XVII

Les dues filles grans d'Asprem de-
terminaren sense dir-s'ho, d'ajudar al
seu pare. El caracter independent i deci-
dit de Carme, s'avenia més amb aqueix
noble propòsit que el d'Anna Maria.
Arribar a valer-se ella sola, no necessitar
res de ningú, ésser mestressa exclussiva de les
seves accions, no refiar-se de trobar un ma-
rit que la mantingués, ni tampoc envellir
mantinguda pels seus pares, heu-se-ací la
seva bella esperança. I havia treballat de
ferm per a aconseguir-ho, i ja hi era pel ca-

ni. Anna Maria distava molt de posseir l'energia, l'audàcia i l'aptesa de la seva germana. El seu temperament la inclinava a la bondat, a la dolcesa i al treball perseverant, modest i silenciós que ve a ésser un principi de resignació. Ah, com se semblava a la seva mare! Pensava Innocènci. Tenia el seu mateix esguard, on flotava com una ombra de melancolia suplicant, Tenia la seva mateixa veu que mai no pujava de to, i un riure intermitent i apagat, que, en estroncar de feina l'efecte d'un sanglot.
Quantes vegades, aquest riure especial d'Anna Maria, sentit d'una mica lluny,

fou confós, pel seu pare, amb una ploralla!
Segurament seria ben capaç, com la seva àvia, de resistir les explosions atroces dels nervis d'un marit sense retopar-lo, sense enfadar-s'hi mai, i de recollir de terra els fragments d'un objecte estampit contra la paret per la fúria d'ell, tot pregant a Déu que volgués perdonar-li les horribles blasfèmies que escopia. Experimentava, envers la seva germana Carme, una gran admiració i hauria volgut semblar-s'hi i posseir una mica del seu talent i ardidesa. I a desgrat d'haver nascut per a àngel custodi d'una llar, cometia el sacrilegi de teclejar una Underwood, eixerrair-se el cervell en càlculs aritmètics i envescar-se els ulls tot llegint els equívocs oferiments de col·loca

cions en les places anunciadores dels diaris. I mentre ella avançava penosament per l'aridesa d'aqueixos viaranys imprecisos de la seva ànima tendra i espantadissa, Carme havia aconseguit de formar part d'un trio musical destinat a amenitzar els sopars dispendiosos, en un restaurant cèntric, dels espies i contra espies de totes les nacions del món. Es mastegava en l'ambient la proximitat de la guerra de 1914. El diner corria, i amb la mateixa senzillesa que es guanyava, era despès. Carme, a les nits, tornava a casa sola o bé amb els seus companys. A voltes la claror diürna apuntava ja en el cel llevantí. Venia alegra, engrescada d'aquesta nova vida! orgullosa de viure-la dignament. Pujava l'esca-

la rosegant gambes o alguna sobra del ressopó.

Anna Maria estava un poc inquieta, imaginant-se i exagerant els perills que envoltaven ~~afrontava~~ la seva germana. Amb tot l'embejava. Embejava el seu ~~la seva~~ desaiximent, el seu optimisme, la seva rialla i la seva sort. Pura i santa embejà estimuladora! Ella no ho seria mai, com Carme! Estava segura d'anar sempre a rerassaga, de no valer gran cosa, fes el que fes, de no sobressortir de la vulgaritat. Sentia com una trava interior, com un esporuguiment indefinit, infantil. Ella, al costat de Carme no comptava. Tenia els ulls més grossos i bonics, però no tan vius, la ~~expressius, la~~ cara més plena, però menys expressiva, la boca

més xica però més callada. D'això no se'n planyia pas; ni pensar-hi! Que el joves mirassin Carme i li enraonessin amb preferència a ella, era just, estava bé, no podia ésser altrament... L'espiritualitat que els atreia prou la reconeixia i n'estava encisada, com ells mateixos. I no podia sentir-se més joiosa de veure la seva germana encarrilada devers ~~les~~ un esdevenidor concret de noia moderna; i de pensar amb la relativa facilitat que havia obtingut el premi al seu esforç. Però això precisament l'empenyia a arriscar-se, a ésser audaç ~~p~~ com l'altra no ho havia estat, a provar fortuna.

Sota aquestes traïdores paraules: Me-

canògrafa, de necessita hi cabien anar a saber quina munió de parangs. Però Anna Maria només hi veia una plaça a ocupar, un sou, per petit que fos per a llimar e la seva mare a fi de mes. Ella i Eugènia, que l'acompanyava ~~[illegible]~~ malfiant-se de la seva inexperiència, anaren d'Erodes a Pilat; feren llargs camins i pitjors estaries en corredors i avantdespatxos, entre altres solicitants, les quals aprofitaren l'espera ~~#~~ tot inspeccionant-se mútuament, convençudes que seria la preferida la més elegant i temptadora. Poques vegades arribaren a enraonar amb qui tenia de ~~que~~ solucionar l'afer = gairebé sempre

les guanyaven per ma = i quan algun cop ho
aconseguien no sabien explicar-se. Anna Maria
contestava amb por les preguntes que li feien, i
~~[illegible]~~ confessava la seva manca de pràc-
tica, i comminada si per atzar = abans solien
acomiadar-la = intentaven de conèixer les se-
ves "pretencions" Pobre Anna Maria, en quines
mans hauria caigut! Allà, a la barriada d'Hor-
ta un dentista vellot i cínic l'havia trobada
acceptable per a escriure alguna lletra, esten-
dre algun rebut, obrir la porta a la cliente-
la i seduir-la poc a poc. Una ~~[illegible]~~ ànima pietosa va
~~[illegible]~~ salvar-la avisant-la a temps. De l'altre patró
= un detectiu particular amb el qual ja havien
clos el tracte = se'n salvà ella mateixa; el seu ins-

tint virginal. El detectiu li havia exigit que ~~sapigués~~ hi anés mudada, que sapigués somriure i esguardar sense timidesa i fos indulgent pels entrants a la casa que li demostressin simpatia. I el detectiu, un home roí, tinyós, que escopia terra enllà, va mirar-la d'una tal guisa, mentre li donava aquestes instruccions, que ella fugí esverada, tremolant de cap a peus.

Asprim sospità l'ocorregut. Mare i filla ja no llegien els anuncis de La Vanguardia. Tampoc no parlaven de "places" ni de retribucions en llurs converses íntimes, ni de les dificultats i molèsties que ocasionava el sol·licitar-les, el mateix en les oficines públi-

ques que en els escriptoris particulars. Ambdues feien un posat de contrició ben significatiu.

Ah, condemnada ciutat! —clamava ell en son interior— que curtes son les treves que em concedeixes! Ara el molestava amb breus falconades de traidor, primer atiant-li l'agent executiu de les cèdules personals, després posant en perill la santedat de la discreta i dolça ~~Anna~~ Maria. I demà què? Alerta! Alerta! gairebé havia oblidat aquesta ~~preciosa~~ indispensable paraula. Mal fet! Era tan útil per a baixar als antres dels editors com per a transitar pels carrers i malfiar-se dels anunciants i vigilar la porta dels

estatges. El preocupà ~~el~~ l'exagerat atuïment de la filla decebuda. Per tal d'animar-la li digué que ell coneixia un fabricant gironí que s'havia establert a Barcelona. Semblava un senyor enraonat i capaç de tenir-li alguna consideració i apreci. Li parlaria d'ella.

= Be deurà disposar d'un raconet on encabir-~~te~~ Ets tan xica i modesta! Si res més no faràs l'aprenentatge. Napoleon deia que tots els soldats porten dins la motxila la vara de mariscal. No et sembla que també un home pot dir que tots els aprenents porten a la butxaca la fortuna d'un amo? No rius, Anna Maria?

Riure!... Com agraïa ella al seu pare aquei enraonar faceciós! ~~[illegible]~~

Quin esforç no representava, atès el caràcter d'ell i les preocupacions que el turmentaven! L'esguardà regraciant-lo amb una petita llàgrima sorpresa del llagrimal.

Asprim fou ben rebut pel fabricant. Era un bon auguri. Asprim francament, entendridorament exposà la seva situació. Parlà de la conveniència de donar una possibilitat de viure a les filles dels pares que no són rics, per "un cas desgraciat". El fabricant va qualificar de molt noble i assenyada aquesta idea. "En els països més avançats que el nostre = afegí = a penes hi ha cap dona que no tingui una professió o una carrera, a més de la de mestressa de casa, en previsió

d'una mort o d'un fracàs econòmic.» Dit això romanià un minut. Asprin esperava impacient.

=Home, mirem, digué el fabricant, si fossin un altre... Jo em resisteixo a admetre dempe-retes que no hagin fet pràctiques comercials. Però en tractar-se de vos... Vos sou Asprin, un gironí notable, carai! ¿Seguim escrivint?

Asprin cobrava fiances. El qui li parlava, soci principal i gerent de les *Hilatures Rocadens, Hermanos* era un senyor alt amb una barba curosament retallada en punta, que vestia amb elegància i usava uns lents amb montura d'or. ~~Tot~~ Tot ell respirava amabilitat i distinció. Innocenci ~~[illegible]~~ s'hi sentia atret i sen

se esperar el final d'aquest circumloqui fi l'hauria abraçat de bona gana. I bé, casualment l'encarregada del fitxer de corresponsals volia anar-se'n. Concedia un termini indefinit, el que calgués per a alliçonar a la qui tenia de substituir-la."

= La senyoreta Anna Maria deu ésser intel·ligent. No cal dir: tals pares tals fills. Llavors, vegem... farem una cosa. Que vingui. La posarem a prova. La senyora Calixta, la que se'n va, podrà ensenyar-li el maneig del fitxer. Crec que amb quinze dies... Mentrestant... Ja us en feu càrrec, oi? Després concretarem. No tinc d'explotar la vostra filla. El meu desig és que arribi a guanyar un bon sou.

A les expressives gràcies que li donava

Innocenci, el soci principal i gerent de les Hilatures Recasens Hermanos ~~t~~ responia empenyent-lo suaument devers la porta tot retenint-li la mà que encaixava amb la seva. i dient-li:
= Res, fugim... volem callar, manem... A les vostres ordres

Anna Maria es llevava abans de les vuit. Cantava i només ella sentia la seva cançó. A dos quarts de nou ja era al carrer per a anar al treball. Al treball! Amb quina emfàtica ~~h~~ humiltat pronunciava ella aquesta benaurada paraula! I amb quina dolcesa de simfonia angèlica els sonava a les seves orelles!

Portava un vestit negre i senzill de setí de llana una mica homenívol = com correspon a una senyoreta que "va al treball" = una xa-

tina de color blau marí clapejada de petites llunes roges i un cinyell també roig. Amb aquest vestit, el seu caminar rítmic, breu i diligent, les seves galtes una mica carminoses, degut a l'acció de l'aire matinal sobre la seva pell fina, el seu cabell negre, llis, brillant, tot just enclenxinat i els seus turmells elàstics, de daina, i els seus peus menuts i ben calçats feia molt de goig. Els homes la miraven sense experimentar cap desig impur. Diríeu que deixava un rastre flairós de violeta boscana.

Per uns quants dies, a les hores dels àpats, no es parlà d'altra cosa, a la taula d'Innocenci, que d'allò que feia o deixava de fer la no-

va dependenta a les oficines de les Hilatures Recasens Hnos. Anna Maria era preguntada amb viu interès, i ella responia, procurant satisfer la curiositat, molt natural, dels seus pares i de la seva germana." No dubtava pas que arribaria a conèixer el maneig del fitxer. No era bufar i fer ampolles, com se sol dir, però, bah! d'aixó a que la senyora Calixta tingués l'exclussiva!... com ella amb els seus fum de ~~sa~~ savia, volia donar a entendre..."

Poc a poc, la tal senyora Calixta, a través ~~…~~ dels relats i comentaris d'Anna Maria, anà introduint-se en la intimitat de la família Rofrin. A l'hora de dinar i de sopar venia a seure's entre ells. La veien i l'

escoltaven. Que era vídua, el dol = aparent-
ment almenys = en responia, però de les penes
i oprobis que degué passar el difunt marit, en
responia la mateixa senyora Calixta amb la seva
desinvoltura, amb les seves maneres incorrec-
tes amb la seva llibertat de llenguatge i amb
l'impudor que en plegar la feina es llevava
la brusa de treball davant dels companys, dei-
xant-los-hi un cert temps per a observar-ne ex-
tra espais considerables de pell blanca i
tènyida, el luxe de la seva indumentària
íntima. Anna Maria solia ésser comedida
en parlar de la seva instructora. Amb tot, la
retratava perfectament, tant perfectament que
Innocenci ja es permetia l'haver ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

contribuït a posar el candor de la seva filla en contacte amb l'expert desvergonyiment de la vídua. I aqueix candor altrament, semblava ésser l'objecte d'una persecussió aferrissada. Havia estat agredit per les marmanyeres, pels anuncis d'un diari burgès i catòlic; ara, entre el personal d'unes oficines mercantils i que no hauria sofert de ningú el qualificatiu d'inculte. Diria's que la vida moderna era incompatible amb la innocència. Que exigia l'estrupe moral, la violenta ruptura del vel que protegeix l'esperit.

En això, un vespre, Anna Maria tornà del despatx trista i pensarosa. Ja el dia abans havia servat un mutisme significa-

tir d'una preocupació abassegadora. Durant els àpats no esmentà per res la senyora Calixta. En arribar a casa el seu pare, després d'ella, li donà una lletra del senyor Recasens. El senyor Recasens pregava a Aspriu de passar l'endemà, de dotze a una, pel seu despatx.

– Oi que és la meva sentència, pare? Preguntà Anna Maria. S'havia ruboritzat fins al blanc dels ulls, i la barba rodoneta li tremolava lleugerament. Per què ho deia? Ho deia perquè el dia anterior li havien fet deixar de banda el fitxer, i li donaren a copiar la resposta a una comanda i un model d'albarà. Des d'aquell instant la senyora Calixta havia prescindit d'ella. En tot el dematí ningú no li digué un mot, i restà

ociosa a la vista dels homes de la secció, morta de vergonya. No sabia si la planyien o si se'n mofava, ni on posar els ulls, ni què fer-se de les mans. A la tarda, continuà el martiri. Cada minut es feia etern. Tan aviat tenia les galtes roents com fredes. Entretant la senyora Calixta ~~tenia~~ ~~tes~~ vinga riure i parlar gras amb els escrivents"

Va eixugar-se una llàgrima, i afegí:

= La vídua és variable, com el març. Havia renyit amb algú del despatx, i ara han fet les paus. M'hi jugo el coll que ho endevino. I ja no se'n va i jo sobro. Una noia beneita com jo sobra arreu! El cor se li havia trencat i plorava inconsolable.

Asprin esdevingué sorrut i Eugènia que escoltava no pogué estar-se d'intervenir.

= Prou, Anna Maria, prou per Déu! Ni totes les col·locacions ~~[illegible]~~ ni tots els Rascasans ni

totes les senyores Calixtes valen una sola llàgrima teva, ni el disgust que ens dónes. Ho sents?"

"Allò que li passava no tenia ~~sense~~ importància. Era un dels molts ~~contra~~ entrebancs que tothom ha de suportar en ~~la~~ aquesta vida.

Asprin anà al despatx del fabricant a l'hora senyalada. Anna Maria anà al treball a l'hora de costum. Així fou acordat en consell de família, tingut la nit abans. Fins a saber el què el seny aconsellava captenir-se amb discreció, correctament.

El senyor Rocasons, sempre polit i amable, confirmà ~~el present~~ les suposicions d'Anna Maria. Sobrava. Li reconegué intel·ligència i voluntat. "Però si persistia en seguir el comerç, es feia imprescindible de reformar la lletra. Que procurés d'oblidar els cartipàs-

sos del col·legi"

Asprin fosc i violent replicà que "oblidar els cartipassos del col·legi, no li costaria pas tant, a la seva filla, com oblidar allò que havia après ~~aprengué~~ ~~al de la~~ entre la dependència de les Hilatures de Recasens Hnos, al costat de la desimbolta sempera Calixta. Demanà, ensems, si podia endur-se'n de seguida Anna Maria amb ell. El senyor Recasens, per bé que molestat, simulà no haver entès l'exabrupte i respongué que resultaria indiscret de fer sortir la filla a deshora acompanyada del pare. Tothom endevinaria el comiat «Era prudent d'estalviar a la noia aquesta humiliació.»

Anna Maria en arribar a casa, ~~covant~~ ~~voltava~~ pels volts d'un quart de dues de la migdiada ~~[illegible]~~

rebé la confirmació del seu negre pressen-
timent i anà a refugiar-se a la seva cam-
bra. Va barrar-s'hi i plorà, procurant d'ofe-
gar els sanglots. Fins llavors encara la sos-
tenia la vaga esperança d'una possible
~~[illegible]~~ malentès que es desfaria en l'entre
vista del seu pare amb el senyor Rocasens.
Però ara ~~es~~ veia el desengany. Per tal de fer-
la seure a la taula i obligar-la a prendre ali-
ment, els seus pares tingueren que valdre's de la petita An-
gelina, a qui Anna Maria mai que és mai
gosà negar-li res. Anna Maria comparegué
amb els ulls congestionats, vermellosos i amb
la cara d'una pal·lidesa espectral. Diria's que
la seva salut estava en perill.

Així va finir aquell entrebanc sense im-

com en aquella vesprada hivernal. Tenia una expressió de profon enuig, de virtut escarnida, d'orgull trepitjat. Feia pensar en una noble dama, altiva i biliosa, obligada a viure en contacte permanent amb una tribu de gitanos. Les reixes que barraven la gran portalada el·líptica, eren d'una ostentació i robustesa provocatives. L'espessor dels barrots gruixuts i retorçats en espiral, enormanava l'angoixa de cent presons. Hom sospitava que els havia forjat el pressentiment de formidables turbulències socials. Ara mateix, els de la part baixa, semblaven moure's a l'impuls d'una vida estranya i agressiva. Completava aquesta il·lusió veure'ls terminats per un cap de serp, i entortalligar-se i envitricollar-se com

portància, un dels molts que tothom ha de suportar en aquesta vida.

XVIII

Un dia, impensadament, els catalans es sentiren esferaïts per una revelació sensacional. No existia el teatre català! «El nostre honor era sollat. El teatre és un dels més alts exponents de la cultura d'un poble. Distreu, consola, alliçona, moralitza, vessa un poc d'heroisme al cor dels ciutadans. Sense el teatre, innúmeres infeliços, acaparats per les angoixes de la vida, no haurien sentit mai parlar de poesia ni de res ideal.»

Totes aquestes raons i altres del mateix pes eren ~~justificades~~ invocades per a justificar

el crit d'alarma. La desconsoladora veri-
tat fou descoberta: posada en evidència des
de les planes d'un diari que certament no
pecava de llenguer, car encomanava als seus
lectors una son de plom. Moltes veus, ~~[illegible]~~
enfervorides d'amor patri, li responguere-
ren i es formà un estat d'opinió que pre-
sionà les consciències dels qui, per llur pres-
tigi i ~~[illegible]~~ llur diner, podien evi-
tar-nos una vergonya nacional. Sortí un
empressari, en opinió d'alguns patrioti-
cament generós: en opinió d'alguns
altres, patrioticament especulador. Llo-
gà un teatre cèntric per uns quants anys,
acoblà un elenc d'actors discrets, dirigits per

un popular autor dramàtic, i a l'escalf de
tot això veié fermentar la literatura escèni-
ca al seu redol, com per art de ~~magia~~ màgia.
~~[illegible]~~ Que entre nosaltres catalans, homes dotats d'ap-
teses diverses, ~~es te~~ havia ~~[illegible]~~ deixat d'escoltar
~~[illegible]~~, sabent moure una ploma, el cant de
sirena d'una empresa que demana comè-
dies i ofereix un ~~teatre~~ escenari, com un al-
tar de sacrificis a la ~~pàtria~~ mare Catalunya i
demés, com l'únic mitjà d'assolir un guany que no
sigui irrisori? ~~[illegible]~~ Innocenci fou
un dels encisats. Innocenci, sabia ben poca
d'afers teatrals. De bella arribada a Barcelona
~~[illegible]~~ va ésser invitat a assistir a unes representa-
cions de teatre català. Llavors, el teatre català
estava representat per un sindicat d'autors

que es barallaven per si l'obra d'un havia estat representada un parell de vegades més que la d'un ~~company~~ altre. Aspriu, d'antuvi, assistí a l'estrena d'una tragèdia horripilant. Un ~~pobre~~ home orb, qui, per a viure estava condemnat a fer rodar la mola d'un molí fariner, estrangulava un fill seu de pocs mesos, també orb, amb la plausible i caritativa intenció d'estalviar-li, el dia de demà, el martiri que sofria el seu pare. Potser obrava una mica precipitadament, però el que tenia l'aparença d'un atemptat contra les possibilitats humanes, era que aqueix pare arribés a estrangular la criatura amb les seves pròpies mans, apretant-li el coll com qui exprem un llimó. Alguns espectadors, massa sensibles, ho consideraven excessiu, in-

versemblable i repugnant. Però la majoria s'entusiasmaren, car segons llur criteri, ajustat al gust imperant a les altes esferes de la crítica, aquesta era el veritable teatre modern, audaç, emocionant i viril.

L'autor fou cridat al prosceni. Es situà, segons el ritual, al mig de la cadena formada pels actors agafats de les mans (posició coreogràfica que recorda a l'antiga dansa de Espriu contrapàs muntanyenc). Saludà amb un aire digne. Contrastava el seu aspecte angèlic amb la truculència infernal de l'obra. Era molt jove. Tenia el cabell ros i onejat, les galtes terses i els ulls d'un blau tendre, cerulis.

Ningú no s'hauria rigut d'ell en veure'l anar a la processó de Corpus vestit de

sant Joan i seguit d'un be enflorat, i; en la
vida ordinària, els homes de consciència
honrada, prou s'haurien abstingut, com
d'escaldar-se, ~~[illegible]~~ d'oferir-li una
cigarreta. Asprim no reincidí en acceptar
invitacions per a semblants espectacles.

Més tard, fou atret per les extraordinàries
i molt lloades activitats d'un ~~senyor que~~
~~le~~ senyor tingut pel més destre i refi-
nat dels nostres directors escènics. Contra els qui dub-
taven que això fos cert, s'esgrimia un argu-
ment irrebatible. Havia estat a París i cone-
gut el famós Gémier, actor de l'Odeon. I era un fet
autèntic que el revestia d'una ~~aureola~~
infal·libilitat gairebé pontifícia. I l'home qui
havia estat a París i conegut Gémier feia una

temporada de teatre català en una sala de Gràcia, on els mitjos burgesos podien admirar làmpares embolcallades de gassa que donaven una llum vagarosa de somni i, a l'escena, sumàries decoracions a base de cortinatges i d'arbustes piramidals o esfèrics, trucs que representaven una ben entesa economia, i que eren ofertes als ingenus i honrats espectadors com un prodigi de modernitat i de bon gust. Abans de les representacions, l'home qui havia conegut Gémier, donava unes conferències actuant d'apòstol perseguit i màrtir, víctima d'enveges i rencors imprecisos. Predicava també amb l'exemple. Escrivia drames amb influències nòrdiques. Conflictes

ànimes incompreses, de patètica oposició entre la vulgaritat i l'heroisme, amb moltes escenes mudes, silencis eloqüents, simbolismes i punts suspensius. El primer cop que Innocenci ocupà una butaca en aquell teatre gràcies, es jugava un idili, l'autor del qual era un ~~[illegible]~~ poeta que, des del seu primer assaig dramàtic, fou proclamat "el nostre Ibsen". En l'intermedi del primer al segon acte, Innocenci, obligat per les conveniències, entrà a l'escenari. A l'entorn del nostre Ibsen, a comprimint-lo i abassegant-lo, hi havia els seus amics, companys admiradors i crítics. El felicitaven, tot estrenyent-li les mans ~~[illegible]~~ o abraçant-lo amb una mena de desfici histèric, tumultuós. Després d'una dotzena d'homes que era felicitava un considerat víctoriós, d'aquesta guisa ostensible, el qui fa tretze si no imita el precedent, demostra que

disentaix. Asprim hagué de recorrer a l'esmers de tota la seva sinceritat, per a no claudicar deixant-se influir per l'exemple. I un cop de bell nou a la plena, s'adonà que els mateixos que un moment abans marejaven l'autor amb llur entusiasme i arrebatades falagueries ara, en les converses de tu a tu, substituïen els ditirambis per mofes enginyoses i els transports admiratius per somriures de compassió. La veritable comèdia, la iniqua comèdia, havia estat representada a teló caigut, contra aquell humil poeta, alt, una mica corbo, cara llarg i barba trist. a qui el pinzell genial del Greco no hauria pas sabut què retocar per a encabir-lo en el fúnebre seguici del compte d'Orgaz.

Aspriu, després d'això, tingué l'avinentesa de gustar els productes refinats de l'alquímia intel·lectual de l'home qui havia conegut Gémier. Assistí a la representació d'un drama i d'una comèdia. En el drama, el protagonista ancià oferia el ~~[illegible]~~ punyent espectacle del seu cos magre arrossegant-se per les taules, sumàriament vestit amb una camisa de dormir i suportant els efectes d'una agonia llarga, filosòfica i monologada. En la comèdia els mobles parlaven amb un humor sarcàstic.

Aspriu, mai dels mais s'hauria sentit estimulat per aquests exemples, però darrerament s'hauria vist obligat a fer quel-com que hauria merescut la ~~repro~~ reproba-

ció de la seva esposa i de les filles, si n'ha-
guessin tingut esment. En fi, no sabia pas
si era més vergonyós i menys honest fra-
cassar a casa o fracassar ~~[illegible]~~ al teatre.

La comèdia resultà d'una ~~[illegible]~~ comicitat feixuga,
germànica, que es decantava al grotesc, i calia
tenir una certa aptesa en copsar ~~el sentit~~ la gràcia
dels conceptes, que no eren vulgars, per sentir-
se impulsat a riure.

Asprin passà uns dies ben ~~divertits~~ distrets, tan-
mateix. Els assaigs foren un turment i una
distracció ~~a~~ alhora. Quan entre la pols i el
desordre de l'escenari veia tantes persones
reunides exclusivament per a interpretar
la seva obra, no sabia on ficar la seva vani-
tat perquè no hi fos notada. El sol fet

d'entrar al teatre com a casa seva, prescindint
del malcarat porter, li semblava quelcom extra
ordinari, honorífic. La platea, sumida en
una profunda obscuritat, l'impressionava
com un antre misteriós on l'amenacessin perils
desconeguts. Tenia la sensació d'ésser un he-
roi mitològic, entossudit en deslliurar la clàs-
sica beutat cautiva d'un monstre reptílic, amb
cap de dragó, urpes d'àguila, ales de ratpenat,
llengua de foc i cua de llança, tan te-
rrible per davant com per darrera. Al fons,
en un carrat de llum boirosa apareixia
l'escenari. A primer terme s'albiraven dos
homes, al peu d'una taula, un dret, i un altre assegut,
que s'inclinaven damunt d'un quadern,
aclarit per la llum viva

d'una làmpara portàtil, armada d'un reflector cònic. Ambdós estaven d'esquena a Azorín. Les dames de la companyia conversaven i reien, i algunes feien labors de punt de mitjà o de ganxet agrupades pels recons, assentades en cadires de boga, més o menys decrèpites. Els actors, donaven tombs o formaven rotllos entre els muntants de les caixes, on alguns hi repenjaven el cos tot conversant o discutint amb veu moderada i fumant i estossegant. Ni dones ni homes es feien remarcar per llur elegància. La indumentària de tots plegats tenia un to quasi uniforme, el to gris característic, de la roba clara que es torna fosca i de la fosca que s'aclareix a força de servir.

i de tractar amb la benzina i el raspall.
Homes i dones, vistos entre decoracions enravillades i basti-
dors posat del revés, cordes i fustatges, sem-
blaven talment sobrevivent d'un
terratrèmol, que esperessin la brigada de
socors, ja tranquils i resignats
entremig de les runes.

Innocenci temia de fer-se visible, car
llavors el feien pujar a les taules i a ocu-
par un lloc de preferència al costat del
director d'escena, i l'obligaven a opinar
quan no en tenia ganes i quan opinava
espontàniament, mai no en feien cas.

Poc a poc els seus ulls s'anaven acos-
tumant a la foscor. Reparava ja els con-
torns de les butaques, de les cornises dels

pisos, dels adornaments i dels llums. I de sobte, algú picava de mans, tres cops ben destacats. No trigava gaire a repetir-los més forts i amb notòria impaciència. Alashores el ~~dit~~ grup del sinistrat es bellugava. Unes senyores es posaven dempeus davant de l'home que llegia de nas a la taula de primer terme. L'altre home, que abans estava dret, anava a apuntalar les anques a la cuculla de l'apuntador, i aixarrancant-se i tornant a batre les ~~picar de~~ mans deia: Som-hi!

Aspriu, embolcallat de silenci, oïa unes paraules que li semblava vagament conegudes. Es clar ~~que~~ si eren seves! Però, -cosa més extraordinària!- rajaren de la seva ploma suaus, harmonioses i manyagues i ara aquelles dones les ~~es~~ expel·lien mateix que si fossin espines de bacallà

clavades a la gorja. Déu meu! = exclamava = com
s'han tornat feixugues i sense solta! Amb tot
una mena de fluid dolç i aromàtic serpejava per
les seves venes i li eixamplava el cor. Haver
posat en enrenou tota aquella gent que es be-
llugaven a les taules, veure'ls enmugats, nervio-
sos, picant de peus en dir una cosa per altra, fena
repetir els conceptes a l'home de la
tauleta i sentir el director com els sermoneja-
va, explicant-los-hi, d'una guisa força
justa, allò que ell, l'autor, es proposava de
significar, era com trobar-se repentinament
investit d'un poder ignorat, superior a
les seves forces i ambicions, embriaga-
dor talmateix. «I com maldaven el po-
bret! Els havia ben enravegat ell» No

sabia pas avenir-se de llur paciència i disciplina. «Era ben estrany que no l'engeguessin ~~a~~ (prendre) a la fresca amb tots els personatges de la comèdia i llur parlar faceciós.» I es preguntava «d'on havia tret tanta autoritat i què no feia que li servessin tant de respecte?» Més tard, quan s'acostumà a escoltar serenament ~~els ac-~~ ~~tors~~ la seva comèdia fora d'ell, a través de la ~~paraula~~ dicció dels còmics, començà a sentir-se inquiet. Observà que estrafeien certes paraules i que en feien d'altres prescindint de llur sentit o bé inexpressivament, confegint-les com dirien les d'una llengua asiàtica. Observà, demés, ~~[illegible]~~ que els girs i els conceptes, i àdhuc els mots que estaven una mica per sobre del català vulgar, els pro- ~~[illegible]~~ duïen l'efecte d'un emètic. Tímidament els

li ho fen observar i aventurà alguna correcció. Di-
arturri, a semblança de certs remeis que no
combaten la causa sinó l'efecte, aconseguí una
esmena, però massa passatgera per a sentir-
se'n satisfet. No insistí. Notava que la seva
intervenció no era agraïda, ans bé molestosa,
que des del director al consueta, —el primer,
no obstant, amb més discreció que els seus su-
bordinats— es planyen encobertament ~~[illegible]~~ d'hàn-
reseles amb un literat. «Quin món! —reflexio-
nava Innocenci— el més esporuguit i mo-
dest ~~[illegible]~~ del gremi els esporugiria a ells i els
feria mosa.» No li era possible d'abastar, enca-
ra, tot allò que significava la intromissió d'
un literat ~~[illegible]~~ en un escenari. La seva nefasta

influència repercutia des de les ~~[illegible]~~ profunditats del fosso, a la taquilla del carrer. ~~[illegible]~~ El mateix qualificatiu de literat es bandejava sistemàticament no sols en el llenguatge usat a l'escenari, sinó també a la comptaduria. El substituïen pel d'intel·lectual que els hi semblava més despectiu. Anomenar un intel·lectual en les tertúlies de l'empressari, de la primera damisela del primer galant, era sembrar el pànic, era com ~~[illegible]~~ invocar ~~[illegible]~~ satanàs entre monges a l'hora del res, era cridar el desastre, averanyar la ~~[illegible]~~ fallida, obligar a tocar ferro per tal de desfer el malefici.

Mancava un dia per a l'estrena; i el novell d'Innocenci estava estranyat i hor-

roritzat de ~~que~~ veure que ni un sol intèrpret se sabia el paper. El director el tranquil·litzava. «Bon senyal. I ell no el sorprenia gens. Els comics remarcables sempre havien estat els més flacs de memòria. ~~Podria estar~~ No calia inquietar-se. Ja els sentiria l'endemà. L'escalf del públic obra miracles, els ~~fa~~ fa creixer.»

Tant i tant li havien ponderat a Innocenci el nerviosisme, l'angoixa i els tremolins que s'apoderen d'un autor que "està en capella," que restà encantat de la relativa calma que sentia davant la imminència de la representació. Estava més desficiós abans de llegir la xifra del termòmetre clínic, ~~treu~~ de treure d'axila d'un fill seu enfebrada.

Ja dintre l'escenari, entre les anades i vingudes dels homes de la tramoia, de l'enrenou de mobles, catifes, llums, reflectors, cordons elèctrics, intrusos, badocs, telons que baixen i telons que pugen, crits d'alerta i corredisses dels qui perillen, Aspriu veia sorgir al seu davant rares figures, tipus estranys disfressats.

Tots, un darrera l'altre, venien a oferir-se-li al seu esguard perquè els examinés de tots indrets preguntant-li: ~~què us sem~~

= Què us sembla: és això?

Per fi endevinà que es tractava dels actors i de les actrius que feien com qui s'interessa en saber si li eren plaents o desplaents la indumentària i la caracterització, sobre les quals s'havien pres la llibertat de no consultar-lo abans, quan eren

a temps de ~~en~~ seguir les seves indicacions. I=cosa
grotesca= sota aquells vestits, perruques i maquillat-
ge no solament li resultaven desconeguts els per
sonatges de la seva obra, sinó també els mateixos
intèrprets, ~~el~~ tant homes com dones. Ni un
sol tipus dels que tenia enfront s'ajustava als que
ell s'havia imaginat. I vet aquí que, en un mo-
ment, es trobava ~~en~~ entremig d'un aplec de foras
teralla que mai no havia vist ni somniat.
Els contemplava a tots amb una gran deso-
rientació, cercant endebades algun rostre d'
aquells que a força de veure'ls en els assaigs,
se li havien fet agradosos i tenia ben presents.
I se'n malfiava, cert, se'n malfiava. La pare-
lla de guardies de seguretat, que no servien
de res en el vestíbul, bé podien haver-se
personat allí i començat a demanar els do-

enments i catxejar aquella gent estranya i sospitosa.

A tot això, a frec d'ell, ha passat un individu d'aspecte sacristanesc = brusa llarga de color fosc i espardenyes negres. Porta un exemplar macamografiat, ple de signes cabalístics, a la mà. Va atrafegat, nerviós, i crida: "Tercer avís!" Sona un timbre, i l'home recula, mira guinyant un ull pel forat del taló de boca, hi pega un cop de mà violent a l'indret de la corcutlla de l'apuntador i torna a cridar: "Apa; fora ~~tothom~~ tothom, Arriba!!; i s'esmuny ~~corrent~~ corrents.

Instant solemne! El taló puja magestuosament. Fa una remor especial com la d'una veritable ~~[illegible]~~ tempestuosa

en passar ~~..~~ dintre un bosc. Després di-
ria's que el món ha finat. Més enllà del pros-
ceni, el no res, una quietud i un silenci basar-
dosos. Innocenci es cobert de pell de gallina, ~~..~~
experimenta la sensació d'anar-se'n sota una
pluja espessa de borrallons de neu. Les prime-
res paraules del diàleg esclaten amb violèn-
cia. Son talment detonants, que l'eixorden.
Perquè cridaran tant aquelles dones?, no pot
estar-se ~~..~~ d'exclamar. Mai no havia sentit
conversar ningú amb semblant desten-
plança. I es tapa les orelles. Gran reacció
na i es posa sobre si, s'adona de coses insos-
pitades. Dels nervis dels espectadors li arri-
ba un fluid que recullen els seus, amb la
mateixa fidelitat que un bon aparell de rà-
dio recull les ones d'una emissora. Arrupit

darrera el bastidor del prosceni, sap si el públic s'interessa o no per allò que fan i diuen els actors; coneix quan l'obra decau i quan s'enlaira; endevina el que sobra i el que manca, i no es fa pas il·lusions! Espera en va rialles que no esclaten. I a vegades brollen a la impensada, a desgrat d'ell. Les finors d'ingeni passen desapercebudes. Els còmics, ben intencionats, s'esforcen — i ell els ho agraeix — si bé no està conforme amb els procediments, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ — a salvar-li l'obra. Procuren ensopegar amb algun moble, topar amb algun company ~~en~~ en passar una porta; botar esporuguits ~~[illegible]~~ si quelcom els sorprèn o si un personatge els surt de trascantó; intercalar en el diàleg exclamacions bufes i ~~[illegible]~~ tartamudejar; cosa que altrament els permet esperar que el consue-

ta repeteixi una frase que ells no han copsat.
I gairebé sempre reixen en produir aqueix ben-
el que s'aixeca i mor en ~~un instant~~ breus moments, compost de
l'esclat hilarant de centenars de gorges espas-
mòdiques. Aprenin també observa i ~~tenir en comp~~
~~tenir~~ compte les supressions i els afegits, que
es permeten de fer en el diàleg, les oracions
que trenquen, els mots que desfiguren i els
cops de call que ~~deven~~ peguen pronunciar ~~[illegible]~~ aquells, que
els ~~[illegible]~~ son desconeguts. Una gran necessitat de repòs
el mena a la cambra del director. Es deixa cau-
re en un divà i fuma una pipa darrera una
altra. Està sol. El director interpreta un pa-
per important que el reté a l'escena. ~~[illegible]~~ Però, dia-
ble!, fins ací li arriben els crits i el soroll dels
passos, dels cops de peu i de les cadires remo-

gudes. El batibull és augmentat per la ressonància de les taules, i talment fa l'efecte que hi perneguin i s'hi barallin uns quants cavalls desfermats. «Ah, venturosos els qui dormen a casa llur, els qui mai no han conegut aquest pilot d'escombraries que és un ~~teatre~~ escenari; els qui mai no han estrenat una obra després de veure-la rebregar en els assaigs, ni l'han escoltada ~~vista~~ convertida en un tiroteig de rèpliques i contrarrèpliques cridaneres, amb acompanyament de ~~[illegible]~~ trucs que semblen explosions!»

Que lluny és ~~sovint~~ sovint del camp veritable de la seva activitat intel·lectual, de la seva aptesa, del seu goig i de la seva il·lusió, i també de la seva independència! Reflexiona: «El teatre no és literatura ni és mímica. ~~És~~ És les dues coses amalgamades

i emborderides. El qui escriu per al teatre admet una col·laboració des del moment que l'obra és posada a l'escena. En la majoria dels casos l'admet a ulls clucs i, el que és pitjor, no per d'un del seu ofici sinó de molts que l'ignoren, i dels quals, potser, el separin enormes distàncies; incompatibilitats de temperament, de doctrina, de cultura i d'honestesa. Allò que ell ha escrit en la solitud que ha empapat de la seva tendresa i de la seva emoció, que ha santificat amb la sang càlida del seu cor, perfumat amb els seus records més íntims i ungit amb les pròpies llàgrimes, ha d'ésser manipulat molt sovint barroerament, entre la pell morta de l'habitud i de la rutina. I les mans del

director d'escena, de l'escenògraf, del perruquer del sastre, del tramoïsta, del primer i del segon apuntador i de tots els individus de la companyia se n'emporten, qui més qui menys, ~~[illegible]~~, si Déu no hi mira, una particula de delicadesa de gràcia i de primor i la relíquia es profanada, davant d'una multitud inconscient."

~~[illegible]~~ En tant que Aspriu es lliurava a aquestes desconsoladores, per bé que atinades, consideracions, ha tornat a sonar un ~~[illegible]~~ timbre i la fressa opaca del teló que queia ~~[illegible]~~ i, a seguit, uns aplaudiments avortats. Compareix el director. A desgrat de la temperatura una mica baixa, sua. S'apropa al mirall del tocador, i repassa amb un esguard crític la seva fesomia maquillada i s'adreça amb la ~~[illegible]~~ (ungla) del dit xic

~~la~~ delicadament, el seu bigoti postís. No obre
la boca fins que s'ha ben repapat en ~~un racó butaca~~
~~encoixinat~~ el divà entre coixins i al costat d'In-
nocenci. Li engrapa el genoll i diu:
= Ja ho veien; tenim un públic de cuidado;
tossut com un marrà.

Innocenci no respon. Pensa que ni un
sol amic = cert que no en té gaires, però algun
n'hi deu haver al teatre = ni un sol company
s'apropa a saludar-lo. Son massa sincers
per venir a "pintar-li la cigonya". Els agraeix
l'absència.

El segon acte transcorre, si fa o no fa, com
el primer. Azorín segueix, solitari, fumant en el divà.
Una impensada tranquil·litat s'empara d'ell.
Té plena consciència de la seva derrota, però

també del seu heroïsme, i es lliure, resig-
nat, al voler del destí. Abans de
començar el tercer acte l'escoltem un sub-
jecte escandalós.

= Bé, di'm aplaudiren força, al final, sorti-
ren al prosceni?

És el cap de la claca, l'"Espardenyer". Com que
aquesta vegada l'autor no s'ha recordat d'ell,
ha actuat amb poca energia, només per a quedar
bé amb l'empresari. Però finalment s'ha
compadit d'aquest autor novell, sense guiat-
ge i abandonat de tothom: i ve a oferir-li els seus
serveis. Innocenci fastiguejat, in-
diferent, s'amotlla als costums de la casa.

Lloat sigui Déu! Innocenci respira; la
comèdia ha finit, el teló ha devallat per

última vegada. Això l'anima tant que no s'adona dels aplaudiments que ara esclaten ~~[illegible]~~ fragorosos, sostinguts, imperatius, mentre algunes ~~[illegible]~~ baladregen: "L'autor"

No sap pas com s'ha trobat davant del públic. S'ha sentit empès i arrossegat, i ara l'estiren devers la ~~p~~ bateria del prosceni que l'enlluerna. Comprèn que està obligat a saludar. Però hi han dues maneres de ~~[illegible]~~ fer-ho, dues maneres que s'enclouen en dues: simularàs una modèstia, vergonyosa i esquerpa o una petulant vivacitat d'agraït.

Adopta un terme mig. Bé, llestos? Oh, no encara! Els aplaudiments defalleixen, s'esgoten, moren, però la veu del director, estentòria i despòtica, subratllada amb una interjec

ció plevea i amb un cop de peu a les taules que aixeca un núvol de pols, crida: <u>Arriba!</u> i el teló puja de bell nou. Innocenci se sent manipulat amb destresa i precissió remarcables. Les figures del seu ~~entorn~~ voltant canvien ~~executen~~ de lloc. Diria's que ballen els rigodons, i es troba situat entre la primera actriu i la característica que li prenen una ma cadascuna. ~~[illegible]~~ L'home imita el que ha vist fer als autors ~~[illegible]~~ experimentats en aquest joc pueril. Estira els braços, forceja, per tal de posar-les a elles a primer terme, mentre ell es fa enrera; maniobra expressiva d'un renunciament galant a la glòria d'un èxit que les artistes demostren no admetre ~~no admeten [illegible]~~ no volent seguir. ~~[illegible] Innocenci.~~

Entretant = és horrible! = a la platea

tothom s'ha girat l'esquena a l'escenari. El públic desfila tot posant-se els abrics. Asprin s'adona que algú badalla, que algun adolescent es frega els ulls ensonyats i que algun crític somriu.

= L'enhorabona.

= Per molts anys.

= Pot estar content.

«Bah, fórmules protocol·làries! Els còmics encara fan comèdia!» sospira Asprin, abatut. Però vet ací que, inesperadament, la seva cara s'asserena, els seus ulls s'alegren, el seu cor s'eixampla. Ha vist entrar Anna Maria a l'escenari. Quelcom ~~des~~ del que sent ara Asprin devien sentir els qui ~~qui~~ cremen al purgatori, en veure l'àngel familiar que els ve a redimir. Una ami

ga acompanya la gentil criatura. Angeli-
na ha retingut la seva mare a casa i Car-
me és al bar. Aspriu s'alegra de llur ab-
sència. S'haurà estalviat una mala estona.
Pare i filla surten, amb l'amiga, per la por-
ta de l'escenari, que comunica amb la pla-
tea. És una porta modesta, insignificant, ~~com~~
com la de qualsevol water de qualsevol
casa, però pot ~~transformar~~ convertir-se en un
arc triomfal. És dissimulada en la foscor
del ~~[illegible]~~ capdavall del ~~corredor~~ passadís si-
tuat a la dreta
de les llotges ~~[illegible]~~ del pati. Però encara
així brilla i atrau com un far d'esperan-
ça. L'escriptor que coneix el secret d'obrir-
la sense trucar, es considera benaurat. No

calen mots cabalístics ni fórmules màgiques,
basta haver aconseguit conèixer l'existència
d'un cordill que penja de la banda de fora
i a la dreta de la ~~misteriosa~~ cobejada porta, i saber tro-
bar-lo a les palpentes. Aquest cordill, ~~entra~~
~~endintre~~ a través d'un foradic, i va lligat ~~al~~
~~al mateix~~ a l'agafador de la baldó que hi ha
a dintre, i estirant-lo, la porta cedeix sen-
se soroll, car endevina que és un iniciat
en els misteris de la casa. El mateix com-
pren el ~~portacomenc~~ magre i biliós carcerer
que la guarda, qui sembla mastegar perpètua-
ment filferros i no té pas una engruna
de pietat per als qui hi truquen ingènua-
ment.

L'honor d'estirar ~~aquest~~ el cordill

l'ha saborejat aqueix home, qui, amb aires de vençut, es perd en la llargària ~~del~~ de l'obscur corredor i ensopega. L'acompanyen dues modestes noies, en compte d'acompanyar-lo, triomfalment, un eixamet d'admiradors.

Anna Maria i Aspriu després ~~[illegible]~~ de deixar l'amiga al seu domicili tornen a casa, ~~[illegible]~~ de bracet. ~~[illegible]~~ No es parlen. Ell pensa: "Ai, demà els crítics!" i ella: "No està pas del tot malament la comèdia del pare. Però la gent és tan ximple!"

S'enfilen escala amunt. Aspriu encent llumins. Mentre puja va fent-los giravoltar per tal que la flameta ~~esmorteïda~~ s'esmorteïeixi contra l'aire i no es consumeixin tan de pressa. Quan son a dalt Anna Maria pren un vas de llet. La llum

de la làmpara del menjador li'amara el ros-
tre. El seu pare la mira i rep una impre-
sió ben desagradable. Mai no ha tingut uns
bells colors, però d'ençà que li esdevingué
«aquell contratemps, sense importància, un
dels molts que cal suportar en la vida» s'es-
blaimava ~~[illegible]~~ ben sovint. I se li apareix, com
en aquella inoblidable matinada de fe-
brer, desfeta per una nit de vetllar An-
gelina. ~~[illegible]~~ Que ínfim, que tou-
xo, que ridícul, que lluny d'ell i alié d'
ell no li semblava, ara, tot ~~[illegible]~~ allò que li
ha ocurregut aquesta mateixa nit, no fa
pas molt, en comparar-ho amb l'inqui-
tut que sent davant la palidòr d'Anna Ma-
ria!

S'apropava un altre Nadal, el terç que la família Aspriu passava a Barcelona. El fred hipòcrita de la ciutat d'hivern els tenia encongits. Les mans d'Anna Maria eren inflades de penellons, Carme tornava del bar amb mal de coll i feia gàrgares de bicarbonat abans de colgar-se, i Angelina corria pel pis amb el nassiró tot vermell i esternudant. Eugènia es ~~queixa~~ queixava del reuma. Els forasters procedents de la Sibèria i d'altres països nòrdics, estaven meravellats de la nostra resistència al fred català, que ells trobaven insuportable. Tanmateix, amb l'excusa de la dolçor mediterrània,

cap arquitecte ni cap propietari no s'havien preocupat de la insignificant qüestió de fer habitables les cases a l'hivern. Es contentaven en adornar les façanes amb elements decoratius propis d'una invariable primavera, i també d'una tardor benigne i pròdiga. Pilastres en forma arborescent, terminades en fullatges esponerosos, sostenien les llosanes dels balcons; garlandes de flors de tota llei contornejaven les obertures, o esclataven en el llindar de les portes monumentals. I el mateix que les flors, eren abundoses les fruites. Melons, peres, pomes, dàtils, taronges, raïms i bananes ~~[illegible]~~ s'encimbellaven en pa-

neres o vessaven dels corns de l'abundàn-
cia, situats en aquells llocs, on una retros-
pectiva devoció al barroquisme els feia ~~to~~
~~[illegible]~~ tolerables i àdhuc, sovint, en altres
on resultaven impertinents. I per a defi-
nitiva burla dels enfredorits, una casa del
Eixample ostentava, dalt de la terrassa, ~~[illegible]~~
un descomunal ventall de senyora, (al·lu-
sió a una carrincla eterna) obert, a punt
de ventallar.

Aesprin, precisament aquell hivern,
havia aconseguit de fer-se superior a les
seves inquietuds i als seus nervis. Es dis-
posava a deslliurar el seu fill espiritual
si no podia tot sencer, a bocins. Se li oferia
una ocasió de treure'n algun profit

Sota els auspicis d'un prohom milionari s'havia fundat una editorial amb sobra de diners i bones intencions. La massa burgesa, seguidora del credo polític del ~~capitost~~ fundador, corresponia ~~als seus~~ a la seva iniciativa patriòtica amb la mateixa disciplina que seguia la màxima ~~política~~ electoral: El bon elector vota dematí. Compraven els volums editats, i els posaven als prestatges de llurs biblioteques, no els llegien com a testimoni de que havien secundat una gran idea, confessant, però, amb una exemplar modèstia, que el contingut dels llibres no els interessava pas, que confessaven era superior a llurs pretensions intel·lectuals, i antitètic a les abassegadors activitats que ells desplegaven en el món del comerç i de la indústria.

Innocenci s'arriscà a entrevistar-se amb el gerent de La Novella ~~[illegible]~~ editorial. Després d'una llarga i enervant espera ~~injustificada~~ immotivada, però indispensable per tal ~~de fer comprendre~~ ~~sol·licitant~~ d'imposar d'antuvi als sol·licitants el respecte degut a l'entitat i als seus administradors el gerent el va rebre. El gerent estava aferat a més no poder, en l'organització de l'oficina. Ell feia les coses ben fetes, es considerava un especialista en endegar editorials de gran embergadura, estil modern. «Però quina tasca, sant cristià!» va mostrar, a Aspriu, els fitxers, les llibretes, els ~~[illegible]~~ dietaris, les màquines d'escriure, de copiar, de cosir i de trepanar,

els pots de ~~blanc~~ pasta blanca, el paper secant, els llapis, les plomes i els tinters, amb una ganyota tràgica, mateix que si totes aqueixes coses fossin eines per a desllorigar ossos, arrebassar ungles, esqueixar articulacions ~~o oprimir~~ i vessar plom fos a la gorja.

Immòvil, seguí esperant, resignat, com abans d'entrar. Llegí un rètol a la paret que deia: *Sigueu breus. El vostre temps és tan preciós com el nostre.* Ensems, per una porta mig oberta, ~~[illegible]~~ podia observar, un jove que, amb un llibre a la mà, dictava a una mecanògrafa. Era el director de l'Editorial, un conegut i eminent poeta, de bona presència, tivat, cara vermell i llavi irònic. L'atrapava tra-

duint, és a dir, acomentant sobre el seu nò petit d'ell, el format no massa gros que podià haver guanyat un altre. Aquest poeta, cada dia es veia obligat a inventar un nou pseudònim, per a signar les moltes traduccions que li permetrien de dictar a raig, els seus coneixements lingüístics; trampa coneguda de tothom, però que ell seguia practicant per a simular, almenys, una resquícia de pudor.

Aspriu, home de lletres i poeta en experit, admirava la gran cultura i el talent del jove director de l'Editorial, i com a ~~estre~~ estremeu caçaire, l'admirava també, per la seva audàcia i coratge; els més bells exemplars del partit regionalista, ~~[illegible]~~ raça esmunyadissa i suspicaç, els havia caçat ell amb engi-

nyosos paranys.

Per fi Aspriu pogué, aprofitant una pausa del gerent, exposar-li l'afer objecte de l'entrevista. Tractant-se d'un recull de proses, l'Editorial no podia oferir-li més que quatre-centes pessetes, pels drets de la primera edició. Això, naturalment, sempre comptant amb la conformitat del director.

I bé, quin remei!, pensà Innocenci. Era molt possible que aquella Editorial tingués com a única finalitat pràctica la de significar als menesterosos de la ploma que no se'n refiessin pas si tractaven de viure'n exclusivament.

Serviria, en tot cas, per a aprofitar algunes capacitats d'un altre ordre, dèria llavors iniciada per un il·lustre patrici a fi de dotar Catalunya d'una perfecta burocràcia. ~~perfecta~~

Aviat es disposà a treballar a casa. Per
Garcia era gelós. Creia haver adquirit per cent el dret exclusiu a ser-
vint-i-cinc pessetes mensuals ~~[illegible]~~
vir-se d'un cervell d'humorista. ~~donar el consell de~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Consideraria, probablement, un abús
~~en cap~~ ~~consideraria~~
de confiança que la llum del soterrani cre-
més: les quartilles de mal paper i la tinta
descolorida del seu bessar, fossin despeses
a profit d'un altre i a costa d'ell.

D'antuvi la temperatura del pis se li
feu suportable a Innocenci. Havia convingut, ~~convin-~~
amb el gerent de l'Editorial, que lliuraria
el recull de proses en el terme de dos me-
sos. L'animava un cert escalf interior, i el
desig de no mancar a la paraula donada.
Poc a poc es sentí emportat per un im-
puls vigorós, diria's per una predestinació

sagrada. Tot el seu passat d'heroi es revisculla-
va, bullia, encrespant-se tumultuós i ardent
en la memòria. Era necessari donar-li sor-
tida car podia fer-li esclatar les parets del crani; com el va-
por d'aigua a massa pressió (pot fer esclatar les d'una caldera). Es proposà
d'escriure el poema senzill i com-
movedor de la seva llibertat absoluta. Les
puríssimes gaubances, el coratge, els
amors immaculats, de la seva primera
jovenesa. Començà per evocar els seus
companys, els braus bosquerols de Sant Mar-
tí de les Serres d'una rudesa èpica, mentre
en temeritat i en fortitud, també l'adhe-
sió davant del perill. I l'engrescament
de veure com anaven sorgint al lluny,
i s'atansaven, creixien i palpitaven vivificats
de bell nou, el sostenia contra incomoditats

i defalliments. Però un matí l'aigua de les
mangueres de regar, embassada en els clots de
l'empedrat, va glaçar-se = desmentint les ta-
les meteorològiques de la Facultat de Ciències
publicades en ~~els~~ tots els diaris de la ciu-
tat, on tothom podia assabentar-se que la temperatura mínima no havia
pas descendit fins a zero. Asprim provà de
suportar la gens amable que regnava en la
seva cambra escriptori. S'encaderna, però se
què escrivint: «La voluntat de l'home pot molt
~~[illegible]~~. Que no es digués que es rendia
a la primera intimació de l'enemic» Amb la
mà esquerra sostenia el mocador de butxaca ben
apretat al nas i ben xop ~~[illegible]~~ d'aigua de Colònia, i
amb la dreta, feia anar l'estilogràfica, (mentre ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ els peus se li glaçaven i esdevenia ball. Li
era impossible de coordinar les idees sota un

martiri semblant. Plegí. Descendí al món de la realitat amb un humor negre. El diable, a la més petita molèstia li posava al cap de la llengua groixudes blasfèmies. Però la ~~blasa~~ blasfèmia havia nascut amb la civilització = abans d'insultar Déu calia haver-lo conegut a través del missioner = i Aspriu, per a no semblar-se precisament als homes civilitzats del seu temps s'abstenia d'ofendre'l. El fet remarcable, però, fou que s'adonà que altres més delicats que ell sofrien tant com ell o pitjor que ell.

En curtejar el dia també curtejava el sol que ~~entrava~~ engolia un dels balcons de l'estatge. N'hi entrava un raig a l'esbiaixada.

El qui s'hi escalfava els peus a penes podia escalfar-s'hi la part superior del cos.

Sols a força de bona voluntat Eugènia, Anna Maria i Angelina en participaven una estona a la ~~[illegible]~~ migdiada. (Carme, després de dinar, sortia al carrer per aplacar els nervis i aprim-se i no anava a la redacció o a la impremta).

S'arrupien estretament en l'espai assolellat, com tres pollets orfens de ~~[illegible]~~ lloca. El trist era que la llenca de sol benefactora corria, corria i s'aprimava cada vegada més. Lenta Quina mena de neguit la veien lliscar ~~[illegible]~~ pel mosaic, ~~[illegible]~~ i anar a fondre's, tot i enfilant-se paret amunt, convertida en fil daurat.

I de sobte l'estança era envaïda d'una penombra glacial. Avit els ulls no hi llucaven ~~[illegible]~~ per enfilar les agulles, les genats, ~~[illegible]~~ demés, s'escorrien entre els dits insensibles, ~~amb pinlots~~ com si fossin partícules d'argentviu.

Com aquells que els és impossible de desviar l'esguard del camí per on s'allunya una persona amada, restaven a prop dels finestrons, contemplant la llum solar que les abandonava. Ja veien escantellar amb una pinzelladeta de carmí la cornisa d'un terrat, el cresquet d'una xemeneia i morir en una agonia porpúria en el tros de cel que tenien enfront. I encara, després, seguien contemplant defora, arrupides dintre uns abrigalls improvitzats. Per raó d'economia Engràcia trigava encendre llum. Més tard la blavissa dels focus del carrer, reflectida per les parets del davant, les contornejava d'una lleu fosforescència. Quan després

les atrapava així arrupides i ~~[illegible]~~ silents es-
devenien iraes i rondinaires. Tal estarien si
esperessin la mort, s'imaginava ell. I anà
va donar el corrent elèctric tot mastegant recri-
minacions i càrrecs. Després mirava d'engres-
car Angelina a bellugar-se, i se l'enduia al
corredor a jugar a fut-bol amb una gran pilo-
ta desinflada. Però en tocar la mà de la nena ~~[illegible]~~
el cor se li entristí. La mà de la nena, enclo-
sa en la d'ell, li recordava la fredor tova i ir-
ressistible d'un grapadet de neu. I pensa-
va: són aquestes mans gebrades dels fills
~~[illegible]~~ les que desvetllen els odis dels
pobres contra els rics, i els empenyen a les
files del comunisme turbulent i sangui-
nari.

Aspriu, obligat a deixar els seus herois

a la muntanya i a tornar a preocupar-se de les ~~privacions~~ privacions familiars, esdevingué més que mai acèrrim enemic de la ciutat, l'home esquerp i neguitós i, sobretot, el pare carregat de preocupacions. No pensava, d'un cap de dia a l'altre, més que en la muller i les filles sotmeses al turment ~~[illegible]~~ de les veleïtats del clima mediterrani i dels desemboires d'aquesta Barcelona de les palmeres tropicals i de les flors inesgotables.

Ell, anant d'ací i d'allà no sentia tant el rigor del temps, però no deixava pas de tenir present el mosaic del seu pis amb la seva lluïsor i relliscositat de ~~[illegible]~~ gebre, i el defectuós ajust dels balcons i

de les finestres, per on l'aire humit del
mar s'introduïa amb una franquesa
agressiva, maligne. I experimentava idèn-
tics remordiments que hagués tingut la
família en una nevera. ¿No les ~~Les~~ trobaria
congelades en regressar a casa? Les
trobava a la cuina, llevat de Carme que ja
havia sortit. S'agrupaven arran dels fo-
gons, dels quals n'aprofitaven l'escalfor.
Angelina ~~estava asseguda~~ seia en una ca-
dira petita al costat de l'olla on es coïen ~~coïen~~
els llegums. Asprún ~~les ressegueix amb tris-~~
~~[illegible]~~ Cansat, amb ansietat inexplicable ~~que les~~
~~molestava~~ les ressegueix una a una d'un
cop d'ull. Però el seu esguard esdevenia
insistent, trist i molest en topar amb

la faç d'Anna Maria.

=Senyor! = es preguntava ella = què hi deu veure el pare en la meva cara que em mi-ri així? Hi veia la blancor marmòrea que ja l'havia inquietat en aquella matina-da de febrer inoblidable, després d'una nit de vetllar Angelina, que reaparegué, en es-devenir-li el contratemps sense impor-tància, un dels molts que cal suportar en la vida. I, ara, recentment, en tornar del teatre, la nit de l'estrena de la come-dia d'ell fracassada. Hi veia una altra cosa, encara. En el sota barba, deliciosament arrodonit, descobrí una palpitació molt accelerada que mai no havia notat i que si corresponia al bategar de les artèries,

era anormal i per tant alarmadora. I per si
o per no es dedicà a observar tots els detalls i
fenòmens que se li posaven al davant. En cap, no
res. Des de llavors s'amparava d'ell una in-
quietud constant. Es posà a l'aguait. Mateix
que el capità d'un vaixell corsari perseguit
per una esquadra enemiga vigila l'horitzó
a totes hores, Asprin vigilava els gestos, el posat,
les fesomies i la color d'Anna Maria. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
I mentre ell fluctuava
entre l'esperança en què tot plegat no seria
res i la ~~por de~~ convicció d'estar comprome-
sa seriosament la salut de la filla, Eugènia
va comprendre'l.

— Vols estar per mi un petit moment?

Ell va endevinar de què ~~volia~~ venia a parlar-li i presentí que la pau de casa seva seria interrompuda per llarg temps. Ella continuà:

= No et preocupa ~~la salut~~ l'estat de la nostra noia?

= De la menuda?

= No.

= De Carme?

= Bé ho saps prou de qui parlo!

= Ah sí... una mica anèmica.

Immo cenci tremolava. Enseguida el sentia tremolar ~~[illegible]~~ perquè feia vibrar la taula on ella també s'havia estintolat.

= Més que anèmica.

= Jo només li he vist una lleu palpi...

= És el cor. Afirmà ella resoltament interrompent-lo.

= El cor? Replicà ell, empalidint.

= I no té gana, i tus.
= Què vols dir, tus? D'on ho has tret? Qui t'ha engarrejat? El fet de tossir Anna Maria era inadmissible perquè el colpia fervorosament. L'irritava que Eugènia l'hagués esmentat. Molt de lluny en lluny, era cert, afectava a la filla una lleugera tos, curta i apagada, com la d'un nadó, com si tractés d'expel·lir una insignificant teranyina que li embussés la gorja. Mai Aspriu no se n'havia preocupat d'això. «I ara, ves amb què li sortia la seva cara esposa!»

Eugènia endevinà de quin mal es dolia el seu marit. «Li sabia molt de greu d'afligir-lo, però no podien pas estar-se amb les mans plegades. Ella dies ha que es neguitejava.»

El resultat d'aquest breu diàleg conjugal fou acordar que el doctor Pla-

devall visités Anna Maria. Per no alarmar-la es posarien d'acord amb ell, i cercarien una excusa per a justificar la seva visita. Un cop el ~~[illegible]~~ doctor a casa, la resta no oferia gaires dificultats.

El doctor Pladevall, amb la seva cara de patrici romà plenament satisfet de la vida, jugà la comèdia a gust de tots. El mateix Junocenci; qui desitjava saber la veritat com ha d'ésser escoltada pels homes com cal, li restà agraït de la traça esmerçada en enganyar-lo. No deixà de comprendre, no obstant, que aquella vegada el metge se'ls havia introduït a la llar, per molt de temps, ~~[illegible]~~ obrint un llarg període d'inquietuds, de despeses, de sobresalts i de mals sons. Més tard, quan convençut per la cara plaent i per les ~~[illegible]~~

bones paraules,
~~[illegible]~~ del doctor, anà al seu despatx, imaginant-se que ja no calia témer que li manifestés amb tota franquesa l'estat d'Anna Maria, sofrí una inesperada decepció. Pladevall ja no feu comèdia, en tot cas la feu sense adonar-se'n, com sol ocórrer als apòstols de l'optimisme ~~amb~~ a ultrança.

=La vostra filla =digué, fent seure Agrimon en un sofà enfonsat= té els pulmons i l'estómac una mica dèbils. Són dos òrgans importants que cal reforçar. Els reforçarem i, un cop reforçats, la vostra filla restarà guarida. (De la certesa d'aquesta última afirmació ningú no podia dubtar-ne) Li he receptat un específic ~~[illegible]~~ que prendrà tres vegades al dia i unes injeccions que li donaran la vos

tra esposa. Menys despeses per a vos i menys molèsties per a mi. Si aquestes injeccions fracassessin, li'n donaríem d'altres. Disposem de moltes substàncies injectables. Venim. S'havia aixecat i amb el gest invitava Raprim a seguir-lo. Obrí un armari i estirà un calaixó, tot ple de capses de diferents gruixos i capacitats. En destapà algunes. A dintre les ampul·les, plenes de líquids de variats colors, eren posades en bateria perfectament embalades entre cotó fluix i delicats sustentàculs de cartrolina. Amb llurs puntes brillants, llurs minúsculs rètols, llur simetria i llurs reflexos, donaven la sensació de cosa verament superior garantida, ~~[illegible]~~ infal·lible. El doctor Pladevall explicava llur contingut.

=Veieu? compostos iodats, arsènic, estricnina, rovell d'ou, serum vital, etcètera; microbis morts, microbis ensopits, microbis trossejats, secrecions de microbi... en fi, allò que us deia: tenim molt camp per córrer. No tingueu por. La vostra noia es posarà bé, festejarà, es casarà i tindrà fills ~~[illegible]~~ com tantes d'altres n'he tractat. I ara, noi, feu-li bona cara, que la moral influeix quisap lo ~~[illegible]~~ sobre aquesta mena de malalts.

#

~~XVIII~~ XX

Tothom notà el canvi que havia fet Asprim. Mai no havia estat gaire loquaç ni complimentós, però ara era mut i desatent. A penes si en preguntar-li alguna cosa entenia allò que li deien i quan no entenia contestava ~~tan~~ breument i amb un to sec com si valgués significar: Us agrairia molt que em deixessin en pau. Pensament cor i voluntat, tot ho abassegava la filla malalta. Bru, des de la mort de Carles, havia desaparegut. Asprim recollia l'herència. En quina mala hora va coneixre'l! S'estremia de cap a peus en ~~[illegible]~~ recordar-se minuciosament de la gran tragedia viscuda pel seu company. Reveia la faç de Carles amb la pell gro-

ja encastada a la calavera, reveia les seves mans, de dits esquelètics, córrer per sobre del llit com dues enormes aranyes blanques i gelatinoses, i oïa la seva tos grossa, aspra, incessant que ja semblava ressonar en la fosca del tràit. [illegible] ¿De bell nou es veuria obligat a presenciar [illegible] aquell brutal espectacle a casa d'ell i sent-ne ~~casa d'ell essent-ne~~ protagonista la seva pròpia filla? Aspriu es sentia morir d'espant, i recorria, com Bru, a les càbales ansiós de trobar un consol. Implorava a l'oracle no més en els casos que es sentia embasardit per un presentiment ominós. Mai per conèixer la definitiva sentència del destí, car això l'aterria. L'encalç de les seves consultes era sempre limitat. A vegades li bastava de saber si en arribar a casa tro-

baria la filla millor o pitjor de com la
deixà. En altres, el significat bo o dolent d'
un canvi ~~..~~ sobrevingut en l'estat ge-
neral de la malalta o ~~..~~ si era o no peri-
llós un ~~......~~ símptoma observat
obtenir
de por. Acostumava a servir-se, per atènyer
les greus revelacions, de les monedes que du-
ia a la butxaca. Les premia, d'una a una, i
les anava mirant tal com sortien, amb
una gran cura de no fer cap mena de
trampa. Després comptava les que se li
se li havien
havien presentat de cara i les que ~~......~~
presentat de creu. Si eren més les primeres
tot aniria conforme al desig d'ell, ~~.....~~
i la inversa, si eren més les ~~......~~ segones.
cap mena de
El que no oferia dubte era la impossi-

bilitat d'assolir la pau d'esperit ~~[illegible]~~
convenient per a escriure, segons la seva es-
tricta consciència, les proses ofertes a l'Edito-
rial. ~~[illegible]~~ Anà a acomiadar-se dels seus herois.
Prengué la carpeta on guardava els originals
de sobre la taula-escriptori: L'obrí, i no po-
gué estar-se de rellegir alguns trossos amb
una especial sensació d'enyor anticipat.
«Adeusiau, amics meus, adeusiau! Déu sa-
pigués quan podrien tornar a veure's.» Fli-
gà fortament les cintes de la ~~[illegible]~~
carpeta que oprimien les quartilles, i la se-
pultà al fons d'un calaix. ~~[illegible]~~
~~Seguidament se [illegible]~~
~~[illegible]~~. Si algun cop, els qui han so-
fert una operació quirúrgica inevitable, po-

guessin assistir a l'enterrament d'un bocí d'ells mateixos, experimentarien, ben segur, una impressió semblant a la que llavors feu tremir Innocenci.

El novells i no gens despreciables treballs que havien caigut damunt d'ell, coincidiren amb una ostensible baixa de la venda ~~[illegible]~~ d'El Fanalet. Pau Garcia es donava als dimonis. «Aquell endiestrat salvatge, mai no s'havia pres formalment el càrrec de redactor en cap. Les millores dels setmanaris, degudes a les seves iniciatives, podien embolicar-se en una fulla de bruc.» En això l'editor hi veia clar. Asprin ~~[illegible]~~ deixava que l'anomenessin redactor en cap per mandra de protestar-ne. Si li repugnava d'obeir, també li repugnava de manar. De ~~[illegible]~~ arri-

vinda a Barcelona, ~~en~~ de seguida de familiaritzar-se amb el per-
sonal de la redacció, i en la marxa de les publi-
cacions, comprengué que allí no podia haver-hi
altre director ni altre gerent que no fos Pamgar-
cia en persona, amb tota la seva repetànnia i soberga voluntat;
i també amb la seva pobríssima cultura. I
era ell, Pam Garcia, qui conspirava a tothora
contra els ~~seus~~ propis interesos. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Una espantosa rutina im-
perava ~~[illegible]~~ en la confecció dels dos setmanaris.
Feia mig segle que els mateixos temes re-
apareixien cada temporada o en ~~les festivi-~~ cada festivitat
~~[illegible]~~ anyal o en determinades circumstàn-
cies, tant si eren els articulistes com si eren
els dibuixants els encarregats de la sàtira. Li

editor, no hauria pas tolerat que pel gener s'oblidessin de la llonza i dels gats de teulada; ni per la quaresma de les arengades i dels bacallans, simbolitzant el dejuni dels pobres en contrast amb les menjes dels rics i de l'alta clerecia (ostres, llagostes i llobarros); ni per la diada dels morts, de les escenes del Tenorio escarnides per polítics de la situació; ni per Sant Joan, de la noia que plora les conseqüències de la nit ~~[illegible]~~ de l'amor; ni per Pasqua, ~~de~~ de l'anyell; ni per Corpus, dels gegants i dels regidors que van a la processó; ni per les festes de la Mercè, del matrimoni de pagesos ~~[illegible]~~ tolxos i badocs...

També determinades al·lusions sarcàstiques
prenien un caràcter cíclic, ~~amb~~ d'una regula-
ritat astronòmica. I en arribar la canícula,
~~pagaven rep~~ reapareixen, cada any, la do-
na voluminosa i l'home escanyolit, de carnes
pelades, bambant-se en una brusa amb sen-
gles carabasses al cinyell; i en esclatar una
epidèmia, els munts d'escombreries, amb
sabatots, gibrelletes i xeringues, ennuvolats
de mosques i microbis, en forma d'animalons
fantàstics; i en tractar-se de confeccionar
els pressupostos municipals, la caixa de l'
ajuntament plena de teranyines; i en atan-
sar-se unes eleccions, ~~una oficina electoral~~
~~[illegible]~~ els candidats vestits de

dansarina, coquetejant amb els espectadors
o vestit de frac, lliurant-se a ~~[illegible]~~ jocs d'escamoteig, i dels
tot temps s'insistia ~~[illegible]~~ en abusar de ~~dels~~ tòpics rebregats;
del guàrdia urbà bilingüe, de l'aristòcrata
afeminat, del policia que es deixa afaitar
el rellotge, del funcionari públic que dorm
de cap sobre el pupitre amb la ploma a l'ore-
lla i, amb una insistència contrafactora i calumniosa, ~~[illegible]~~ de la
figura del Senyor Esteve creació humorís-
ta d'un tipus representatiu del petit burgès ~~del treball~~ laboriós
del dinou-cents, blasmat: ridiculitzat per
la seva mansuetud cristiana, per la seva ~~[illegible]~~
afició a l'estalvi, pels seus costums ~~[illegible]~~ tradicionals, per
resignar-se a la penombra de la seva botigueta: per ésser refracta-
ri a l'art: a la poesia, però, tanmateix, avui
indiscutible del fabricant modernista llevor

fecunda de la prosperitat economica de la seva terra.

Utra el que acabem de dir, resultava ~~monotona~~ i desplaent a les persones d'una mitjana sensibilitat i bon gust, alguns rars capricis que, de tant en tant, escomenzava l'editor i que hom guardés a aquell ~~d'Algú~~ ~~[illegible]~~ (qui) s'hagués oposat a ~~[illegible]~~ deixar-los-hi satisfer.

(a la 98)

I un dia, per exemple, en regirar l'arxiu
li venia a la mà una vella litografia, en la qual
un clown, acarat a la lluna, tocava la guita-
rra. Aquesta rampoina, dibuixada i grava-
da de bell nou per ordre seva, ocupava el
lloc d'honor a la primera plana d'"El Xama-
let", que així adquiria el repel·lent as-
pecte d'un programa de circ trashumant.

Algú trobarà una explicació
a la insòlita etzagaiada. Pau Garcia
havia anat pel món
fent jocs malabars i disfressat de palla-
sso. I pagava un deute de gratitud al ba-
rret còmic i al maquillatge que li perme-
teren de guanyar-se la vida, durant una
temporada llarga d'actuar de fill pròdig.

Fos o no certa aquesta aventura del llibreter, un fet autèntic, almenys, li donava versemblança. Pau Garcia al final d'un tiberi, entre amics, a l'hora que el xampany desvetlla el sentimentalisme, s'expansionava arreplegant, de damunt la taula, els objectes que li venien a mà, fossin trencadissos o no, i començava a llençar-los en l'aire, un radera l'altre, i a fer-los giravoltar a l'entorn del seu cap, del seu clatell, del seu pit per sota l'aixella, produint, a la vegada, estupor, admiració i malfiança dels qui li desconeixien aquesta habilitat innata. Yarixó, realment, podia interpretar-se com la confidència d'un home qui prefereix la mímica a l'oratòria.

Una altra etzagaiada cometé seguidament Pau Garcia. Havia rebut un dibuix molt intencionat d'un dibuixant italià que col·laborava en El Fanalet. Al·ludia a la guerra turca. L'angel de la pau – figura ingenua i estilitzada – amb el simbòlic ram d'olivera a la mà, navegava en un mar de sang, dempeus dintre una barqueta de paper. Allà al lluny, sobresortia el cimal d'un minaret coronat amb la mitja lluna. Tot això era ~~optim~~ excel·lent, però a l'hora de tirar les planes en color ~~del Fanal~~ d'El Fanalet, la màquina consumia gran quantitat de tinta verda, sobrera, i es feia indispensable llençar-la, netejar el tinter, els rodets i posar-n'hi de vermella. I Pau Garcia ~~[illegible]~~ esborronat per

la despesa de temps = el temps és or = i de material, decidí tirar al dret. Fra-Lob, sempre ~~an~~ amatent a servir l'amo, ~~escrigué~~ escriví una quarteta = desgrei de gratar-se el clatell una bella estona amb el mànec de la ploma = mitjançant la qual el mar de sang, fou transformat en prat idíl·lic i l'àngel de la pau en encarnació simbòlica de la primavera.

Aquestes estranyeses de l'editor contribuïen a malhumorar Gumersinu, que es ruboritzava de no poder protestar-ne. Cada dia era incapaç la nàusea que li produïa ~~l'obligació de~~ ~~[illegible]~~ la intervenció obligada en els dos setmanaris ja desacreditats. Això sí, es proposà de no donar-hi una plomada fora de les estrictament ~~[illegible]~~

imprescindibles per a no mancar als compromisos contrets amb Pau Garcia. Enguany començava per abstenir-se de col·laborar en l'Almanac d'El Jamalet. Aquesta col·laboració, altrament, mai no havia estat pagada ni agraïda. Era una mena d'honor que el llibreter concedia als seus treballadors i als amics de la casa. La manca de la signatura d'Aspriu no deixà d'ésser tinguda en compte. D'un temps ençà Pau Garcia mirava de cua d'ull Aspriu.

Des del procés i condemna de Fidel el considerava perillosíssim, i el mantenia sota la seva personal vigilància.

Fidel havia renunciat el càrrec de di-

rector responsable. No l'abellien honors ni grandeses. Seguiria modestament tirant al carretó i dormint amb la dona, com un dels innúmers ciutadans que transiten per la via pública. El director de palla actual= i en això Pau Garcia ~~[illegible]~~ tingué sort.= no havia exigit ni augment de sou ni pagament de dispesa en cas d'ésser empresonat. Estava segur de la seva immunitat d'aspirant a cadaver. El retenia al llit una malaltia consumptiva. Responia davant dels tribunals, no solament del contingut de La Barrabomba i d'El Tama-let, sinó de tots els periòdics de més abominable fama i procedència que es publicaven a Catalunya. Quan l'agutzil d'un

jutjat li presentava un requeriment, firmava el rebut i enfilava el paperet en un garfi de fil ferro que tenia a mà, al capsal del llit. No se'n preocupava més. Allí dormia amb tants d'altres que havien suportat la mateixa indiferència setmanes i mesos.

Si algun cop li sobrava humor i li passava pel magí de passejar, compareixia al jutjat. Però llavors, actuaris i escrivents deixaven la feina i, aixecant-se com un sol home horroritzats = tan repugnant era l'aspecte del malalt = l'obligaven a entornar-se'n pel mateix camí per on havia vingut. Una neboda seva, única familiar que li restava al món, anava cada fi de mes d'una administració a l'altra

a cobrar el sou estipulat.

Ara s'apropava la confecció del número extraordinari d'El Fanalet dedicat a Nadal. Pau Garcia, el terrible propagandista del laicisme i de la revolució social, comprenia que amb el bon Jesuset calia fer una ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ diferència. Quan fos gran ja se la cobraria. De moment era assenyat de seguir la ruta dels pastors i àdhuc de posternar-se sota l'arc de la sagrada estable als peus del fill de Maria i de fer sonar el flaviol i la cornamusa i ofrenar la mel i el mató de les gents ingènues. Ell, Pau Garcia, s'imaginava ~~[illegible]~~ aqueix extraordinari d'El Fanalet, saborós com els torrons, ~~[illegible]~~-

enlluernador i atraient com l'estrella guia-
dora dels Reis Màgics i exultant com el Glò-
ria in excelsis Deo de l'àngel anunciador.

L'esperit d'Innocenci sublimat ~~pel tot~~
per la dolor, havia comprès l'immensa dis-
tància que el separava de tanta misèria
i baixesa. El sedant de l'ironia li fallava. El
~~menyspreu~~ menyspreu també. ¡Com menysprear l'ho-
me a qui, a ~~mitjant~~ mitjan de mes, hem d'anar a su-
plicar-li que ens bestregui unes pessetes? L'
estat d'Anna Maria el feia més es-
clau que mai ~~de la conquesta [illegible]~~ d'allò que ell odiava amb
tota la vehemència de la seva ànima sensi-
ble i delicada. El mateix antre del l'humorisme d'un temps
ençà ~~[illegible]~~ li havia fet inhabitable. Hi contri-

buit el fet d'haver-hi respirat, alguna tarda, emanacions de cuina d'hostal; fumeres agres, i baf de llardons o de botifarra sofregida. Què significava allò? Per tal d'aclarir-ho férem un registre. Amagats al fons d'un prestatge, en un espai buit de llibres, descobrí una petita paella, un fogonet d'alcohol, una cullera de fusta i un paperet amb sal. La redacció s'havia convertit en un hostalet clandestí, al mateix que la botiga de dalt, en una tertúlia sospitosa formada per unes quantes noies compradores de postals eròtiques, el regent, el fadrí i un parell o tres d'amics d'ambdós. Sovint es divertien a costa d'un infeliç menescal

Aquella mateixa nit. El més llest d'ells, va creure indispensable manifestar la seva admiració als humoristes:

= Doncs sí, som uns fervents devots vostres.

= Som uns llaminers del que escriviu, afegí el segon en llesterra.

= Ja ho crec... Bòlit, Apeles Mestres, Fra-Gob! Com si diguéssim, la nostra santíssima trinitat, continuà el tercer

= Jo no se com vos ho feu, (recomençava el torn) ni d'on traieu la gràcia i el bon humor. Tothom deu riure a casa vostra?

= Es comprèn. La ciutat esmola l'enginy. Teniu comoditats, distraccions, feu el que us dóna la gana, no us manca res, ben pagats i ben servits. Us podeu mofar del pare sant. Qui us empata la basa!...

= Sí, es clar...
= Naturalment...
= La raó us sobra...
Replicaren els altres per ordre de categoria.

Bolit, de sobte, havia girat cap i cua, i mentre s'enfilava escala amunt, els atzivà una indescència. Aspriu fumava la pipa i anava cedint, poc a poc, en un mutisme i en una ~~[illegible]~~ impassibilitat alarmant, de roca. ~~de roca, alarmant~~. Fra-Sol, qui tractava de quedar bé amb els comissionats, posà en joc la seva elemental diplomàcia, i preguntà per dir quelcom:

= ¿És cert que al vostre poble tenim un castell romàntic, d'aqueixos que la gent atribueix als moros?

Sentir això els joves forasters i posar-se a riure maliciosament va ésser ~~[illegible]~~ tot u. No volien pas que fos dit que no ~~[illegible]~~ haguessin entès el fons irò-

nie de la pregunta.

~~XIX~~ XXI

Asprin i Fra-Jol, després d'haver acomiadat al joves federals, s'encaminaren a la impremta. Marxaren per la vorera dreta del Carrer Nou de la Rambla, l'un al costat de l'altre, silenciosos com solien, car poques afinitats d'idees i de gustos els lligaven. Asprin, a desgrat de passar dos cops per setmana per aquella via-sacra del vici i de la vagabunderia, mai no deixava d'entendrir-lo allò que veia i allò que darrera el que veia suposava. Avui, l'esperit saturat de preocupacions i de mals averanys, li entenebria la vista i els pensaments.

Mai la façana del palau del comte de Güell no li havia semblat tan ~~fantàstica i solem~~ imposant i tètrica.

una monstruosa nierada d'aqueixos ofidis, que allargassessin al coll, obrissin la boca i traguessin el poble, alarmats i rabiosos, per l'escandalós veïnatge de l'Edem Concert que tenien enfront. En el vestíbul, protegit per la reixa fantàstica, seia, sempre endormiscat, un respectable porter amb lliurea, sota la mística clar d'un fanal gòtic que no s'apagava mai, car la llum del carrer, tampoc no mai, aconseguia d'imposar-se a la foscor de dintre. Ni per atzar, Aspriu, havia vist, un sol cop, obrir la ferrada porta i traspassar-la una sola persona. I aquella casa aristocràtica, muda i sinistra, l'impressionava com un gran sepulcre oblidat i escarnit. I potser més l'impressionaven, encara, les miserables pros-

titistes que la gana llençava al carrer, abans
d'hora, amb la cara untada de tota mena de
potingues, el cabell greixós, els llavis impurs,
com besuqats per una recent hemoptisi, la carn
penjim penjam, i els ulls enfebrats. Es llançaven
rien als mariners embriacs, darrera una paret
de les Drassanes o d'un estiva de tontons ~~[illegible]~~
del moll, al preu d'un cargolingoli i d'una
copeta d'aiguardent! ¿I aquestes velles daques
de pit ensorrat i grenyes de bruixa, que dan-
sen a les mans atuells diversos, i corrien, calçades amb
uns mals espardenyots, saltironant mateix que
garces ~~[illegible]~~ coixes, mo les esperonava una tragèdia?
Algú ~~[illegible]~~ es dalia per l'abeuratge o
l'enginent que havien anat a cercar a cal

apotecari; algú gemegava o es moria a casa llur! I amb la mateixa pietat que mirava a les velles mirava aquelles nenes ~~pàlides~~ pàl·lides, cama primes que ~~duien~~ dugen una mitja a garró i l'altra lligada amb una beta negre de sota el genoll i s'acuitava entre els vianants, amb una arruga de ~~preocupació~~ neguit en l'entrecella, qui sap si empaitades per una prematura responsabilitat o per la temença el bastó del pare embriac o de la madastra inhumana. La majoria de les persones que veia transitar ~~[illegible]~~ anava mareades per l'estigma del vici o de la pobresa, i les considerava tant o més desgraciades que ell. En conjunt li produïen l'efecte d'una germanor verminosa, obligada a viure de la menjadura de la ciutat, com altres verms més insignificants, de la d'una fruita.

Una barreja de cabell onejat li sortia de la vise-
ra de la gorra i li ombrejava el front. Les botes d'
aigua, la brusa curta i les calces amples, el revin-
gut cinyell ben estret que el feia ésser esbelt
i la lampara d'avi que sostenia amb una mà i bran-
dava a ~~al~~ compàs del seu caminar rítmic, li do-
naven un aspecte marcial, autoritari. Diria's que
es feia veure, que coneixia la importància immensa ~~indiscu-~~
~~tible~~ del seu ofici. Cobert d'un crostissar gris i d'es-
corrialles indefinibles, indubtablement, es sentia
més imprescindible que el president de l'audièn-
cia dins la toga i que el bisbe revestit de pon-
tifical. I després, en la seva aferrissada brega contra la
cintar, trobava molt divertit "que allò que in-
pagès abandona darrera d'un matoll, allen-
git i alegre, així fos tan cobejat, ferosment

feina, aixecar-se, escupir a la cara d'aquell home i passar la porta, per no tornar mai més. Com a tendre Sort que es recordà d'Anna Maria. Com a tendre se s'entossudià en tenir la ni mica ni gens, se s'entossudià en tenir dignitat!

x xx

Després d'haver sortit l'amo, el seu fill somrigué, es llevà el gec i es posà la brusa, tot ficant-se a la impremta. Dels quatre homes que restaven al despatx, el primer en reaccionar, fou el vell contable.

= Fills meus = digué = quan jo vaig posar els peus per primera vegada aci, vaig ensopegar amb el guarda rodes de l'entrada. Era un mal averany. Trobo incomprensible que vos, Asprin, no hi hagueu ensopegat com jo. Si llavors ni

Vaig a cercar un detectiu i pati qui pati. Això ho deia un i l'altra responia: Llavors me la carrego jo perquè tinc la clau. I la mostrava! Quin tripijoc! Jo prou sé de què va. Però Déu ~~[illegible]~~ me'n guard de ficar-m'hi: El cas és que els meus simpàtics nevots de segona mà, si volen figurar com els perlòcs, tots ~~[illegible]~~ haurien d'ensenyar ~~de mostrar~~ la clau per a demostrar que en cap manera no ~~[illegible]~~ poden haver estat ells els qui obren el calaixos. Ara que, no diré pas ~~potser~~ que no abusin ~~si abusen~~ tinc la única de no poder-los obrir. ~~[illegible]~~

Fem una pausa, i, adreçant-se particularment a Sofronia continuà:

= Us explico ~~[illegible]~~ això per divertir-vos. Jo de vos no m'hi prendria per a la valenta; fóra pitjor. Mireu el meu cap; tota aquesta cendra l'he arreplegada ~~[illegible]~~ aci, en aquesta cadira. Nos comencem tot just. Us aconsello paciència.

d'ell. ~~Era més pietós no fer-la participar de les aigües llargues del seu constant neguit, del seu inquietant pronòstic per a~~ [illegible]. Lligat de mans, sols li era permès de deixar fer el destí. Sempre deixar fer el destí!

Seguia el Passeig de Colom, devers les Drassanes. La ciutat feia la seva monstruosa digestió de serpent ~~ador~~ dormida, acolofada dins el seu amfiteatre de muntanyes. Només algun desgraciat, com el mateix Innocenci, gambava amb les mans a les butxaques, empaitat per l'ofensiva alenada de la Tarda sense sal.

Innocenci seguia atormentant-se. I bé que hauria pagat per ell per als seus fills? Mai no res.

Recordava amb ~~quina~~ revolta espiritual i amb quina negror de consciència com

templava, cada istiu, els ben apariats infants dels burgesos, que es banyaven a les platges properes a Barcelona i s'assolellaven o jugaven a la sorra, sota els grans parassols de lona, eleva-tat de llurs opulentes (vistoses) mamas i tietes ~~germanes~~. Recordava l'enveja amb que solia mirar els fills dels gitanos, vestits només amb una ~~[illegible]~~ esparracada camisola que els mal cobria el cos i deixava en descobert ~~[illegible]~~ carnadures brunes i massisses ~~que~~ amoratades pel fred. Treien i jugaven en el recer d'un marge (en la palla de) ~~o sota el~~ carro, ~~sobre la palla~~ amb el guisso encadenat, ~~sobre la palla~~ i entremig d'altes fumades, pots de llauna, càntirs serrats, bruc i desferres de paraigua.

Avançava amb passes lentes i amb els ulls aclucats. Vulgues que no, li feria la retina l'escam-

molt popular, martir dels grans homes de demà que encara anaven a estudi; de tota mena de transeünts àdhuc segurament ~~[illegible]~~ dels adherits a la Societat protectora d'Animals i Plantes. Cert que era un benefici extraordinari digne d'una fe capital i d'ésser considerat un complement del Parc de la Ciutadella «propietat de tots els ciutadans» Narraven els seus gaudis amb llàgrimes als ulls i profunds sanglots, i les seves penes amb excessos d'hilaritat convulsiva.

I quan els del Bazar de la Confiansa aconseguiren de ~~[illegible]~~ fer-li ~~[illegible]~~ descriure el goig d'un esplai sensual, els que circulaven per la vora en aquell indret, s'aturaven espaumats ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

imaginant-se d'estar escoltant la deses-
peració esgarrifosa d'un pare davant el ca-
dàver del seu fill, mort en aquell mateix
instant. Aspkin es veia obligat, amb certa
freqüència a interrompre, en traspassar la
botiga devers el soterrani, aquestes escenes i a
posar en coneixement l'escollit auditori.

~~[illegible]~~

Altres vegades, en aixecar la cortina de
fusta = a la botiga no hi havia ningú i si al-
gú hi havia es posava a estossegar amb alar-
mant violència = no encepegava pas amb la re-
gadora ~~[illegible]~~ sinó amb una parella que tracta-
va de sortir precipitadament.

Un dilluns, a la una del migdia, els de la botiga,
distrets en llurs facècies, s'oblidaren d'avisar
Innocenci, que redactava a baix la crònica d'El
Famolet ~~que~~ per tal de llimar-la el dia se-
güent. Fins molt tard – el silenci sobrevin-
gut l'animava a escriure – no va adonar-se
que estava separat del món dels vius.
Com sortir d'allí? Podia anar a tustar
als vidres de l'aparador i fer-se remarcar de la
gent que ~~circu~~ transitava per la vorera. Però
després hauria d'explicar-ho a bell crit
el que desitjava. I veié un grup de
badocs esguardant-lo de part de fora. Qui
sap com si el prendrien. Qui sap si la ima-
ginació popular faria d'ell l'heroi d'un
succés melodramàtic; la víctima d'un segresta-

ment, soterrada en vida o el d'una aventura grotesca, barrot de rialles. No, mai! ¿Però, i l'inquietant que passarien els de casa seva, sobre tot la impresionable bona Maria? Fen un tot la impresionable bona Maria? Fen un llamp [illegible] en l'aire. En el trespol, en l'indret corresponent al llindar de l'entrada al dipòsit d'equipatges de l'hotel veí, traspuava la llum del carrer a través d'una claraboia protegida per un reixat de ferro horitzontal. La porta, doncs, estaria oberta i a dintre probablement hi transitarià algú. Ep, ep! cridà amb tota la força dels seus pulmons.

Al cap d'una estoneta, fra Fop, qui sempre en aquella hora es trobava a la llibreria, veié entrar un subjecte caravermell, panxut,

amb faixa verda, mal cenyida i amb el ca-
rell penjant
= Mireu, digué, allà, en el Bazar ~~de l'~~ del vostre humor, tenim
un boig tancat que crida auxili estones ha-
Si no volem que ens malescampi el matí —
anem-lo a obrir.

D'aquesta feta Asprín experimentà
encara més aversió, de la que ja sentia abans,
a ficar-se a l'antre de l'humorisme. Acadià
que ara, aquell nom, havia esdevingut ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ inescaient. ~~[illegible]~~
Qui ho podia ~~[illegible]~~ preveure! Dels tres
mastins de l'editor, dos d'ells duien ama-
gades unes goteres sentimentals per on
s'escorrien les llàgrimes. El tercer també anava alicaigut. I Asprín estava
afligit per la seva filla, Bòlit per la seva ma-

re greument malalta, i Fra-Fob = molt menys
que ells, per la seva muller. Pau Garcia veia
El Fanalet madaleme transformat en un
recordatori fúnebre. Treia foc pels queixals: «Ell
no havia llogat pares ni fills ni marits; havia
llogat escriptors, homes com cal i no plorane-
res. Pagava rialles i li donaven sospirs. Els pares
els fills i els marits a casa estaven bé; eren
tolerables; a la redacció i en els periòdics no
podien fer cap servei; sobraven. Si el senti-
rièn, com no hi havia Déu que el sentirien!»

El primer en sentir-lo fou Bòlit.

Davant per davant del Bazar de la Compianea
hi havia un bar amb un parell de taules de
marbre i unes cadires de ferro plegables, posa-
des a la vorera. Asprim s'encaminava a la

redacció per trobar Fra-Goli i anar-se'n plegats a compaginar La Barrabomba; quan descobrí Bolit escrivint en una taula d'aquelles. Li xocà l'aspecte del company arrupit i mal mirrós. Diria's més rebregat que mai. Escrivia a batzegades, servint-se d'una primitiva estilogràfica que gargotejava a la manera d'un punxó. Entre-tant feia ballar els peus nerviosament. Aquirin pogué observar, també, que els ulls li degotaven damunt de les quartilles. Li posà una mà a l'espatlla afectuosament i va interrogar-lo. – Sí, plorava de ràbia. Havia estat increpat durament per l'home elefant. Increpat en plena llibreria, a presència del habituals concurrents, i amb uns crits que feien tombar el cap

a la gent de fora.

= M'ha reclamat l'original d'aquesta setmana. Diis que no me'l perdona, ~~[illegible]~~ que el publicarà quan li roti, que per a fer d'infermer de la mare no en necessita pas, cafre!

Les innúmeres arrugues de la seva cara s'havien aproximat i aprofundit i una aspriosa ga- ~~aspriosa ga-~~ nyota, com si xuclés un llimó, li contreia els llavis. Begué un glop de la copeta d'anís que tenia al costat de les quartilles, ho celebrà amb dos sorollosos cops de llengua, i seguí escrivint amb la seva gran lletra vertical una mica tremolosa.

S'esforsava per ~~[illegible]~~ acomplir el seu ~~[illegible]~~ heroic propòsit d'enllestir l'article reclamat, en deu minuts. Li calia omplenar unes set quartilles, les justes per tal de servir de complement a ~~completar~~ una plana, on anava un dibuix representant una mona ~~[illegible]~~

del Parc que tirava un cacauet a l'ull d'un clergue. El clergue era solament una taca negre i l'epi-graf del dibuix deia Blanc!. La ploma de Bòlik lliscava ràpida. Descrivia les darreres peripècies, continuació d'una grotesca facècia entre una cridada bagarra i un lloro deta-tor. A fi de guanyar temps i espai s'empescà un llarg diàleg a base de frases curtes, exclamacions i interjeccions abundants. I per a enllestir de seguida, determinà de fer suïcidar el lloro ficant el cap dintre d'un tinter.

El còmic dramatisme amb que Bòlik s'havia pres l'incident amb l'editor, afectà el cor d'Innocenci molt més que si l'hagués vist comportar-se d'una guisa normal. L'altre endevinà que era compungit i va

acabar d'entendrir-se. Aspriu el feu seguir al soterrani. El caminar usualment desballestat de Bòlit s'havia convertit en una dansa mecà-nica. Un cop a baix, la insaciable fatalitat li feu perdre per ~~[illegible]~~ a damunt ~~[illegible]~~ aquell tamboret ~~[illegible]~~ avatar d'una cadira de Viena. I tan bon punt hi hagué reposat la magrícia de les seves anques, es sentí ferit. El clau traïdor, ultra escopir-li la carn, li havia esquerdat un cuixot dels panta-lons. Blasmà, ~~[illegible]~~ malaí, desitjà tota me-na de mals i de tribulacions a Pau Garcia, i amb les dents carrisquejant rebotè el moble ~~[illegible]~~ inic pel sòl, amb tanta de fúria que es va fer astelles. L'Aspriu, exhaust, es desplomà en bra-ços del cadiral que havia abandonat ~~[illegible]~~

Asprín, l'usufructuari, ~~espantat~~ temerós ~~de~~ ~~[illegible]~~ de l'iradit furor ~~de~~ del seu company. Bòlit panteixava, suava, amb les cames estirades, el cos esllanguit, doblegat ~~com~~ sobre si mateix com un espantall després d'una nit de pluja.

El feu reaccionar l'arribada de Fra-Job acompanyat de tres joves.

= Els meus ~~[illegible]~~ amics, Asprín i Bòlit. Uns comissionats del Centre Federal de Sa Roca, digué Fra Job, fent la inevitable presentació.

Encaixaren les mans. Bòlit displicent, ~~[illegible]~~ amb repugnància allargà la seva. ~~com si l'oferís~~ semblava oferir-la al bisturí d'un metge per què li rebentés un panadís.

= Oh, Asprín i Bòlit! = exclamaren escarafallosament els joves, i emmudiren, ocupats en

examinar l'estança, l'aspecte de la gent diria's ~~l'aspecte de llurs persones~~
que els havia decebut. S'imaginaven de trobar
les parets plenes de caricatures, de cartells de
propaganda republicana i socialista, de màxi-
mes polítiques i culturals, de retrats de líders
i d'escriptors notables i de sentències humorístiques
~~de~~ a la manera del — per a ells — gran filòsof
Peius.

No encenguis mai lo cigarro
sota la roda d'un carro.

S'havien imaginat, també, que els farien
seure en un sofà molt tou i els convidarien a
fumar bon tabac i a beure alguna beguda for-
ta, incendiària. Els sobtà la llangarda flaire de
greixum d'hostal que flotava pel soterrani —
también aquella tarda la paella havia anat en
dansa — i les estelles del tamboret que trobà

varen sota llurs peus. Per un instant allò els semblà impropi de la redacció dels dos setmanaris més populars de Catalunya. Amb tot, pensant-ho bé, ~~ssal~~ al-fiant-se de llur inexperiència provinciana, començaren a creure que els cortinatges fúnebres, el flaire de brou bufat, l'escampadissa d'estelles, la manca de seients i la pobresa dels estris d'escriure era, tot plegat, efecte d'un capteniment humorístic, superior a llur comprensió. «Quins bohemis! Deixem fer; ja ens divertirem, ja.»

Això deien tots tres interiorment, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i decidint-se a enraonar en veu alta. Se'ls endevinava llur desig de mostrar-se despreocupats, eufòrics, ben revolucionaris; ~~capaços~~ capaços de no batejar els fills, o de pegar foc a una església i d'anar de matarranga.

Un aplegador de puntes de cigarreta va estar ~~a punt~~
a punt d'entrebancar-lo. «Vet-en ací un, de veres,
exclusiu de les urbs populoses. Elles el produeixen i
elles l'alimenten. Ni les viles ni els pobles el podrien
mantenir. Oh, era ben possible — seguí cogitant
Asprin — que els homes s'haguessin eixamenat més
per egoisme que per instint sociable. S'agregaren pre-
veure que de l'acomunació i aprofitament
de llurs deixalles n'esdevindria una font de vida, de tre-
ball i de riquesa.»

Com per a recolzar i enfortir l'atrevida observa-
ció d'Asprin, aparegué un escura-clavegueres. Avan-
çà, devers ell, contra direcció, per la mateixa vore-
ra, tivat i resolut. Era un jove ben plantat i
musculós, colrat, de cap a peus de llot ressec.

~~[illegible]~~ volgent, causa de plets i baralles entre grans
empreses, de prevaricacions i desafurs i mantin-
guès, constantment, en peu de guerra ~~un~~ poderós exèrcit,
un digne representant del qual motivava que
ell descendís de la vorera per no fregar-s'hi.
La sociabilitat dels tords, de les orenetes, dels es-
tornells i dels ànecs salvatges, si bé potser més
noble, més pura i ~~[illegible]~~ més romàntica que la dels racionals era,
en canvi, menys eficaç i productiva. Solament
els homes havien pogut aconseguir, agrupant-se a mi-
lions, convertir la femta en una ~~[illegible]~~ mina d'or.»

Aspriu ~~[illegible]~~ un cop assolida ~~aquesta~~ una tan
satisfactoria i ~~[illegible]~~ irrebatible conclusió, es sen-
tí temptat d'escriure un ~~[illegible]~~ opuscle sobre aqueix
tema. Però va recordar-se que per molt ~~[illegible]~~ menys
~~[illegible]~~ un crític dels més seriosos, va fulminar-lo
amb els mots següents: "Que s'intenti blasmar

de la ciutat per a exaltar la poesia del camp, sols
és tolerable quan el rebel s'anomena Rousseau, By-
ron, Whitmann o Tolstoi; altrament, no.» I Ar-
prin, si bé era cert que creia molt possible que
així com ell havia trobat un crític que no li
tolerava de blasmar de la ciutat, de la ma-
teixa manera podien haver-lo trobat aquells
grans homes, cosa que, en veritat, no impe-
dí que triomfessin, ~~però~~ pensà que ja tenia ~~pa~~
prou maldecaps, i que ja s'havia revenjat ~~[illegible]~~
qui-sap-lo amb l'íntim convenciment de
no anar desencaminat en les seves deduccions.

Arribaren a la impremta. Des de fora sen-
tiren retrunyir la formidable veu de l'editor.
Hi havia tràngol. S'aturaren uns minuts, a la
faisó dels mariners prudents, què esperen un cas

tant de calma per a atracar el bot a la platja.

Quan foren dintre el despatx, Pau Garcia deia les últimes paraules d'una amonestació violenta. «Calia no dormir a la palla, vigilar; el fet es repetia massa sovint. Si no es descobrien els culpables, els en faria responsables a ells, i prou!» Davant de Pau Garcia, el seu fill, estintolat a la taula, jugava d'esma amb un talla-paper, procurant d'amagar un estrany bir-billeig dels ulls. Arrepapat en el seu cadiral l'oncle dels bigotis de morsa, tenia l'aspecte d'un home avesat a tot i que no s'admira ni fa cas de res. Aspriu i Fra-Lofa es posaren a la tasca, després d'un

bren salut, no correspongué. Pau Garcia no
trigà a atansar-s'hi.
= Noi's (mai no donava altre tractament quan
es disposava a actuar d'amo i a fer-se obeir)
ja pensem en l'extraordinari de Nadal?
= Si senyor, respongué Fra. Sol. Aspriu no
badà la boca. Es digué a si mateix: ara rebrem
nosaltres.
= Feu-me el favor d'eixeribir-vos una mica.
Temps ha que això va mort. Potser és que
jo no hi llueo prou, però no sé veure cap
mena d'interès, per mi, en el que feu ni
en el que escriviu. Semblaria com si treba-
llessin de franc o que us paguéssim amb mo-
neda falsa. Si fóssim memòria, recorda-
ríem que més d'un cop i més de quatre, jo he

estat anant a bestreure-us una part de la messada. No és que us ho retregui, no. Voldria, això sí, que pensessin que em jugo els meus diners en una obra digna i patriòtica, i que vosaltres no us ho miressin com si me'ls jugués al set-i-mig. Sou ingrats amb mi. Tingueu-ho present. El qui no sigui capaç de servar una mica de domini d'ell mateix, i no s'adoni de quan és l'hora de pensar en els de casa seva i quan ho és de pensar en qui el manté, que plegui. El públic no en té de f... res de si estem tristos. Ah!

Li va respondre un gran silenci. Estava vermell com la cresta d'un gall, Asprin, lívid. Asprin sentia impulsos de deixar la

arribo a estavellar, hauria fet sort, creiem-me. Diuen que cada casa és un món. ~~Aques~~ Aquesta és més que un món; és tot un sistema planetari. ~~A~~ Peres havia (mogut els llavis i) aixecat la barba més travessos de dit de la llibreta dels comptes, i la seva veu opaca semblava venir de sota la taula i ésser ~~el misteri~~ deguda a una misteriosa intervenció sobrenatural. Sols els ulls rodons de miop sortits en fora, lluïen maliciosa~~ment~~ darrera els vidres groixuts de les ulleres, amb l'esclat violent d'una bala de vidre, demostrant ~~una complicitat~~ que era ell qui enraonava, i prosseguí:

=Quines coses sé i quines coses haig de callar. Ara mateix els escoltava = mogué una mica el cap senyalant ~~la porta~~ el carrer i després senyalant ~~dintre~~ la impremta =

= Gràcies per la vostra bona intenció. Però ha plogut sobre mollat. Passo uns dies molt amargs, senyor Ramon.

El senyor Ramon no tenia res més a dir i tornà a posar el nas resoltament a frec de la llibreta. Fra-Fob ~~[illegible]~~ preguntà a Asprina:

= És que la vostra filla està pitjor?

Asprina no ho sabia "Només es recordava del fill de Bru a tota hora, i temia que...".

El company feu una una ganyota ~~[illegible]~~ expressiva d'una ~~[illegible]~~ insignificant condolença. Educat en l'escola, radicalment positivista de Pau Garcia, no trobà altres mots consoladors ~~[illegible]~~ que aquestos:

= Llevors, adeu humor! Les vostres cròni-

ques se'n ressentiran. [illegible] Albertina!

En sortir de la impremta, Fra-Sol tornà a la llibreria. [illegible] el deixà, per anar a la farmàcia a comprar un nou específic contra la tos, que havia receptat el doctor Pladevall. ~~[illegible]~~ Després s'encaminà ~~[illegible]~~ a casa. Pujà lentament la llarga escala, no per manca de vigoria, sinó perquè li recava d'arribar al pis. No tenia cap pressa de tornar a veure la pal·lidor d'Anna Maria, el seu panteix i el seu ~~[illegible]~~ emmustiament. Oi més la fredor de l'estatge la tindria arrupida mateix que les altres. Aquesta trista visió, després ~~[illegible]~~ del brutal exabrupte de ~~[illegible]~~ Pau Garcia, li semblava insuportable. ~~[illegible]~~ Ja a la porta del pis, va prémer tres cops el botó del timbre elèctric.

Era el senyal que ell havia adoptat per donar-se a conèixer. Anna Maria en persona, va anar-lo a obrir. Sabia que el seu parent estaria content i ho estigué. Ambdós entraren al menjador fent broma. Eugènia i Angelina eren al redol de la taula. La claror de la làmpara les perfilava suaument i es destacaven sobre l'ombra del voltant projectada pel pàmpol de serrell. La muller cosia i es feia remarcable el seu posat perfectament tranquil. La petita filla, asseguda en un coixí, posat damunt d'una cadira alta, confegia, atenta i seriosa, en un mètode de lectura escolar, la faula de la cigonya que amb son bec llarg i punxegut va treure l'os de la gorja de la guineu.

hombres, en veure'l entrar, li somrigueren, mateix que
un moment abans li havia somrigut Anna Maria.
I els tres somriures no eren pas forçats, semblà-
va. Preguntà:
= Teniu fred?
No, no en tenien, ni mica ni gens. I per a demos-
trar-li-ho Eugènia va posar-li el dors ~~li posà el dors~~ de la mà
a la galta. Aspriu es sentí tot reconfortat.
L'ambient casolà li era propici, exempt ~~de~~
d'inquietuts i d'amenaces. Fàcilment impressio-
nable per l'aspecte extern de les coses, ara es
sentia optimista. La brutal escomesa de l'edi-
tor perdia importància. No significava, com
~~[illegible]~~ s'imaginà d'antuvi, un seriós adverti-
ment pel demà immediat. Era, ~~tot~~ el que
més, ~~[illegible]~~ el rampell d'un home tret de ma-

re per una feta enutjosa en la qual ell, es-
prin no tenia res a veure. I malaïa la seva
pèssima inclinació a exagerar els perills
i a veure-ho tot des d'un punt de vista catastròfic.
Els mals que
un hom preveu, i són esperats amb terror,
generalment no arriben; les més grans des-
gràcies sempre solen ocórrer d'improvís,
quan més refiats estem.

Anna Maria, entretant, havia desapare-
gut del cercle de la llum directa.
En la penombra, es disposava a treure de la
capsa de cartró, l'ampolla de l'específic que
havia dut el seu pare i que fou deixat
sobre el marbre del bufet. Maldava amb unes tisores, per

curant de trobar la juntura de la tapa, sota
el paper imprès que hi estava adherit.

I poc a poc havia anat immobilitzant-
se, immobilitzant-se, a guisa d'una màquina que deixa de re-
bre l'impuls d'un motor i segueix marxant
un temps per inèrcia. Aviat se n'adonà.
Veié com el front d'Anna Maria s'inclinava
i s'ennuvolava; com la mà que pujava el ganivet
restava aturada i queia, enrossegant-se'n el
braç fins deixar-lo penjat arran del cos, en
tant que l'esguard també restava fix, concen-
trat en un punt. I era un esguard de cèrvola
aterrida, presa d'un encantament indefugi-
ble, absolut, espantós. ¡Què miraven aquei-
xos ~~ulls~~ magnífics ulls de la comtessa Anna Ma-
ria esparpillats i hipnòtics? Ell no endevi-

mà de sobte, més horroritzat que ella mateixa.
Com no ho havia previst! ¿Com no se li va ocó-
rrer d'esborrar d'alguna manera, abans que
ella en tingués esment, l'ociosa literatura
de reclam que envolcallava la capsa i l'ampo-
lla? Això sí que ja no tenia remei; això sí que
ell no s'ho perdonaria pas mai; això sí que li
posaria grillons de remordiment, a la seva cons-
ciència de pare, per sempre més! Ja no era pos-
sible d'esborrar de les retines i del cervell de la filla esti-
mada, aquella fatídica pa-
raula « que s'avergonyien de pronunciar
els ~~la~~ familiars dels malalts i els malalts ma-
teixos; aquella que ni el doctor especialista
qui assistia al fill de Bru no es posa mai a la ~~gosa de pronun-~~
boca, a desgrat de la qual cosa tots l'havien

sentida i compresa.# Oh, i com les pupil·les d'Anna Maria s'aferraven obstinadament a les quatre lletres i com començava a tremolar ~~feble~~ exausta, amorreada, vençuda, esclava ja de l'insaciable monstre!

#

SEGONA PART.

I

Es la nit de Nadal. Els carrers de la ciutat van plens d'una gentada bulliciosa. Cotxes i automòbils, ocupats pel bo i millor de la burgesia i de la noblesa, circulen per les calçades. Les botigues de comestibles gairebé resten buides, els cafès i restaurants no donen l'abast i a les portes de seu, tota mena de cristians = bons, regulars i dolents = s'empenyen per entrar. A dintre, la magnífica nau central resplandeix, i l'ambient és tebi i odorant. El bisbe es disposa a oficiar solemnialment al punt de la mitjanit. També en les viles, pobles i llogarrets els clergues es revesteixen per a dir la missa del

gall. Dels viaranys de la muntanya caminen els pagesos. Alguns petgen neu i gebre, però allà com ací ningú no sent el fred. L'estrella que més llu és la que se imposa encesa per a guiatge dels pastors i dels monarques d'orient. I, més que altres nits, birbillegen totes, com alimàries celestials, pel magne esdeveniment. Tothom agraeix a l'Etern Pare el sacrifici que representa enviar-nos el seu propi fill per a redimir-nos. Tothom se sent entendrit per l'aparició, entre nosaltres, d'aqueix infant que ha d'ésser clavat en creu. I tots allavors desitgen cantar-li cançons, bressar-lo i fer-li ballmanetes. I en l'espai ressonen cridòries exultants, rialles i músiques.

A tot això, en un entresol del carrer

de sant Pau, uns quants ciutadans ~~[illegible]~~ reunien
~~[illegible]~~ quina en feran per a menjar calent
en la gran diada ~~[illegible]~~ de demà. Al balcó oneja la bandera catalana impulsada pel vent gelat de mar. A sota, en un gran rètol, es llegeix:

DEMOCRÀCIA CATALANA. diari nacionalista republicà.

Els redactors estan acoblats davant d'una modesta taula escriptori. Hi ha un home assegut, qui deu ésser l'administrador a judicar per la caixa de cabals que té a un costat i per l'armari, que té a l'altre, mig ple d'arxivadors, de cartes, de llibretes i de talonaris. ~~[illegible]~~ Es llançaren a una discussió espinosa i aferrissada com ho demostra l'esmena de gestos violents i l'aldarull de veus. ~~[illegible]~~ L'home de la taula, qui realment és l'administra

dor, els ha innovat que "no pot respondre del son de cadascun, després ~~[illegible]~~ del quinse del mes vinent." El del mes* en curs, per ara, els hi queda a deure. Ell no ~~[illegible]~~ sap què passa, ni gaires de saber-ho. No fa altra cosa que trametre allò que han disposat els senyors del Consell Directiu. Es un fonògraf. Si algú creu que el satisfà venir-los-hi amb aquesta embaixada, s'erra. Ell en pateix com tots. I com que no té res més a dir ni a fer, es pren la llibertat d'anar-se'n.»

A les imprecacions i als cops de puny violents a la taula, ha succeït una reflexiva quietud, per no dir un general acaparament. Poc a poc els esperits reaccionen i comencen

una assenyada parleria. Tots estan d'acord que hem de fer quelcom, amb urgència, i pode cobrar el que els deuen i salvaguardar llur dignitat professional. Ninyals, el director, procura mostrar-se equànim. Raona amb un magnífic color de cirera a les galtes. Ferrer, el ~~[illegible]~~ petit Dèmóstenes, ho fa amb un to més viu i oratori, tot picant energicament l'enrajolat, amb la ferrada virolla del seu gaiato, en tant que esguarda ~~[illegible]~~ al crític literari ~~[illegible]~~ prim i alt, que té al costat (i que es permet de somriure escèpticament) amb la forçada actitud d'un bailet que contempla el penell d'un campanar.

Castro ~~[illegible]~~ remuga sarcasmes, i Martí, a través de les seves ulleres, diu coses amb l'esguard, tan amarades de bilis comunista que fan escruixir. Els dos redactors expo-

tius callen, però eixamplen el pit, contrauen els bíceps i procuren fer-se vistents, perquè comptin amb ells si s'esdevé un *casus belli*. I Riera, àvid d'escoltar els seus companys, es disposa a armar-se del seu aparell auditiu * supletori.

En això, arriba el mosso de la impremta, carregat amb feix enorme de diaris. És un home d'uns cinquanta-i-cinc anys, de bona estatura, ferm i decidit. Sota el relleu enèrgic de les celles, el nas robust s'encorba pel damunt d'un ~~bigotàs gris~~ bigotàs gris que fa joc amb una barba de la mateixa color, acabada en punta, magnífics distintius, llavors, dels federals

«de tota la vida»;
~~[illegible]~~. La seva testa mar-
ciàl és digna de la barretina amb gires verdes
dels voluntaris ~~[illegible]~~ de la guerra d'Àfri-
ca, a les ordres d'en Prim. Impossible d'ima-
ginar-se'l duent del bar una truita a la fran-
cesa, per al redactor de guàrdia. En canvi
se'l concebia fàcilment empunyint un fusell al
peu d'una barricada i disparant-lo, fins que
el canó li cremés les mans o un esquerdill
d'obús li perforés el crani. A desgrat dels
pocs escalons que li ha calgut de pujar,
bleixa fort, car l'embalum pesa. Se'n
descarrega, amb un rampell d'hominitat
qui fa una feina que no li pertoca.
— Uf, recristo, senyors, això és democràcia!, i

es palpa el muscle adolorit i s'eixuga el front entressuat. L'espontània ironia ha fet somriure els presents. Ell els mira i endevina el que passa. Sembla que no hi ve pas de nou, i exclama:

= Sempre ho he pronosticat! Naturalment tenim, la millor rotativa, els millors linotipistes, el millor servei telegràfic, gastem el millor paper, la millor tinta, disposem dels millors consellers polítics, dels millors reporters i dels millors escriptors catalans i en surt el diari més mal parit de Catalunya! Malviatge! El poble vol dinamità i no saviesa, vol renecs, paraules que cremin i no xarops literaris. El poble no vol anar a les

de braçet amb lladres. I, ara on la dormarem, filla meva? Aviat us acolardiu; semblen gosos amb la cua entre cames, malviatge!

La pintoresca increpació ha impressionat al reduït auditori. Tots sàben com aquest home rude i valent és adicte a la causa i com sofreix en aqueixos moments un desengany irreparable. Tots han ~~fet broma a costa~~ bromejat del seu gran zel pel ~~periòdic~~ diari; tots, un dia o altra, s'han fet creus de trobar Democràcia Catalana, en sortir al carrer a mans dels venedors, i cap no ho creia possible. I facciosament li atribuïen el miracle. Deien que si tot i tothom fallés, ell el redactaria, ell l'imprimiria, i ell el repartiria amatent de casa en casa i arreu on convingués. Ara la consciència els fa retreure de les negligències llurs, de les man-

dres repetides ~~inevitables~~ i dels escepticismes entrabanca-
dors. Però també acusen als líders polítics:
ambicions de govern prematura, conxorxes elec-
torals indignes, desconeixement de la psico-
logia popular, blasmes de somniadors...
Un fet hi ha imperdonable: els mals capi-
tans s'han apressat a salvar-se, i els infeli-
ços mariners han restat abandonats entremig del tem-
poral amb el vaixell sense timó: les veles
esquinçades. Això indigna. I torna a animar-
se la petita assemblea. Per fi, apunta una ~~idea~~ suggerència
pràctica.
—Si nosaltres —diu un— poguessim deixar de
pagar com a periodistes, allò que ens cal pagar
com a particulars, estaríem salvats, em penso.
I bé ¿és que no podem a exigir a uns ciutadans,
carregats de diners, allò que, ~~[illegible]~~ tenen com a poli-

156

tics, declarant-se insolvents, ens neguen?
Desseguida han nomenat
una comissió, per a entre-
vistar-se amb els prohoms nacionalistes, pro-
prietaris de Democràcia Catalana. La formen
Castro, tenint en compte el seu elegant bi-
goti de mosqueter, Virgili, per la seva ora-
tòria reposada i incisiva, i Duran, l'audaç
explorador de coves, que podia influir en el
futur capteniment dels sobredits prohoms
per tres circumstàncies; amb la cor-
pora ferrenya, amb la seva exaltació tempe-
ramental i amb el llastimós exemple de
la seva llar, on l'esperaven quatre fills i
la dona prims de ventre i amb l'
esperança = naturalment mal fonamentada
da = de celebrar Nadal. Abans de llençar-

se al carrer, la comissió, per si fallés el pro-
pòsit que duia, el reunits feren una recapta, no per a
aconseguir que figurés un gall en l'àpat ma-
galeu de Duran, sinó perquè aquest àpat
no es reduís a un acte purament simbòlic.

Caprim assistí, a la reunió de protesta-
taris, passivament. No arribava a creure, pe-
rò, el que presenciava: l'abandó insòlit dels desa-
graït ~~els~~ fundadors i dirigents de De-
mocràcia Catalana, envers els ~~[illegible]~~ qui els havien ser-
vit uns anys defensant llur ideari, mal pa-
gats i mal amunicionats: quartilles de paper
de prospecte, plomes rovellades, tinta desco-
lorida i pasta d'engansar que no era res ~~[illegible]~~ més
que escopina pura, escopina cedida galantment
per l'incomparable conserge sempre generós.

[illegible]. Encara, davant d'aques-
ta hora crítica, marcada per un rellotge que,
per a no desmentir la filiació del [illegible]
[illegible] diari, sempre anava
avançat, Innocenci esperava veure, d'un
moment a l'altre, aparèixer alguns desta-
cats personatges del nacionalisme repu-
blicà aquí, en nom del partit venien a do-
nar [illegible] una satisfacció. Entra-
rien d'un impuls, els cabells embullats, la cor-
bata desfeta, la faç lívida i totes les butxaques gi-
rades del revés, [illegible] Amics carís-
sims: els dirien, anem a l'escapça; el que surti
treballar de franc que no se'n vegi. Ens han
servit bé; i no ho agraïm. Res; al defora, esperen

uns fills de bona casa qui menajen a la tanda
dels pagès, ~~[illegible]~~ i venen a ocupar el
vostre lloc sense retribució de cap llei. ~~[illegible]~~
S'enfilaren entre ells, i us rendiran les
armes. Consti que no anem vençuts, sinó llicen-
ciats. Pas als heròis!" Aixó costava tan poc!
pensava Innocenci. Infeliç! Ell ple navegava
en una barca sense governall i amb les veles
esqueixades! Pan Garcia no li perdonava perquè
tingués una filla malalta (com tampoc havia
perdonat Brm, que se li hagués mort el fill.)
Tan bon punt en fou sabedor = cal supo-
sar per l'oficiositat servil de Fra-Jul = s'
apressà a citar-lo a la llibreria. ~~[illegible]~~
= I bé = va dir-li tot posant un ~~[illegible]~~ llibre
~~[illegible]~~ acabat d'editar a l'aparador = vos i

jo hem de partar una mica. Serenament procurant no enfadar-nos. L'amistat deslliguda del negoci. Any nou, vida nova, diu la dita.

La veu se li havia tornat tan grossa que l'enrunegava. Tossí, gargallejà, escopí sense mirar on i, acarat a Innocenci, recobrà la paraula.

= Sí, any nou, vida nova. Vull dir que jo he pensat de modificar lleugerament els nostres pactes. Escolteu-me: vos em fereu la crònica setmanal d'El Fanalet, que, segons sembla, es allò que us ve més de grat, i deixareu de fer tot allò que us pesa. Així podreu dedicar-vos a les vostres especials cabòries i aficions, i no perjudicareu a ningú. Per l'insignificant treball que us encarrego, us donaré, a fi de mes, setanta-i-

cinc pessetes. Encara en sortiren guanyant. Compa-
teu-ho com vulgueu. Us faig franc d'anar a
la impremta i de l'article de La Barrabomba.
Us estalvio més de la meitat de la feina i us do-
no les tres quintes parts del sou. ¿No és això?

Era el desastre. El cor d'Innocenci botava din-
tre la gàbia del pit amb la desesperada violència d'un
conill dintre la sendera. A penes pogué res-
pondre que ja ho meditaria amb calma. Y ha-
vien passat cinc dies. Cinc dies de dubtes, de
basarda, i cinc nits d'insomni, fluctuant en-
tre cedir i rebelar-se, entre demanar consell a
Eugènia o amagar-li fins on pugués, la nova
i desesperant situació. Innocenci i Aspriu es-
taven en pugna. L'un era acobardit, l'altre fu-
riosament disposat a moure escàndol, a
venjar-se. El resultat era una brega eixor-
ca i un no fer res mortal. Sumits en la incer-

cià dies ha, ambdós, ara, esperaven la tornada dels commissionats. Arribaren no del tot des- contents. Els líders eren al Centre de Lliure par- tit i pogueren emprendre'ls. La ferrenya ener- gia dels tres redactors de Democràcia Catala- na, en tractar del pagament immediat del som, els impressionà. En di- finitiva la vida d'aqueixos polítics no era pas una vall de llàgrimes, i els plaers de la taula i de l'amor encara els menaven a l'existència, i última la perdua d'un dit per unes pessetes més o menys, les con- sideraven excessiu, ximple. Pagarien la mesa- da corrent demà mateix, a desgrat d'ésser fes- ta grossa. La victòria, però, no satisfeia del tot als vencedors. Venien esgarrinxats mo-

ralment. Democràcia Catalana anava a èsser llivrada a uns nous redactors. Dels vells, ni un en quedaria per a remei. Nacionalistes catecúmens o impurs, agombolarien aquell diàri nodrit dels entusiasmes i de l'honradesa, des la seva fundació, d'aquesta colla que tornava a exaltar-se i a cridar. El vivaç cronista de la secció estrangera corria de l'un a l'altre, amb el tub verd del seu aparell acústic erecte, empès per una curiositat ansiosa. La seva veu, llavors, per bé que apagada, com si sonés darrera un drap gruixut, posava llenya al foc. L'aldarull di revolta trascendia al carrer. El conserge més apenat que ningú, havia corregut a arriar la bandera. Ell restava, comprès en

l'inventari dels mobles. Havia arribat l'hora
de separ-se d'aquells amb qui convivia temps
ha renyant-los, i estimant-los com un pare, i ser-
vint-los com un esclau. S'acomiadà d'ells amb
un petit discurs. Parlava amb la bandera
malxucada damunt del cor,
entre les dues mans. Enumerà totes les glòries
i tots els dols que durant una pila d'anys ha-
via commemorat issant-la; comparà l'ahir
joiós, ple d'esperança amb l'
avui amargant i malastruc.
I, de sobte, el plor l'engargu-
ssa, emmudeix, sanglota... Llavors ofrena la
bandera a Castro, pregant-li que la sostregui
a les profanacions que l'esperen en po-

der dels intrussos. Però abans besà el llas repetides vegades.

Agrupats custodiant Castro, qui amagava el sagrat dipòsit sota el gec, marxaren Rambla amunt. Anaven tristos i silents. Pensaven que no trigarien a dispersar-se, com les fulles empeses pel cerç de la tardor en els camps perduts del periodisme.

—

II.

Festa de Nadal sense alegria. Innocenci no ha dit pas un mot sobre el funest endament que li va proposar ~~[illegible]~~ l'editor. És l'hora que els servents van a cercar als forns els galls i capons rostits. Eugènia i les filles són al balcó, entretingudes en contemplar la desfilada de plàteres on jaïen els cadàvers, coberts piatosament amb tovallons. El cel ha anat tornant-se ~~[illegible]~~ brúfol. El sol empal·lideix darrera un tel opalí, i bufa una lleu tramontana que obliga a les tres espectadores a ficar-se a dins. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~. Innocenci les fa estar una mica ~~inquietes~~ impacients, car ha sortit estones ha i no ~~[illegible]~~ torna.

Anna Maria se li ha escapat de dir que li vin-
dria de gust una poma al caliu; ell ha anat
a comprar-la. Al menjador la taula es-
tà parada modestament com en un dia ordi-
nari. Per fi Innocenci arriba
= Pobre pare! exclama Anna Maria quan ell jus-
tifica la seva trigança i narra el seu pe-
regrinatge de castanyera en castanyera, fins
assolir-ne una a la Plaça de Sant Agustí que
pot complaure'l. S'entaulen sense la filla
gran. Ha estat contractada per a donar uns
quants concerts per les viles i ciutats de l'
Empordà, actuant d'acompanyanta d'una
amiga seva, violinista. Ha escrit, però, i
ha enviat un pollastre, una

barra de torrons i una ampolla de bon xam-
pany. Anna Maria ~~està~~ es troba animadeta. N'
estaria més, si la seva germana no fos en-
sems, car la vivor i el plaga optimisme de
Carme, sempre influeix en ~~[illegible]~~
sobre el seu esperit reanimant-lo. «Però que
hi farem!» exclama ella mateixa, resignada. ~~[illegible]~~
Per a honorar la festivitat es permet una pe-
tita facècia: no prendrà la injecció d'estricni-
na, i el seu pare imitant-la i seguint la bro-
ma també s'abstindrà d'engolir les dues
píldores de iodina que li pertoquen.

El dinar transcorre inesperadament
alegroi. Sols la inexperiència del cap de ca-
sa en destapar ampolles de xampany, ha
fet que en l'esclat del gas es vessés una

considerable quantitat del liquit preciós! Això
per a aquella morigerada família, en la qual
les fiances d'un gaudi extraordinari ha-
vien estat agullonades, ha près la importàn-
cia d'una verdadera catàstrofe. Però s'han
repartit com a bons germans el xampany que
restava a l'ampolla i han ~~[illegible]~~ sabut consolar-
se. La petita l'ha engolit fent gairisap les
magarrufes, i entre escomeses d'un san-
glot còmic, i hem-vos-els aquí divertits i feliços.
Per últim Anna Maria ha ~~[illegible]~~.
~~[illegible]~~ fet constar que havia menjat amb
gana, i afegint:
—Creieu-me; no puc avenir-me de tro-
bar-me tan bé; com si mai no hagués

tringut ~~[illegible]~~ mai res. Digues-me pare, tu que saps tan-
tes coses, què deu fer-ho? Jo n'estic espanta-
da. I tu no n'estàs?
Innocenci digué que no; que era una
insensatesa creure que trobar-se bé fos cap
cosa dolenta, però aquesta ~~rara~~ rara pregun-
ta, tanmateix, li produí un lleu malestar.
S'hauria estimat més ~~[illegible]~~ no sentir-
la.
Com no gosava calar la seva pipa, degut
a la temença de fer estossegar Anna Maria, i li
agullonava el vici, decidí d'anar-se'n a do-
nar un tomb. Abans hagué de renyar An-
gelina, l'excitació nerviosa de la qual es traduïa en afec-
tuositats extremades envers la seva germana.
afectuositats ~~que~~ eren correspostes i que hauria calgut reprimir

per una raó tan espantosa que a penes ell mateix go-
sava de profunditzar. Potser temia el deure d'exposar-ls
a Eugenia. Però no calia pas rumiar gaire per a
comprendre que la turmentaria inutil-
ment. ¿Disposaven d'algun mitjà, d'alguna probabili-
tat, per petita que fos, de saparar Anna Maria i Angeli-
na? Esperia recordava que Bru li havia dit: Per als fills
dels homes com vós i jo no existeixen senatoris a
Catalunya. Es resigna, doncs, a que les seves adver-
tències suaus, i sovint, quan els nervis intervenien,
les seves amonestacions violents, semblessin immotiva-
des i rares, pròpies d'un maniàtic. x

a la 173

pall de brutícia estarrat desemparada, per la inconsciència d'un poble que no ~~[illegible]~~ escolta res ni l'esparvera res. I la mateixa repugnant escampadissa havia vist en l'asfaltat de la Rambla i en les voreres dels barris per on ell era obligat de transitar. I tota aquesta escombra — pensava amb fàstic i esborronat d'aprensió — anirà secant-se, els peus dels vianants la pulveritzaran i les ventades la repartiran equitativament. A tots en ens tocarà una mica! I procurava, no sempre amb èxit, de no enfangar-s'hi el calçat.

Assolí la Porta de la Pau. El disgustava la lluerna del monument a Colom.

~~Fiscalista estàtua, segons el criteri no gaire compartit de l'historiador [illegible]~~

Aquest exemplar de glorificacions pretensioses, amb la figura de l'heroi al bell cim d'una columna molt alta i en actitud arrogant = que no li permet de mirar què trepitja = el cap enrera, un braç dret estirat, signant l'horitzó amb el índex de la mà, i un peu avançant-se perillosament en la superfície relliscosa d'una esfera representativa del món sempre li havia semblat la plasmació monumental d'un intent de suïcidi. Passà, tot ullant amb desplaença la base devastada; els bronzos dels baixos relleus rapissats, un guerrer de pedra manco, un dels lleons de bronze es cuat i els replans del sòcol convertits en jaços de trinxeraires i de miserables sense alberg. Però en l'arraix d'argila tre

pitjada = que altra cosa no era el parte-
rre que circumdava el monument = una de les velles i maltractades atzavares havia florit. L'esvelt i magre canadaler, amb els seus braços simètrics, curvats elegantment i guarnits de dolles, va interessar-lo. El contemplà. Que petita, vulgar i inexpressiva li resultava, tanmateix, l'obra de l'arquitecte, a desgrat de les seves descomunals proporcions, en comparar-la amb aquella altra de la naturalesa. Però quina tris-
tor no encomanava de veure que, després d'una llarga vida improductiva, aquella estranya planta floria per a morir! No estava per ell massa segur, que una mateixa fatalitat no governés la seva exis-

tència; y ~~a~~ de cop, el candeler, ennarvolat devers la melancòlica grisor zenital, va semblar-li d'allò mes fúnebre. Adhuc tingué l'aprensió de veure'l degotar cera. Cera! Recordà la que havia trobat en els rajols d'aquella bruta alcova, llavors que cercava pis, encaparrat i gelós per la salut de les filles. Es posà a caminar de pressa, mateix que si intentés de deixar enrera els pensaments malastrucs que li anaven a la saga. Seguia d'esma el moll de Sant Beltran, quiet, desert, ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

Aspriu tractava d'encar-

rritar les seves reflexions en un sentit prà-
tic. Urgia de meditar la resposta promesa
a l'editor. I en lloc de ~~meditar~~ pensar amb sang en
els resultats de cedir a les seves exigències
o de refusar-les en absolut, segraria ~~contrapa-~~ preocupant-lo
la por que va sentir absurdament ~~amb la significació~~
Anna Maria pel fet de trobar-se
«com si mai no hagués tingut
res.» I la por d'ella se li havia encoma-
nat. Cosa més irracional! Però, cogitava In-
nocenci, ¿tot allò que moltes vegades trenca
el cor de l'home i l'inquieta, i el martiritza
sense raó ni fonament, i ~~sembla~~ és un avís que ens arriba ~~a~~
per alguns viaranys, no ho és d'irracional? ¿És
cert o no que ~~presentim~~ la realitat confirma
alguns pressentiments tràgics? S'havia en

bracejat per regions laberíntiques i tenebro-
ses d'on, més espaordit que mai, tractava
de sortir inútilment. Moltes coses ~~Tot~~ contri-
buïen a anul·lar els seus esforços. Els núvols
anaven cobrint el cel sense deixar una so-
la clariana, espessaint-se i allo-
jant-se fins a donar la sensació d'una
immensa cúpula de plom que descendia ofe-
gadora, mortal. La espadat
de Montjuïc, els magatzems i les barraques,
l'aigua del moll tornassolada d'oli
i mal flairosa, tot diria's cobert per la
polsina de carbó que havien descarregat
aquells estranys vapors, amarrats al moll

amb groixudes cordes, i que cruixia sota
els peus d'Innocenci. Com atret per la
negror i la solitud, allargà el seu passeig.
Una interminable filera de vaixells de vela
havia substituït els vapors carboners, ~~i altra~~
~~[illegible]~~ a l'esquerra d'Asprim. Hi havia go-
letes, pailebots bricsbarques, ~~b~~ vergantins
i altres varietats antigues i modernes. Llurs
aparells formaven una ~~espessa~~ ~~selva de ver~~ perspectiva selvàtica de
pals, vergues i cordam, d'on sobresortien la punta
seca dels masteleros gronxant-se en lent muta
i ve ~~[illegible]~~ contrapunt, però rítmic. Atracats de
popa, els unia a l'andana estretes i flexi-
bles palanques, algunes formades per un
sol taulò. Ni una ànima vivent no s'i

albirava en les cobertes ni enlloc, ni una veu
ni un soroll no s'oïa en llur interior. Di-
~~ria~~ries que eren naus encantades, vingudes
allí de les quatre parts del mon, conduï-
des per una tripalació de fantasmes muts
i invisibles. La solitud ací, encara que semblés im-
possible, gravitava més llobregament sobre l'esperit d'In-
nenci ~~aut~~ que la deixada a rerassaga. La
llum moria en el celatge instransparent
i dramàtic, l'alè tramuntanal amarava & enfredo-
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
rint-se, la silueta de Montjuïc creixia
adusta i amenaçadora, i de la filera de
vaixells, sosmoguts per una llengera mar
de fons, ~~[illegible]~~ se'n desprenien de tant en tant

remors sordes i asproses, escarrixos i ge-
mecs patètics. Per l'espinada d'Inno-
cenci circulà una esgarrifança
que no era precisament de fred. Es girà
en rodó, com si temés una escomesa per l'
esquena, i veié atansar-se una forma hu-
mana. Era una dona jove. Vestia pobrement
sense denotar misèria
i a desgrat de l'abrigall que du-
ia s'endevinava l'harmonia del seu
cos flexible i la perfecta rodonesa
dels seus contorns. Tenia la cara bru-
na i expressiva i, era de remarcar,

la gran mata de cabell que duia entortalligada a la nuca de qualsevol manera, però amb gràcia ~~graciosament~~. Avançava amb lentitud i perplexitat, esguardant atentament ~~amb atenció~~, a la popa dels vaixells. S'endevinava que confegia, amb pena, el nom ~~el nom que figura~~ de cadascun.

Asprin, seguia amb molt d'interès els moviments de la dona, com si fos molt greu que no n'hagués vista cap i aquesta se li aparegués en un desert i fos la primera en petjar-lo. I ella esdevenia cada cop més indecisa, retrocedia i tornava a avançar, aturant-se de vegades abatuda i desorientada.

Asprim començà a planejar-la. Es preguntà-
va ¿què en trauria d'encepegar amb l'embar-
cació que cerca, si no alterna un sol ~~[illegible]~~ mariner
en tot aquest ~~[illegible]~~ gavadal de ~~[illegible]~~ fustatges
durants? Però la dona, de sobte, havia fet un
saltiró de joia i reculat uns passos, ~~[illegible]~~
estirant-se ~~[illegible]~~ de puntetes, a fi de dominar una
mica més amb l'esguard, la coberta de la
nau. Després, amb les dues mans posades
a la boca a guisa de rossonador, deixava
anar un crit inarticulat agut i salvat-
ge. I al cap de poc ~~[illegible]~~ un home, desmentint
Innocenci, apareixia, dempeus sobre ~~[illegible]~~ la
coberta ~~[illegible]~~ de popa. Vestia com un mariner distingit: ~~[illegible]~~ gorra de visera
xarolada, samarra blava i botes d'aigua. En

venir la dona aixecà els braços en senyal de benvinguda.

= Rossina!

= Petruccio!

Ell, en quatre gambades, hagué devallat la palanca, i ajudà a pujar la dona oferint-li la mà. Un cop a dalt, alegres i lleugers, saltaren dintre. Innocenci el veié desaparèixer arran de borda, com engolits per un escotilló. Els dos caps en feren un i el mariner, amb el braç dret, enllaçava el coll d'ella. Aquesta escena colpí estranyament Innocenci. Els crits de l'home i de la dona en reconèixer's i anomenar-se havien estat tan expressius, tan saturats de joia eròtica, tan

discrepants amb les veus malastrugues quere-
ssonaven en l'interior d'ell; tan ~~imprevistos~~ imprecisió de
~~en~~ l'atmosfera encantada i sòpita del lloc;
tan profanadors d'aquella capvesprada nada-
lenca amb reminiscències de Setmana de ~~Pass~~
Passió, que estava ben segur de no poder obli-
dar-los. Demés, els crits tenien la ~~[illegible]~~
punxant ~~significació~~ ardència d'una vida plena, triom-
fadora, completament instintiva, com la de dos
animals mascle i famella enzelats que es tro-
bessin a la proximitat d'un bosc, adient a llurs
d'arbres secs i entrenyinats
impaciències. (Hi l'observaria ésser, l'espessor
de pals i de filàstica que protegia els amors
de Rossina i Patruccio) Feliç mariner ~~s~~ d'
ànima ruda, de nervis ben trempats, d'~~am~~bi-
cions limitades! Seria ésser ~~sotte~~ un aveu

tures sense família ni sentimentalismes, ni mals de cap. Mentre hi hagués vaixells al mar i Rossines en terra, tindria segur un tros de pa i estones venturoses. ¿Què sabia ell dels absurdes angúnies i de les interminables angúnies paternals? ¿Què sabia dels neguits creadors? ¿Què sabia dels fills de l'esperit que es consumeixen en el cervell abans de néixer? ¿Què sabia de les metzines de poesia impostora que els homes s'empassen en la joventut i els mata la voluntat? ~~[illegible]~~ ¿Què sabia de les ~~[illegible]~~ límits entre la intel·ligència i el cor, ni del fatalisme ~~[illegible]~~

que empeny als malalts d'una vocació, a amargar l'existència dels qui més estimam?

Allà al lluny, entre les boires, avançada de la nit, començaven a guspirejar els fanals públics. I entre aquelles boires, que a desgrat d'esser festa eren contaminades de fums industrials, pesants i negres, respirava Anna Maria. Innocenci apretà el pas. El sobtà l'ànsia de veure la filla, de tenir-la a l'abast de les seves observacions, d'estudiar l'expressió dels seus ulls, el ritme del seu bleix, la descoloració de les seves fesomies. Era com si ell regressés d'un llarg viatge, com si hagués estat incomunicat amb ella dies i mesos, un temps

suficient per a trobar-la guarida o soterra-
da. Ombres errants i sospitoses es movien
arran al llarg del moll i entre les estives de car-
bó i d'altres mercaderies, a l'ombra de les ba-
rraques dels vigilants i dels carrabiners i
de les parets dels magatzems. Innocenci
pensà: bona fóra que fossin atracadors i
vinguessin a demanar-te els diners! I som-
rigué amargament. No li haurien pas tro-
bat cinc cèntims per a donar a un mendi-
cant!

II

III

= Mare!! Eren dos quarts de dues de la matinada ~~[illegible]~~ quan sonà aquest crit. Eugenia i Innocenci l'oïren i s'alarmaren. ~~aquesta [illegible] invocació de la filla.~~ Feia algunes nits que la inquietud els mantenia desvetllats car ~~Amb dos estaven desperts car feia algunes nits que [illegible]~~ Anna Maria gemegava tot dormint, i la intranquilitat que això els donava els mantenia desvetllats. Ara Eugenia ha saltat del llit, ha encès el llum i es posa un abrigall precipitadament. Innocenci ~~[illegible]~~ també s'ha posat dempeus, pres d' ~~un tremolor nerviós incontenible.~~ tremola. Prova de posar-se els pantalons, però no atina a ~~[illegible]~~ introduir-hi les cames i les mans no l'ajuden en aquesta feina precipitada.

~~El crit~~ La veu d'Anna Maria a penes havia traspassat el tempanell que separava la cam-

bra d'ella de la dels seus pares. Era un ~~crit~~ veu sorda, d'una agudesa entelada, però d'una potent suggestió, una ~~crit~~ veu d'ànsia, li escanyada ~~que s'endevina-va escapat d'una~~ dins la gorja. ~~contreta pel terror~~

Asprin, en entrar a la cambra de la seva filla, l'ha vista mig incorporada, ~~presa~~ víctima d'un gran esverament, com si intentés de fugir d'un ~~algun~~ fantasma ~~visitat~~ armat d'alguna eina occidora. Tenia la faç d'una pal·lidesa verdosa, les pupil·les tan enormement dilatades que gairebé li havien ~~totalment~~ absorbit la color de l'iris, i el front perlejat de suor, de la seva eina invisera = mai no imaginada pel seu pare = se li escapava un bleix curt, ràpid, sense ritme i una única rogallós. Y en veure Eugènia havia exclamat:

= Oh, mare, quina por!

Por de què, Déu meu, por de què? I tot fent
se aquesta angoixosa pregunta, Innocenci ha
corregut a esbatanar el balcó, presentint que
era aire el que ~~[illegible]~~ el respirar dificiós de la
seva filla reclamava. Eugènia s'ha ~~es~~ situat amorosa-
ment a l'esponda d'Anna Maria. L'acotxa,
l'acarona i procura tranquil·litzar-la. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Admet que allò és por; una ~~[illegible]~~ pèssima jugada dels nervis.

= No pot ésser altra cosa criatura! Li ho diu
aparentant tranquil·litat i convicció. I mig
s'ho arriba a creure, ~~enganyada~~ [illegible] per la freqüèn-
cia ~~i la feblesa del pols.~~ [illegible] Innocenci, descom-
post i neguitós, va d'ací d'allà descalç i en ca-
misa. ~~pensant que és indispensable de fer~~ Pensa en la urgència de fer quelcom

però no sap pas cap on girar-se ni a qui acu-
dir. I obra i tanca el ~~[illegible]~~ balcó per
tal d'esmersar la seva activitat desesperada,
~~[illegible]~~ a vegades convençut que l'aire fora
és convenient a la malalta i altres tement
que la perjudiqui de tan fred com és. ~~seva fredor la perjudiqui~~. A tot això
Anna Maria ha demanat a Eugènia que li
donés la mà i li ha presa amb la seva an-
siosament, i ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible] perseguir per endur-se-la.~~
la manté ben estreta, i diria's que aquest
contacte l'allunya i la reanima. Jumo
cerca sense adonar-se'n, sense saber si ell
hi ~~havia~~ ha anat, o algú l'hi ~~havia~~ ha dut, es troba
de genolls davant del quadro de Max = que

la previsora Eugènia havia penjat del llitet d'An-
gelina, un Jesús guarint un infant. Prega.
Prega improvisant una oració estrafolària,
incongruent, herètica, ja que no ~~sols~~ recordava ~~la memòria sols~~
més que trossos ~~[illegible] frases~~ inconnexes del parenostre.
La seva fe cristiana, però, era vacil·lant. Supli-
cava a Jesús com a símbol d'una caritat
i d'un poder il·limitats i sobrenaturals. A través de la
imatge feta carn del ~~d'un~~ Déu ~~[illegible]~~ que
~~[illegible]~~ li havien ensenyat a estimar i que
no pogué arribar a comprendre, s'adreça-
va ~~[illegible]~~ al que de fet ella
creia existent, fos un gran esperit crea-
dor o fos la immensitat còsmica increada. ~~[illegible]~~
La cosa amb la que no podia avenir-se, era ~~[illegible]~~ tro-
bar-se desemparada en aquella hora in-

certa i tràgica de la seva arrossegada vida.
Li semblà, amb tot, que dintre d'ell sorgia
un petit riure esquerdat i cínic, i des-
preci, una veu que li ~~deia~~ diu: Et captindries
més assenyadament si correguessis a cercar el
metge. ~~[illegible]~~ S'aixecà d'un impuls. Es ves-
teix en quatre esgarrapades i es calçà les saba-
tes, sense posar-se els mitjons ni perdre
temps cordant-se-les. Entretant esguarda-
va Angelina profundament dormida. Qui-
na sort! pensà. Tant de bo que no es desve-
llés ni tingués esment del ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ terrible drama ~~[illegible]~~ sobrevingut a la cam-
bra propera.

Innocenci, abans de partir, anà a expo-
sar el seu determini a Eugènia i a Anna

Maria. Tant l'una com l'altra ~~eren~~ son refractà-
ries, fins a l'obstinació, a tractar-se-les amb met-
ges i a engolir "potingues" de cal apotecari.
Demés, feia cosa d'un quart d'hora que
es sentia el bramular del vent i dels xa-
fecs, que assotava els vidres dels balcons, els
terrats i les pedres del carrer. Innocen-
ci; ateses aquestes circumstàncies, esperava de
trobar alguna resistència, de part de la mu-
ller i de la filla, a deixar-lo sortir. Fou dece-
but, i ho considerà espantós. Elles creien,
dones, en l'extrema gravetat d'aquells mo-
ments! Inconsolable es precipità escala
avall. En afrontar l'escomesa d'aquell
Temps infernal, va ~~recordar-se de~~ pensar en les ma-
ledicions que devien gitar els metges con-

tre els qui van a treure'ls de l'escalf ~~del llit~~
de les flassades a deshora, obligant-los a tran-
sitar pels carrers en nits semblants. Es sen-
tí prosaïquíssim, i com altrament el doctor Pla-
sevall vivia lluny i la necessitat de socorre
Anna Maria apressava, adreçà els seus passos
al pròxim dispensari municipal. El va rebre
un mosso ~~que~~ vestit amb una brusa de fil cru llarga
fins als peus. Pel desota apuntaven unes la-
mentables espardenyes negres. Tenia els ulls
plens de son, la boca atapaïda de badalls i els
braços despacientats d'estiraments. Escoltà Jo-
nocenci no del tot despert, i anà a avisar el
doctor de guàrdia amb desgana, arrossegant
els peus, lent i feixuc. Aspriu, entretant, es
passejava pel vestíbul. Els nervis tirants ~~..~~

li imprimien moviments convulsius. L'home
se la brusa regressava al cap ~~de pres i forcejava~~ d'una estonada; remungava unes paraules, ~~[illegible]~~ que la gran passió de ba-
dallar tornava obscures. Complerta l'embai-
xada, es deixà ~~[illegible]~~ anar de bell nou ~~en~~ al can-
dial, on Innocenci l'havia atrapat d'an-
tuvi. S'hi aclofà, disposat a reprendre la
bacaina interrompuda, sota la llum somni-
fosa d'un globus de vidre esmerilat, que pen-
java del trespol. I que alié resultava aqueix
petit funcionari a la paternal impaciència i
tribulació del qui havia ~~[illegible]~~ vingut a des-
pertar-lo! I com es feia embafable amb la

~~[illegible]~~

seva magnífica calma, amb la seva possibilitat
de repòs, amb el seu amatent retorn al son,
a la inconsciència d'un no ser benefac-
tors! «Oh qui pogués, com ell, enfonsar els
sentits dintre un anihilament passatger
i encara que fos etern! Entretant què passava,
a la cambra d'Anna Maria?». Innocenci
s'animà a sortir. Segons es desprenia de l'
embarbussada explicació del mosso, el met-
ge s'havia apuntat l'adreça d'Innocenci i no
es feria esperar. I no obstant, quina es-
pera! Ningú no fóra capaç de fer entendre
amb paraules, com fou de llarga i de
cruel per la malaltia i els seus pares, na
agonia de tres ànimes perdudes entre un
milió d'altres d'indiferent a llur terrible in-

quietud, recloses en una cambra tot sospitant que la ~~inquietud~~ sotjava d'aprop, i amb l'única esperança posada en la intervenció d'un descoratjant que no tenia gens de pressa!

De tant en tant Anna Maria, amb creixent ~~desfici~~ preguntava ~~~~ amb neguit ~~defallida~~ veu:

– Per què no ve, pare, aquest metge?

Innocenci sortia, ben sovint, a abocar-se a l'ull de l'escala fitant per veure la minsa claror d'un llum de vigilant nocturn: i ensems oir la remor d'uns passos.

~~Per [illegible] passos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]...~~

Per fi la llum aparegué a baix de tot, ~~com~~
feble com la ~~[illegible]~~ d'una lluerna, i els passos
ressonaren. Eren el petjar d'uns peus
feixucs, calçats amb sabates de doble sola,
un petjar d'home gros i ja vell, qui de
tant ~~cautament~~ ~~[illegible]~~ en tant ensopegava amb
el caire d'un graó, un petjar que s'aproxi ~~[illegible]~~
mava ~~aproximant-se~~ i retrunyidor, pausat i fatídic.
Era realment el metge. Però quan In-
nocenci pogué veure'l a la claror viva
del passadís va estar temptat de ~~barrar~~-
barrar-li el pas. ~~[illegible]~~ Quin ho-
me tan espaventable se li ficava a casa!
¿No seria la mateixa mort ~~dis~~ disfressada?
o En tot cas resultava tan repugnant com

ella. Alt, angulós, espatllat, corbo, la color tren-
cada, ictèrica, el cabell i la barba descurats d'un gris ~~brut~~ sutze,
ulls reptilics, sumits en les òrbites violàcies, cara
marcida, com expremuda, amb taques i excrescències
roges, mal vestit, amb les ungles negres i pu-
dint a tabac, resultava ben poc a propòsit per a
aixecar l'ànim dels familiars d'un del malalt
i encara menys del ~~al~~ malalt mateix. Quan
allargà la mà, seca i peluda, per tal de prendre el pols
d'Anna Maria, Innocenci cregué veure
la grapa d'un animal macabre. Va li-
mitar-se a comptar ~~contar~~ les pulsacions i a una
auscultació sumària. Després, tragué un
bloc, i escriví una fórmula. Semblava decidit ~~decidit~~
a no pronunciar~~-ne~~ un sol mot. Anna
Maria amb l'esguard suplicant i amb un pa-
balbuceig d'aterrida de
~~raula feble,~~ [illegible]

i entre un gran fatic
~~fatigada~~, gosà preguntar-li

— Què? Em passarà aviat això?

El metge respongué afirmativament amb una ~~[illegible]~~ indiferència i poca convicció que corglaçaven. Sortí de la cambra. Ja a la porta del pis, satisfeu l'apressament i justificada ànsia paternal amb una frase ambigua:

— Està molt tapada.

Cobrà cinc pessetes. Encengué un altre llumí de vigilant, que duia de reserva, i de bell nou el petjar feixuc, lent i ominós de les seves grans sabates sorollà l'escala. Asprin la baixà gairebé darrera d'ell. Era impossible de tenir cap mica de confiança en aquell home. ~~[illegible]~~ Asprin comprengué que Maria ~~i perdut un parell d'~~

hores llargues, un temps preciós, no recuperable ja, en fer-lo venir! Tot rastre de timidesa i de consideracions al bon repòs i les comoditats del doctor Pladevall havien desaparegut. Caminava decidit, a grans gambades. Les ratxes de vent amenaçaven de girar-li el paraigües i molt sovint, el peu, dintre la sabata descordada, sentia la fredor del desotall de les ~~dels esquitxos~~ barrilles en el retaló.

Quan Asprun va ésser fora, Eugènia es disposà a lluitar animosament per a defensar la vida de la seva ~~Estimada~~ estimada Anna Maria. Bona o dolenta li semblava de tenir una arma; la feblesa d'un expectorant receptat pel metge ~~del dispensari~~. Ho ordenà tot per al combat, sobre el marbre

de la taula de nit: l'ampolla del remei que el vigilant nocturn havia anat a cercar a la farmàcia pròxima, la xicra per a mesurar-lo i el rellotge d'Innocenci per a espaiar les dosis.

Després de donar ~~[illegible]~~ la primera a la malalta, tornà a seure's a la seva espona i a deixar que li prengués la mà. Quieta i resignada, Eugènia esperà que transcorregués mitja hora per tal de repetir ~~[illegible]~~ el medicament, amb estricta puntualitat. Confiava amb l'ajuda de Déu. ¿Què havien fet ells, tristos i inofensius vivents, ~~en aquest món de treballs~~, així mes modestos i sense greus pecats, per a ésser punits amb una severa ~~tanta~~ inclemència? ~~desgràcia tan terrible com la~~ que amenaçava ~~aquesta casa ara mateix~~? Ben cert que el trastorn d'Anna Maria podia ésser molt bé quelcom passatger, car ~~les malalties~~ les situacions

desesperades, en les malalties com la que ella ha-
via arreplegat, solen arribar gradualment. ¿No ~~podria~~ feia poques hores, aquella mateixa vet-
lla, que l'havia vist participar de l'enfogassa-
ment d'Angelina? (aquest record per un can-
to l'adoloria i per l'altre l'esperançava) ¿Quan-
tes vegades ella i Innocenci, com tants i tants pa-
res i mares impressionables, no s'havien [illegible]
alarmat excessivament per una futesa?

El vent i la pluja [illegible] ja no sorolla-
ven al defora. Els batecs d'insecte del rellotge
en la tauleta de nit i el respir accelerat i borbo-
llós d' [illegible] Anna Maria es deixaven sen-
tir en la quietud del pis [illegible]
[illegible] i eren la única resposta a
les preguntes que Engràcia, angoixada, es feia a ella mateixa.

x p.

¿Quantes xicrades de remei prengué la malal-
ta en aquesta nova espera d'auxili, i abans
~~de~~ que arribés? Pogué, però, tantes com il·lusions
de millorar ~~[illegible]~~ veié desvanescudes la seva mare.

Anna Maria començà a queixar-se de
sentir un gran fred, a desgrat de suar co-
piosament, i Eugènia, a ~~[illegible]~~ esguardar a l'entorn
i a tremolar i a ~~sentir-se~~ trobar-se horriblement ~~sola~~.
desemparada i sola.

Una hora i mitja després d'haver sortit
de casa, Innocenci hi tornava ~~[illegible]~~ acompanyat
del doctor Pladevall. Mancava un cente-
nar de passos per a arribar-hi quan veié
el porter i el vigilant nocturn que hi en-
traven precipitadament sense preocupar-se

de barrar la porta del carrer. D'on vindrien? què
passaria a dalt, al pis? S'hi trobà com si hagués tin-
gut ales. També ací la porta era oberta. Un fanal
brillava al rebedor, terra enllà. Oí un plor de do-
na desesperada, una veu d'home persuasiva i lenta
i el xiuxeig d'algú que s'atansava a ell. Però ell se n'
havia anat de dret a la cambra d'Anna Ma-
ria. Res que hi era res del que aconseguís d'oir i en-
tendre podia afectar-lo. Tot restava explicat, tot
aclarit, tot resultava sobrer, ínfim, mo-
lest, davant la visió que el materia
dempeus, absort, mut, insensible com el qui aca-
ba de rebre, al mig del front, un cop brutal i estabornidor.
L'enorme i feroç esdeveniment, la
l'avís constant del seu cor aprensiu, s'havia
acomplert. Estava tan segur que un dia o altre...
Amb tot, no se'n sabia avenir. Havia ocorregut d'una

faisó tan senzilla, tan ràpida, tan mancada de lògica i de solemnitat!.. No obstant, com dubtar-ne! Tenia Anna Maria allí, al seu davant, estesa sobre el llit, esgarrifosament lívida, rígidament quieta, majestuosament petrificada. Innocenci s'extranyava de no plorar, de no blasfemar, de no rompre mobles, de no rebotre el cap contra les parets. Però una veu interna apaivadora li deia: No ha sofert! I va recordar-se del llarg malaltejar ~~de la llarga~~ del fill de Bru, de la destrucció lenta i maligna d'aquell bonic cos d'adolescent, de la febre interminable que l'anà recremant, del fondre's en suor, de la pell encastada als ossos mateix que un paper d'estrassa remollat ~~[illegible]~~, dels pulmons escopits a bocins en un tossir incessant i de ~~[illegible]~~ la lenta i afrosa agonia que li arrugà les faccions, convertint-lo en un vell de dos-cents anys. I agraí al botxí ~~d'Anna Maria~~ el cop ~~[illegible]~~ breu i segur ~~[illegible]~~ de la seva coltellada.
I ell, Innocenci, havia cregut possible: i en certs moments de

negre pessimisme, ~~=~~ inevitable = de veure la seva filla sot-
mesa a un tal espantós martiri. I ara el seu
penar era ~~[illegible]~~ mitigat per ~~, però~~ la certesa del
imminent traspàs d'Anna Maria. ~~el mitigava~~

Amb tot, s'acostava de poder ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ reflexionar,
contemplar, ~~[illegible]~~ i jutjar les coses de l'entorn amb el mateix
esperit crític que si fossin llunys, com l'ata-
nyessin tan directament i cruelment.

En aquell endemig el doctor es disposà
a actuar. Per fatxenda o ~~[illegible]~~ per donar un es-
mers parençós a la seva presència, altrament
inútil, ~~practicà~~ començà a aplicar la res-
piració artificial a Anna Maria. ~~Quin~~ Oh que feia
aquell home? ~~pament de nervis~~ Quin horror! no experi-

912

~~mente innocència~~, ~~en adonar-se~~ Perquè d'aquest assaig macàbric! ~~¿Per què el doctor~~ ¿Es que intentava de ressucitar la desgraciada criatura que no havia sabut guarir? ¿Per què entestar-se en voler que ~~malalties~~ ~~malalties~~ ~~que sofrís~~ i que agonit-zés de bell nou? ¿No profanava amb les seves manipulacions ~~[illegible]~~ l'enguntre-pós d'Anna Maria? Aspriu va estar a ~~[illegible]~~ ~~punt~~ punt d'impedir-ho violentament. Cop[illegible] una paraules equívoques del doctor. Va semblar-li entendre que la morta tornava a respi-rar. Fugí ~~[illegible]~~ de la cambra, com si ha-gués vist ~~[illegible]~~ la ~~seva~~ filla aixecar-~~se~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ iradament i demanar-li compte de la seva passivitat ~~[illegible]~~ davant el sacrilegi que presenciava. ~~[illegible]~~ I tornà ~~[illegible]~~

a oir plors i el murmuri d'una veu grossa afable, consoladora. Al despatx d'ell Eugènia, retuda ~~p~~ a la desesperació, s'havia deixat caure sobre un petit sofà, i amb les mans ben apretades ~~[illegible]~~ al cap deixava oir un gemec continu, mentre el seu cos es debatia com si el més refinat instrument de martiri li perforés el cor en totes direccions i capolles els ossos membres un a un. ~~[illegible]~~

Devora d'ella, el vigilant nocturn, amb el capot xop, el barretinot fins a les orelles, el garrot de ~~[illegible]~~ llança a la mà tractava de consolar-la. Repetia, amb tot l'afany caritatiu ~~el convenci-~~ d'un bon home, ~~tots~~ els tòpics usuals adients al cas, el que tothom prediga amb l'íntima ~~[illegible]~~ convicció de no servir de res.

Aquesta singular escena, afectà profunda-

ment Innocenci. El no tenir, en aquesta hora tràgica altra persona ~~[illegible]~~ que el modest i ben intencionat ~~[illegible]~~ funcionari popular, que es captingués cristianament amb ells, ~~[illegible]~~ li semblà, tanmateix, una befa ~~[illegible]~~ maligna i inesperada de la ciutat.

Amorosament persuasius, Innocenci aconseguí d'endur-se'n Eugènia a llur cambra. Li mostrà Angelina, qui seguia dormint, la caroma amarada d'una venturosa inconsciència, el bleix ~~[illegible]~~ rítmic, suau, pausat, el cabell abundós, desfet ~~[illegible]~~ en rulles sobre el coixí.

Eugènia la besà ~~[illegible]~~ transportada. Li agreeix que no hagi complicat aquells patètics moments ~~[illegible]~~ [illegible] al desvetllar-se ~~desvetllant-se~~, i experimenta una certa ~~[illegible]~~ recança per haver-se oblidat d'ella, en absolut, durant unes quantes hores. Però els besos han desvetllat Angelina. Obre els ulls amb una única d'esperança

i s'abraça ben fort al coll d'Eugènia ~~de la seva mare~~.
I vol llevar-se, car veu els pares llevats, i
~~intueix~~ endevina, llur estat anormal i un no sap
què de sinistre que flota en l'ambient fami-
liar. Innocament les agombola totes dues, en
el gran llit de matrimoni. Les deixa entre-
tament abraçades sota els abrigalls. Ange-
lina = suposa ella = mirà consolant-se, ~~entre~~
~~que~~ mentre Eugènia seguirà engolint les llàgrimes ~~el plor~~.
comprenent, però, que existeix una tendra
vida a la qual es deu, i a la qual es just
de sacrificar la seva desesperació, com abans
li ha sacrificat molts goigs. I una vega-
da ha sortit ~~[illegible]~~ de la cambra pensa que li cal de fer
quelcom, molt urgent. No sap pas ben
bé el què. ~~Diligències protocolàries, estra-~~

nyes, impertinents, molestes, repugnants, però obligatòries. Engània, amb tot: el seu transtorn, li ha recomanat que les enllestís de seguida.

No obstant, no serà pas ell qui vagi a presentar-li cap cosa susceptible d'empenyer-la a un altre excés de desesperació. I bé, a qui acudir? El vigilant nocturn no se n'és anat i la portera i el porter també. Serva, però, la vaga idea d'haver encarregat a aquest últim de posar un telegrama a la filla absent. ¿Amb el mateix fer no haurà complert els requisits indispensables al cas, cosa que les persones pietoses prometen sempre d'estalviar als familiars atribulats? Si no ho ha fet, tanmateix, no té esma per a res, què pot succeir?... Però de sobte es recorda que ha deixat Anna Maria

No ha sentit ni plors ni sanglots.

abandonada del tot ~~en~~ la seva cambra. El bal-
có es obert i a l'entorn dels campanars de la
seu propera, les olives xisclen i revolen. I
malgrat ~~ell~~ que ~~No~~ acaba de creure en les ~~su~~
fantasies macabres de la gent per
~~poètiques~~ aficions necròfagues que la supers-
tició popular els hi atribueix, una es-
garrifança el sacseja de cap a peus. Cor-
re a ajustar el balcó. La llum de la bom-
beta elèctrica que cau de ple sobre el ros-
tre d'Anna Maria li sembla massa des-
carada i profana. Improvisa una llàn-
tia. I amb aquesta llum i ~~[illegible]~~
apagada l'altra, contempla una esto-
na la seva filla morta. I s'inclina per
besar-li el front que ja es glaçat i la
galta que encara es tebia

galta que encara és tèbia.

IV

La nit transcorre lenta, feixuga, aplanadora. Asprim s'adona que està ociós, desesperadament ociós. La tristesa l'escomet i l'arreplega inerme i el fa seu i li prem el cor tant com vol i l'ofega. Tot està llest, tot ha finit, ~~[illegible]~~ i tot és inútil; les cames els braços, la voluntat, el coratge, la intel·ligència les pregàries... Com un nàufrag, fustigat per l'huracà, que cerca endebades un redós vers el petit illot on l'han rebotit les ones, Innocenci va d'una cambra a l'altra

vetllant alhora a la morta i la que ~~[illegible]~~
ofega ~~els seus sanglots~~ la seva desesperació de bona tendresa contra el
caixa; ~~[illegible]~~ compartit amb a la seva petita filla insomne.

~~[illegible]~~ Eugènia el sent anar i venir
i li suplica que no entri mai a la cambra
d'Anna Maria. I ell li promet que no hi
tornarà, i cada cop que deixa de complir la
promesa, les fines oïdes de la muller cap-
ten el lleu escarrig de la porta que ell pro-
cura d'obrir i de tancar clandestinament.

I ella ~~[illegible]~~ insisteix amb una veu tota plorosa
que ~~a~~ a penes arriba a ésser ~~[illegible]~~ opac
~~[illegible]~~ de reconvenció. Si ~~[illegible]~~ pogués lle-
var-se! Però Angelina li té, encara, ~~[illegible]~~
el coll [illegible] amb els seus braços i sempre

que donen la llum la troben amb els ulls ben esbatanats, inquiets de malfiança, com si per intuïció sapiguès el fet paorós que tractaven d'amagar-li. Pobres, tots plegats! Quan no suspiren ni es queixen ni ploren, els sobresalta llur solitud, llur desampar, l'atmosfera d'enigma que escampa un cadàver. Aquella sensació de profund isolament que de bella arribada a la ciutat, corprengué a Innocenci, ara li esdevé més aclaparadora. Diria's que són – pensa, – una família nòmada, agermolida en una cabana aixopluc improvisat dins la selva, fugitius de la misèria: encalçats per la misèria i punits per la misèria. De misèria i

mà caldrà reprendre ~~[illegible]~~ la marxa selva endins. I deixarem a reraguarda un bocí del nostre ~~cor~~ entranyes sota una creu. I que no sigui aquesta la primera d'un calvari indicador de la nostra ruta món enllà.

Vet ací una idea que li'n suggereix una altra. La urbs mofeta submarinia de Clestina s' ~~[illegible]~~ s'adonés que el terrible sàtir, estimulat com enderiament no, per irracional per ~~[illegible]~~ maniàtic, es dedica a submergir-hi els nassos, les tees i els coberts que ha usat Anna Maria en una gran olla d'aigua bullent. Però la ciutat és implacable. Truquen a la porta amb els nusos dels dits. És l'encarregat del Trust de Pompes Fúnebres. Innocenci no pot desentendre's

d'escoltar la seva propaganda, ni de passar els ulls per un catàleg de taüts que li ha estat posat a frec de nas. Ha de suportar que li siguin oferts els més luxosos i, de seguida, uns de més econòmics, de <u>fantasia</u>, amb vores, cintes, galons i altres adornaments postissos, que seran arrabassats ~~[illegible]~~ un moment abans del sepeli per a tornar-los a utilitzar quan convinguin. El fàstic ^la ira^ obliga a Aspriu a desempallegar-se del representant de Pompes Fúnebres. Però a penes ha tancat la porta, uns altres trucs discrets l'obligaren a obrir-la per segona vegada. Ara és l'enviat de la Parròquia, un

S'esforsa en ar-

capellà jove, de poca estatura. [illegible] -
monitsar l'expressió de sana alegria de les [illegible]
seves passions amb el ~~la~~ fúnebre capteniment de commi-
sionista eclesiàstic [illegible] Innocenci sent com li ofereix, cera, clergues,
monjes i escolanets a l'engròs i a la menuda. És
declara pobre, per tal d'enllestir pronte, ~~en~~-
~~Cal però, que sap-se de d'...~~ [illegible]
[illegible] L'enterrament serà ~~sigui~~ modest,
sense arribar a miserable. Convenen que serà ~~I després de fixar~~
l'~~hora per al~~ dia del pròxim. [illegible]
[illegible]
I el capellanet s'acomiada. Bé. Innocenci
resta sol, novament sol, amb la seva pena: la seva [illegible]
[illegible]. Però encara algú de-
es permet de trucar. És un senyor descone-

gut. ~~per~~ Es fica al pis senze compliments. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ tot preguntant: on és la difunta?
La franquesa molesta a Asprim, ~~qui~~ No pot
retenir una exclamació d'enuig. Però tant se n'a-
es tracta del metge forense, acostumat a les ma-
les rebudes de la gent afligida. Enllesteix en poc,
minuts. Li basta un cop d'ull a distància per a
certificar la defunció i reclamar cinc pessetes.

Les primeres llums de l'alba penetren a
l'estatge. Matinada tètrica i ~~desesperadora~~ desesperadora.
Encara aquest dia que apunta i una altra
nit, li caldrà a Innocí de romandre consumint-se d'aflic-
ció i d'inactivitat amb la vida domèstica inter-
rompuda. Avui no sentirà com la ma-

tinera Eugènia va d'ací i d'allà calçada amb sabatilles, com trafiqueja a la cuina, com escura la cendra dels fogons amb les tenalles, i ~~treu el~~ els carrega de carbó amb la pala, i obra l'aixeta de l'aigüera i omplena d'aigua un atuell... El que sent és que Angelina somica, i que, per quarta vegada, es repeteixen els trucs a la porta del pis.

Dos homes alts, vestits de negre, s'introdueixen al vestíbul amb la gorra d'uniforme posada, com per a justificar que són funcionaris d'alguna institució poderosa. Innocenci endevina perquè venen. Els signa la cambra d'Anna Maria, i ell corre a la d'Eugènia, amb l'intent pietós, d'obtenir que el soroll de la feina que ~~es disposen a fer~~ van a començar aquells servents

de la mort no arribi a les oïdes d'ella. No vol-
dria pas que la recança d'haver-la de ~~deixar~~ confiar
a mans mercenàries i profanadores l'acabés
d'enfollir. L'acarona, l'embolcalla amb els
seus braços; fa tots els possibles per tal d'in-
terceptar qualsevol vibració delatora. I men-
trestant ella escolta atentament, ansiosament,
patèticament... ~~[illegible]~~ Percep remor fo-
rana de la ciutat que es desvetlla; cap de
l'interior. Espera i es desespera. Finalment
es decideix d'anar a veure què passa. Els dos
servents del Trust de Pompes fúnebres estan
correctament asseguts a les cadires del rebedor.

~~[illegible]~~

Innocenci no atina a explicar-se el signi-
ficat d'aquesta actitud. S'adona que un d'ells
s'ha posat dempeus, que treu una cartera de
la butxaca interior del gec, que cerca entre les
factures que conté i que li n'allarga una. Inno-
cenci comprèn: Cal pagar a la bestreta! Tot es
posa a rodar al seu ~~redol~~ voltant. Un vertigen d'indig-
nació i de vergonya se l'enrossega. No aconse-
gueix ni llegir les xifres que indiquen ~~el to~~ la quantitat
reclamada. ~~[illegible]~~ Tampoc no l'interessa. ~~Per~~ Sigui peti-
ta o grossa, ~~[illegible]~~ amb els diners que té no
hi arriba. Ho fa avinent als homes, fred i des-
pectiu. El qui li ha donat la factura la recull,
la torna a la cartera i ~~diu~~ respon: Està bé; espera-
rem, si és que no triguem pas massa a trobar
el que us manca. Torna a seure al costat
del seu company en la mateixa posició

d'abans, correcta i exasperant. El conflicte és dels més paorosos que pugui suportar un home, sense enfollir. Però hi ha providència, de bell nou, per a Innoci. El veí del quart pis, en anar a la feina, ha pensat obrar humanitàriament oferint-se als "del tercer" per a tot allò que estigui al seu abast. Qui sap que cosa esperen els dos galifardeus de la gorra xarolada i de les tres inicials de llautó TPF a la solapa, s'enfurisma. «Vergonya per als barcelonins de bons sentiments que toleren aquesta explotació insalubre del trust. No s'explica com els qui estan a les seves ordres no són rebotits escala avall, a les cases

El veí és un vellet petit i valent de gestos i com [illegible] impertinent. Porta [illegible] que un home perd el temps i [illegible]

començaran a cridar d'esbirros.» Ells li repliquen que
fan allò que els manen.
Altrament si el senyor
fos tan amable de cercar-los-hi un oficinà,
Galdós que el llur [illegible] li n'estarien molt agraïts.»
La calma cínica dels «esbirros» ha tancat
de cop el diàleg. El rei pregunta a Innocenci si
desitja que vagi a trobar algú o a fer alguna di-
ligència que pugui alliberar-lo d'aquella trista i
empantanegada situació. El rei és un menes-
tral petit i sanguini de geni vehement que
fa cara d'honrat i de sincer. Innocenci l'adre-
ça a Pau García. Perquè no? Les circumstàncies no són de les
que li permetin de tenir orgull ni ressenti-
ments. L'editor li deu el mes de desembre.
Estem el rebut amb pals insegurs i amb una
caligrafia gairebé il·legible. Prega al

bram menestral, que justifiqui l'embaixada, explicant al llibreter el cas insòlit, que ell mateix ha presenciat. Innocenci creu que per dures que tingués les entranyes Pau Garcia, ~~no~~ després que hagi escoltat la narració patètica de l'embaixador, no gosarà pas descomptar del sou, les bestretes que en vàries ocasions s'ha vist precisat de fer-li. Adhuc, potser, es commogui, i a la peça reclamada hi afegeixi l'import d'un altre, ~~[illegible]~~

Però, en ~~passar per~~ arribar a baix a la porteria, el veí, s'ha aturat a comentar iradament la conducta abusiva del Trust de Pompes Fúnebres. El porter, es un home dolç i generós, d'agraeixos quan parlen sembla que demanin perdó per que diuen, ~~i que~~ te'ns

~~[illegible]~~

una filla de la mateixa edat de la que ha vist morir a dalt aquesta matinada, es fa pagar el càrrec de la nova tributació que passen «els senyors del tercer» Els porta afecte. «Son del seu tarannà, francs, honrats, i no fermen pas els gossos amb llonganisses. Massa s'endevina.»

Així que la seva dona el rellevava a la porteria, se'n puja al tercer pis. Du a la mà quelcom que té tot l'aspecte d'uns cartutxos de plata. Es cobrador d'una companyia de gas.. d'electricitat i ha resolt de posar a disposició d'Ismo- ... les dues centes pessetes que va recaptar ahir.

= Tenim, feu el nostre fet. Jo puc dir-vos a vosaltres ... aqueixos diners a dies no haig de llimar ... l'administració. Dites les quals paraules deixa el dos paquets en el seient de la primera cadira que ha trobat i davalla l'escala de pressa a fi de no tenir d'escoltar

paraules d'honorat refiàs o de gratitud senti-
mental

V

Asprin esperava amb impaciència l'hora
de l'enterrament. Havien transcorregut al
volt de trenta una hores mortals des del desen-
llàs de la tragèdia. Semblava que tots els rellot-
ges s'haguessin aturat. ¿Perquè prolongar
aquella mena de neguit paorós que fa sen-
tir la proximitat del cadàver d'un èsser vol-
gut, en camí de descompondre's.? Tota la vi-
da familiar ~~restava~~ havia estat suspesa.
Els fogons ~~eren~~ restaren freds, el sol defés d'
entrar, el timbre de la porta inutilitzat,
~~i sols~~ i només, a llargs intervals, interrompia el
silenci del pis, uns misteriosos xiuxeigs, unes

ploralles amb sordina, i un petjar tímid i abellutat.

A mig matí del dia abans, Pepeta, l'antiga ~~[illegible]~~
criada d'Eugènia, ~~[illegible]~~ avisada de la desgrà-
cia que afligia als «desemparats» havia anat a recollir An-
gelina. Es comprometé a cuidar d'ella i a dis-
treure-la, fins que tot ~~[illegible]~~ fos enllestit i la llar
d'Innocenci recobrés la normalitat perduda.
Angelina consentí que la llevessin, que la ves-
tissin i l'encloexinessin, abstenint-se
de tota manifestació sorollosa car, ultra sen-
tir-se ~~[illegible]~~ influenciada, pel tètric ambient casolà, li
digueren que la seva mare tenia migranya ~~[illegible]~~
i que la feria patir molt si movia soroll.
~~[illegible]~~ A la tarda arribà Carme. Abrasà
i besà als seus pares fortament trasbalsada i
després es deixà caure en una cadira i acalà el rostre,
~~[illegible]~~ creuà les mans
en el buit de la falda i esguardà el sòl

amb els ulls ben oberts absorta i immòbil.
Tant Eugènia com Innocenci varen témer
que aquixa dolor muda i eixarreïda, no li
pertorbés el seny. Però de sobte esclatà en
un plor abundant i tranquil·litzador.

Un ~~[illegible]~~ amic gironí, condeixeble de pri-
meres lletres = mai Innocenci no pogué saber
qui l'~~[illegible]~~ informà del traspàs d'Anna Maria =
l'acompanyà a la nit disposant a ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ vetllar amb ell. Ningú més!

Per fi ~~[illegible]~~ les darreres cerimònies ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ exigien d'Innocenci un ~~[illegible]~~ altre i
difinitiu esforç. Altrament eren l'epíleg ine-
vitable del funest esdeveniment, una solució
obligatòria ~~[illegible]~~ impossible d'eludir. La cosa pitjor,
el fet capdal ja havia ocorregut. Cert que
els actes que el seguien eren penosos a cau-
sa de llur complicació i de llur publicitat. Però

es veia amb cor de suportar-los correctament. ~~De cap manera~~ No oferiria ~~no volia oferir~~ al públic l'espectacle ~~obligat~~ del seu desconsol ~~massa ex~~pressives de la seva pena. Descendí l'escala darrera els portants del cadàver. ~~Així~~ Quan arribà a la porta del carrer, els seus ulls tantes hores sumits dins ~~en~~ la penombra, lassos de no dormir, i amb les llàgrimes somes, ~~a penes~~ no pogueren resistir la llum viva. Alhora es sentí colpit pels [illegible] esguards convergents dels [illegible] curiosos estacionats davant la porta i a la vorera d'enfront ~~al defora~~. [illegible]

Li burxaven encara l'orella els planys i els sanglots desesperats d'Eugènia, que ell ~~havia sentit~~ sentia en deixar-la a dalt, reclosa en la seva cambra, acompanyada només de la filla gran i de la portera. Tot plegat li

produí, ~~[illegible]~~, un emboirament de cap atuïdor.
~~[illegible]~~. S'es-
forçava en mantenir-se dret, rígid, però os-
cil·là com si ~~fos~~ estigués a punt de caure. Quan pogué
obrir els ulls i equilibrar-se, el taüt ja havia es-
tat depositat en la plataforma del cotxe fúne-
bre. Llavors l'empenyien, per tal de centrar-
lo, i la fusta, refregant contra la fusta, ~~[illegible]~~
produí un grinyol aspròs i crispidor. De
seguida el subjectaren fortament amb dues
corretges, com si temessin la possibilitat d'
una evasió. Les facultats d'observador que
adormaven Innocènci anaven fent-se in-
dependents del seu trasbals ~~[illegible]~~ intern. Res
del que l'envoltava li passà per alt. S'adonà
que el taüt era d'una banalitat i pobresa
revoltants. Blanc i [illegible] dels caires

amb una cinta d'un blau cerúli, idèntic al
que els imatgers solen usar per a ~~[illegible]~~ encampir el man-
tell de la Immaculada. Diria's ~~[illegible]~~ una volguda al-
lusió a la puresa d'Anna Maria. Innocènci-
a ruboritze". Va semblar-li que la seva filla,
protagonista d'una imposant cerimònia, hi
comparegué abillada ridículament. Li sabia
molt de greu, per ella; se'n declarava culpable; li ~~tot~~ su-
plicant-li que li ho perdonés. També s'adonà
d'una gran corona de flors, deixada de qual-
sevol manera terra enllà i estintolada a la
soca d'un plàtan. Les flors ~~eren~~ mustigues, s'es-
fullaven i ell sentia ~~experimentava~~ un profund rancor
~~[illegible]~~ contra la florista que hi havia especulat
i contra el Gremi de les Pompes Fúnebres que
la ~~[illegible]~~ gorgonejava grollerament, en encabir-la

2n present

entre les cortines del bosser, acabant de rebre gar-les. L'ensopens en llindar de l'entrada d'una casa es des-paccientava per la xerroneria d'aquells preparatius. A la vorera d'enfront, quenes noies de quinze a disset anys s'eixugaven els ulls amb un petit mocador blanc, totes roges de galtes. Pensà: seran amigues d'Anna Maria; i aquesta nota sentimental, entremig de la badoqueria de tants indiferents, va estar a punt de fer-li perdre la serenitat. I elles el miraven, i ell no sentia vergonya d'ésser mirat; en canvi la sentia de pensar-ho de la multitud; dels veïns empenats en els balcons i dels transeünts que s'aturaven un instant, i en fer via, saludaven maquinalment.

L'angúnia era, sobretot, d'haver de recórrer el llarg trajecte que el separava de la parròquia i de acomiadar-se del curt seguici, la meitat de les persones del qual = quatre estudiants de la casa, el porter, l'amic de la infantesa, el marit de Pepeta, Fajob i Pau Garcia = hi eren perquè, tractant-se d'un matí de diumenge, res no els costava de quedar bé, ~~i~~ puix res no perdien.

Per fi l'enterrament es posà en marxa. ~~Començaren~~ El capellà [illegible] la desfilada ~~els capellans~~; ~~Eren~~ quatre autèntics proletaris del clergat modestament retribuïts, acompanyats del vicari parroquial. Caminaven amb desgana, gronxolant-se, arrossegant llurs sabates guerxes i desenllustrades. Els precedia un escolà de crani punxagut. La seva petita sotana era d'un negre verdós, ~~[illegible]~~ li venia llarga i havia suportat el

degotís de centenars de ciris. Arborava la creu distretament, tot seguint amb l'esguard les coses que atreien la seva infantil atenció, en particular els coloms revolant en l'aire clar del matí.

Asprin presidia el dol, caminada pel mig de la calçada, entre el company de primeres lletres i l'exbarber parisenc, el bigoti del qual botava d'un extrem estarrufat de contínuu per l'emoció.

Asprin complí tot el que li exigia la consuetud, procurant de revestir-se d'una falsa cuirassa d'estoïcisme, car, de fet, el martiritzaven terriblement aquelles cerimònies, que ell no considerava pas massa necessàries. Li semblava trobar-se, en la nit de la seva desgraciada estrena teatral, procurant d'imitar allò que havia vist fer als altres. Llavors, la seva veritable modèstia es disfressava d'una altra

emmanllevada, insincera i peresosa, com era el seu sentiment profund s'escondia, espar-dit, sota una ~~de~~ falsa serenor ~~impassibilitat~~ apre-sa dels qui, amb més experiència que ell, en aqueixos lúgubres episodis, jogaven llur pa-per amb ~~[illegible]~~ impecable correcció, ara a saber si per manca d'ànima ~~[illegible]~~ o per sobra de voluntat.

Encabits en un decrèpit fiacre, Innocenci i el seu amic i el brau exbarber, acompanyaren Anna Maria al cementiri d'un poble agregat. Pujaren carrer d'Urgell amunt. ~~[illegible] del que ll[illegible] de [illegible] fut-bol del Club Barcelona~~

Quan assoliren les envistes del que lla-vors era camp d'esports, del Futbol ~~del~~ Club Barcelo-na, es revifà en la memòria d'Innocen-ci un record penós. Ell havia dut [illegible]

Maria a presenciar un partit. A l'Anna Ma-
ria, ja delicada de salut, li convenien dis-
traccions, i el fut-bol li agradava. "Una tarda
a l'aire lliure sempre li faria bé" Muntaren
en un tramvia a la Plaça de Catalunya. Per at-
zar hi trobaren unes amigues d'ella, i va es-
tar molt animada; va riure, ~~i~~ va dir plas-
centeries, i un suau color rosat li encam-
pí les galtes. Encara li semblava veure-la
i sentir el goig que li produí aquell can-
vi de la filla, sempre taciturna i ~~pal~~ pal·lida.

Però poca estona després, ~~quan~~ en tornar
~~d'adquirir~~ de la taquilla, on havia anat a
comprar les entrades, i ~~re~~ en tornar-la a veure. ~~la quan~~
esperant-lo amarada de la llum difusa
del carrer, a l'ombra d'un raquític plàtan,
s'adonà que els bells colors d'abans, s'ha-

vien transformat en una blancor verdosa, malastruga. ~~...~~ Al camp li tocà de seure al costat d'un home qui fumava un empudegant cigar. I ~~el~~ ho sofrí patí ~~garrisap~~-lo; ~~...~~ el ventijol empenyia el fum a la cara d'ella i la feia estossegar: I patí més de tornada a ciutat, puix que hagueren d'anar a peu, cosa encara preferible a exposar-la Maria a la desenfrenada brutalitat dels assaltants dels tramvies. I pitjor, encara, ~~...~~ ~~...~~ va afligir-se gran, en oferir-li ~~...~~ d'ajudar-la amb el braç, per tal ~~...~~ de suportar aquella interminable caminada, remarcà, per primer cop, ~~...~~ l'excessiva magresa del d'ella.

El cotxe ~~...~~ mortuori i el fiacre ~~...~~ entretant rodaven per un camí de carros amb fondes ro-

deres i sots fangosos. Una irracional preocu-
pació neguitejava Innocenci. La consciència
d'Eugènia mai no hauria trobat repòs, si
les despulles mortals de la seva filla haguessin
anat a raure al fossar comú. El bon porter ~~veí del~~
~~quart pis~~, altrament, si no havia pogut enten-
dre's amb Garcia amb la seva embaixada, acon-
seguí, almenys, que li donés el seu ven-
gut, sense descomptes. Amb aquests diners i
els que el bon porter li bestragué, no sols
li fou possible a Innocenci de pagar ~~les des~~
el compte del Trust de Pompes Fúnebres,
= l'església fiava = sinó d'adquirir un nínxol.
Ara bé, la singular i totxa preocu-
pació d'Innocenci

era deguda a no saber on s'escauria aquell minxol. ¿Estaria alt o baix, en un racó ombradís regalimant humitat i salitre o, al contrari, en una bona altura, acarat al sol? ¿Tindria enfront arbres i flors o la desolada continuïtat d'una paret o altre perspectiva ofegadora?

No deixava de comprendre que aqueix enderiament era endevadat, i que inquietar-se per la salubritat i bons horitzons d'un minxol, superava a tot allò que pot fer sospitar de la integritat mental d'un individu.

Però el seu cor de pare, havia estat anys i més anys anhelant per a les seves filles vivents, tot quant pogués ésser indispensable a llur salut. i Sofia, i ara, per inèrcia, seguia desitjant-ho per a aquesta, que ja no necessitava res, ni llum, ni aire, ni verdor, ni

horitzonts.

Arribats que foren al cementiri, i tret del cotxe mortuori el cadàver d'Anna Maria, un dels lacais, gorra en mà, va atançar-se a Innocenci en nom propi i dels companys a donar-li el condol i a preguntar-li si estava satisfet de llurs serveis. Innocenci restà desconcertat per aquest capteniment insòlit, que era una velada exigència de propina. El seu amic gironí, més coneixedor que l'exhereu de com cal correspondre un home civilitzat, a certs excessos de politesa ciutadana, allargà dues pessetes al lacai. El lacai es colrí i els girà l'esquena amatent, donant a entendre que la mesquinesa de la recompensa l'havia ofès. Asprim el seguí amb l'esguard amb la cara trasportada del geni sent una profunda nàusea. De la butxaca del pal-

tó de l'home sortia la capsalera ~~de~~ d'un set-
manari rematadament pornogràfic. El cot-
xe fúnebre estava a punt de regressar de buit.
L'home muntà d'un bot a la plataforma,
on ja s'havia assegut l'altre company. Va
treure's de la butxaca el paperot, i es dis-
posà a llegir-lo en veu alta. La grassa lite-
ratura, la indecència dels gravats, la llorda
i rient sensualitat excitada dels dos sinistres
bastaixos, i llurs comentaris obscens ~~obscens~~ viatja-
rien sota ~~dosser~~ dosser, en el mateix lloc on
les despulles humanes eren conduïdes a la
darrera estada, ruixades amb aigua beneita i
emparades per la creu redemptora. Aspirin
es sentí, llavors, culpable d'un greu mancament.

Sempre més el perseguiria la recança d'
haver lliurat el cos pur i estimat de la seva

filla morta, a la cura d'aquells i d'altres similars necròfags professionals. Hauria hagut d'oposar-se amb fermesa, rebelant-se contra la tradició, el dir de la gent i àdhuc contra la seva mateixa horror, per a impedir que altres mans que no fossin les ~~[illegible]~~ d'ell, ja que no podia disposar d'altres de tan dignes, toquessin Anna Maria, ni que fos a través del taüt.

Ara els fossers se l'emportaven, damunt d'una civera, a pas llarg, pels caminals del cementiri. Aspriu, i els dos fidels acompanyants, els seguien. La sorra granada gemegava asprement a compàs de llurs petjades.

Aquest soroll de la sorra dels cementiris sempre li havia semblat un lúgubre escarritx de dents. Giragonsaren un bon tros per entre illes

de ninxols superposats. La majoria servaven llastimoses resquícies de presentalles fúnebres; carcasses de corones de flors de drap i naturals, ja marcides, ramells podrits, fotografies d'una color assafranada, gerros buits, llaços de moare blancs i negres, rebregats, joguines del vent...

Una ampla i sòlida graonada de fusta, amb quatre rodes a la base, indicava, a Innocenci, que el ninxol d'Anna Maria estava allí. Va albirar-lo al pis cinquè, esbalandrat, tenebrós a punt d'engolir-la. A la plataforma de l'escala hi havia, un pilot de maons, una gaveta, un sac de ciment i un cabàs d'eines. Els homes que duien el baiart amb quatre martellades seques, feren saltar, estellant-lo, els peus tornejats del

taüt (El municipi barceloní administrava tan gasivament l'espai, que no permetia de ficar als ninxols ni mig travès de dit de fusta sobrera). I el retruny d'aquestes martellades brutals, degué trontollar el cadàver dintre el seu modestíssim estoig. També trontollà el cor d'Innocenci, com si les hagués rebudes a la post del pit. De seguida els dos fossers prengueren el taüt, un per cada extrem, el pujaren dalt de la bastida amb rodes i l'empenyeren dintre el ninxol, que a l'engolí amb una fosca ressonància.

I començaren a tapiar-lo. El soroll que produïa la paleta en deixatar l'aigua i el ciment i en escantellar els maons, respongué un eco misteriós, com si els estadants dels ninxols d'enfront, molestats de veure interromput el silenci que els envoltava, en fessin escarni.

Oh, bon Déu, era endevanadís que Innocenci esperés de trobar un trist bri de poesia en els espissadís d'aqueix comiat definitiu, per a temperar el seu inefable desconsol. Els dos fossers no són pas ~~els~~ personatges d'un poema elegíac, són dos vulgaríssims individus del ~~representants~~ ram de la construcció. Van en mànegues de camisa, duen uns pantalons apedaçats i descolorits per l'ús i l'acció de la calç, i els cenyeix el ~~[illegible]~~ ventre prominent ~~per~~ una mala faixa. No tenen pressa, fumen i s'endevina que, de bon grat, amenitzarien llur tasca amb una cançó (Anna Maria) ~~el seu~~

Quan han acabat d'aparedar,

251

XXXI Innocenci acabà totes les seves energies corporals i espirituals; apenes aconsegueix ~~tot allò~~ de fer uns passos. Entremig d'una dolor acerba, experimenta l'assuaujament de pensar que tot ha finit d'una vegada. Però, no! Sent que algú l'estira d'un braç... Cal=encara!= donar propina als enterra-morts. Ells penjen en un clau de ganxo, la corona de flors oblidada, altre cop, enterra ... que no és gran cosa més que un feix d'esparraguera en forma de cercle, lligada amb cordill ... infinits

\#

Exhaust de cos i d'ànima Afrun es deixà caure ~~tot~~ al fons del cotxe de lloguer que l'espera a la sortida de la necròpolis. Havia clos els parpres. Es proposava de significar que no volia dir cap paraula ni escoltar-ne. L'atrotinat vehicle ~~...~~ rodava de bell nou ~~...~~

per aquella mala carretera fangosa que s'enfilava entre camps. ~~La llum~~ El sol del migdia reia en el firmament, ~~encesa de foc~~ amarava de llum joiosa la tendror gemada dels blats, les serralade~~s~~ de Sant Pere Martir i de Vallvidrera, l'extesa immensa de cases, palaus, cúpules i campanars de la ciutat i la blavor pàl·lida del mar llunyà. La tensió nerviosa d'Aspriu s'afluixava i el vaivé seguit del carruatge li produia un abaltiment suau. La imaginació benefactora substituí l'amarga realitat del passat moment, pel miratge d'un somni poètic.

La filla que acabaven d'aparedar ~~en l'~~ els barroers paletes en aquell forat inhòspit ~~estretor angoixosa del nínxol~~, havia mort a muntanya. Unes dones rústegues ignorants i manifasseres, però santificades per la ma

ternitat l' van amortallar ~~amortallaren~~ gratuïtament; el fus-
~~ter de llogarret havia~~ ha construït la caixa amb
posts de melis flairoses de reina; el fuster del llogaret; vuit modes-
tes donzelles escarpides amb aigua clara i cofa-
des amb un tul llauger, calçades amb mitja blan-
ca espardenyes de beta ~~negra~~ negra rellevant-
se de quatre en quatre, ~~duien~~ portaren, han dut la verge amiga
pel camí afressat ~~[illegible]~~, d'anar a
missa. El sagristà = qui un sol cop a l'any, el
que més, acostumava de fossar = ha obert ~~[illegible]~~
la fossa ~~[illegible]~~ amb la familiar ~~mateixa~~ aixada ~~[illegible]~~
de conrear l'hortet ~~el seu petit erol d'hostalissa~~
~~[illegible]~~ amb la qual conrea ~~el jardí del rector~~
~~[illegible]~~. Hi depositá la morta amb
el mirament dels innavesats a semblants
actes. També el rector, abans, ha cantat
les absoltes amb veu insignificant i tímida.
un poc enrondida

Un munt de terra roja i frescal indica el lloc on ha estat sepultada Anna Maria. Els vents primaverals hi sembraran llavors ~~[illegible]~~ de tota mena d'~~[illegible]~~ herbes. El sol i la pluja les farà néixer i florir. I en la interminable ~~[illegible]~~ vida ~~tota~~ solitud dels llargs dies estivals, les papallones, les abelles i els ocells hi fruiran, a plaer, de la vida.

A l'instant mateix d'aturar-se el fiacre a la porta del domicili d'Innocenci, aquell es deixondí. Muntà al seu pis encara acompanyat del marit de Pepeta i ~~[illegible]~~ de l'amic company de primeres lletres gironí. Tots els graons de l'escala eren ensementats de pètals blancs, i un lleu perfum de nard flotava en l'ambient ~~[illegible] en l'aire~~. Aquest pro-

tic rastre d'una partença devers un mai més enigmàtic, trencà el cor d'Aspriu i's posà a plorar a llàgrima viva.

VI

Era espantosa la buidor que el traspàs d'Anna Maria havia deixat, a l'estatge familiar. Tant Eugènia com Innocenci i Carme s'en sentiren torturats d'un cap de dia a l'altre. Procuraven d'enganyar-se ells mateixos, fent-se la il·lusió que l'ausent, estava dormida dins la seva cambra, sempre tancada en pany i clau. I parlaven a mitja veu i s'abstenien de fer remor. Angelina els imitava, però temien que d'un moment a l'altre no preguntés on havia anat la seva germana, què feia lluny d'ells, quan pensava tornar d'allà i quines

bonics i lluminadures li duria, ~~d'altre~~. Però l'antigua criada, durant el ~~dia i mig~~ temps que la tingué a casa d'ella, havia sabut inculcar-li discreció. «La germana se n'havia anat a un paratge deliciós, més amunt dels núvols, jugava amb els angelets, dormia al costat de la Mare-deDéu, portava un vestit blanc brodat ~~d'or~~ amb fils d'argent i un collaret d'estels. No calia pas que mai l'anomenés ni preguntés per ella, car faria plorar ~~a~~ la mare i potser també al pare i ~~a~~ la germaneta gran. I les nenes que ~~fan~~ cometen semblants pecats es tornen lletges i negres.» El moment més penós del dia era el de seure's a taula.

Els costava de posar-se a menjar ~~[illegible]~~ ~~comptant-hi un~~ mancant-n'hi un. Fora dels
~~[illegible]~~

apats els semblava que ella havia sortit i que no trigaria a fer sonar el timbre de la porta, a la seva manera. I de tard en tard es produïa un fet colpidor. Eugènia i Jaume cercà a força de pensar sempre en germana ... [illegible] llur filla mitjana, l'anomenaven en voler cridar la gran o la petita.

A vegades tenien temps de reprimir-se: pronunciaven la meitat del nom, o bé només una síl·laba o dues, però l'efecte produït en ells i en els qui els sentien era el mateix que si l'haguessin dit sencer. També era molt freqüent que Eugènia es posés a rumiar quina cosa li calia de fer amb urgència, sense adonar-se que aquesta cosa ja no era necessària.

I ales nits, quan aconseguia de vencer l'in-
somni, es desvetllava ensurtada, i d'un bot
es posava dempeus, convençuda d'haver
oït el crit suprem i angoixós d'aquella
nit fatal. Innocenci, per la seva banda,
en arribar a casa, solia encaminar-se
d'esma a la cambra d'Anna Maria o,
segons l'hora, a l'indret preferit d'ella, com
tenia per costum de fer abans, ansiós d'ob-
zar els avenços
del mal o d'una millora
efímera. I damunt d'aqueix pensar co-
tidià li calia de suportar la justificada
inquietud produïda pel definitiu rom-
piment amb Pau Garcia. Ultra la raó de
dignitat professional que l'obligava a re-

fusar els noms tractes proposats per l'editor, n'exis-
tia una altre d'ordre sentimental. El fama-
let ~~[illegible]~~ passà en silenci el tras-
pàs d'Anna Maria. I no era que l'omissió
obeís al criteri de no voler estroncar la ria-
lla del llegidor, amb mots de condolença; com
més tard pretindria el llibreter; puix que
qualsevol familiar d'un "consegarant i fer-
republicà" o el republicà mateix, mereix-
xien ~~[illegible]~~ necrologies ditiràmbiques i
retrats amb orles negres d'un gruix extraor-
dinari. Aspriu es donà per assabentat,
i no es molestà, tampoc, a notificar el senyor
fins a Pau Garcia. Aquest últim esperà una set-
mana, passada la qual, l'envià a cercar. Quan
el tingué a la llibreria, sense cap circumlo-

qui, ni referència a la passada tribula-
ció d'Asprim, va preguntar-li el que feia al cas.
La resposta semblà sorprendre'l. I li digué
amb ironia:
= I que heu trobat alguna manera més plaent
i aventatjosa de guanyar-vos la vida?
= No; és per dignitat.
= En fi, trobo que la teniu molt sorna. És ben
curiós! = prosseguí = no l'hi teníeu pas tant
dies enrera, llavors que em féreu venir a co-
brar el rebut del mes enter, per aquell desconegu-
t. I ara mateix, la vostra famosa dignitat
no us fa recordar que em deveu cent pe-
setes?
Asprim empal·lidí. Esguardà Pau Gar-
cià. Mai com en aquest moment li havia
semblat tan repulsiu, tan semblant a un

voltor sinistre àvit de carronya. Insinuà

= Suposo que el meu nét us...

= Sí, va empatollar-se no sé què, d'un tràfic, d'uns homes que volien cobrar... No vaig escoltar-me'l; no m'interessava pas. Però em creia que vos serieu altrament agraït.

= Agraït?...

= Feu memòria, si us plau. Jo m'he aixecat molts cops d'aquesta cadira (l'ungla disforme del seu índex apuntava darrera el taulell) per atendre les vostres súpliques. Ah! Jo no hi tenia cap obligació. Jo no us he pas posat al món, ni haig de mantenir els que hi ha posat la vostra dona. Estaríem ben enavegats, hum!... Estossegà, car les sangs li havien pujat a la gola, i va reprendre:

= Sou ben lliure de deixar els meus setmanaris, però pagant-me el que em deveu. Sen-

tiu? Enfurismat es passejava per la botiga, tot cordant-se un extrem dels elàstics amb els dits insegurs, tremolosos. Va aturar-se davant d'Aspriu, i cridà:

= Bé, quan em pagareu?

= Quan tingui diners.

= Si us haguéssin abstingut de fer anar capellans a l'enterrament de la vostra filla, en tindríeu.

Aspriu comprengué que, en certs moments, un home pot sentir impulsos d'assassinar-ne un altre. La seva fina i ben trempada musculatura frisava en la inacció. Amb tot, va ~~[illegible]~~ pensar en l'encoixinat adipós que ~~[illegible]~~ protegia l'enorme corpora

del llibreter i que era ben visible en la regió cer- ~~altri ... recobri~~
vical. ~~[illegible]~~ Li passaria allò que tan
sovint li passava ~~en~~ somniant, en haver-se-les
amb cínics i impertinents: s'endernegaria endavant
volent atuir-los a cops de puny, mentre
ells seguien insultant-lo amb un somriure
~~[illegible]~~ inestroncable. Desistí de pegar un mastegàs.
Es limità a projectar la barba endavant
i a fer espetegar la llengua contra el paladar,
com aquells qui esquiven un gos rabiós?
I sortí de la botiga amb el ferm propòsit de no posar-hi mai més els peus.

L'endemà, de tornada a casa, a la una
del migdia, fou sorprès de trobar Fidel, el
mosso de Can Garcia, que l'esperava ~~[illegible]~~ estones

ha en el rebedor. Seria ~~en~~ al mateix lloc i a
la mateixa cadira on, pocs dies abans, segué
un dels ~~[illegible]~~ tètrics dependents ~~[illegible]~~ del Trust de Pom-
pes Fúnebres. I també ~~[illegible]~~ li allargava una
factura amb la pretensió de cobrar. La de segui-
da, ~~[illegible]~~ però una mica encongit i amb
un mig ~~[illegible]~~ riure escèptic, com si endevinés
la inutilitat d'aquell acte, excusant-se, al-
hora, d'ésser un agent mecànic de la gat-
dosa teoria mercantil que aconsella d'in-
sistir, d'amoïnar, de comprometre i d'amar-
gar l'existència als deutors insolvents. I
cada dia, a malgrat de «saber-li molt de
greu,» trucava a la mateixa hora, feia
la mateixa estona, i se n'entornava amb
el mateix aire pacient ~~[illegible]~~ ambaixa-

cant-se el mateix paperot.

El cas era que Eugènia començava a inquie-
tar-se de l'estranya conducta de Fidel. Inno-
ci no trobà prou coratge per a inovar-li que
hagués trencat tota relació [illegible] i comer-
cial amb Pau Garcia. Ara ella sospitava quel-
com no gaire tranquil·litzador. Temps enrera
Fidel venia, de tant en tant, a recollir algun
original, però ~~ara~~ actualment ni un sol
cop havia vist que Innocenci li lliurés un
plec de quartilles. Quin estrany afer tenia
amb aquell home? Li ho preguntà. Aspriu,
agafat de sorpresa, inepte per a mentir i de con-
cepció lenta, s'empescà la grollera història
~~d'un original~~ ~~d'un original que~~ ~~corregir~~ d'unes galerades de fulletó
que calia corregir i que el mosso venia a cer-

car a fi d'estalviar-li a ell d'anar a treballar a la redacció. I bé = observà, amb molt bon sentit, Eugènia = no podia ella lliurar les galerades corregides al mosso? ¿Per això Fidel tenia d'escalfar una de les cadires del rebedor una hora i mitja cada dia? ¿I ell, Innocenci, no anava a treballar a la redacció quan sortia de casa? On anava, doncs? Feia aquestes preguntes sense enuig, sense afany d'investigar res, ni ganes de retopar-lo per haver dit una embusteria. Li parlava amb la trista convicció d'haver descobert quelcom inexplicable, que ell tractava d'amagar per no afligir-la. La turbació d'Innocenci li confirmà que un nou flagell els havia caigut damunt.

Al matí següent ~~[illegible]~~ fou Asprèn qui obrí la porta a Fidel. Ni temps de saludar-lo li donà.

= Fidel prou visites d'aquestes. Em feia càrrec, ~~[illegible]~~ va etzibar-li, d'antuvi: que esteu obligat a complir les ordres de l'amo, però vós també heu de fer-vos-el que jo estic obligat a vetllar per la pau de casa. Voleu un consell? Aneu a prendre el sol. Quedareu bé amb Pau Garcia i m'estalviareu a mi d'escalabrar-vos amb la primera cosa que em vingui a mà. Fidel llegí en la cara d'Asprin que era ben capaç de fer allò que deia, i seguí el consell. Asprin en definitiva pagà les cent pessetes, pagà com pogué, ~~[illegible]~~ però pagà, contra el criteri de molts, que ~~era~~ sostenien que era un acte perfectament just, meritori i patriòtic, estafar Pau Garcia.

#

VII

Hispània era una publicació quinzenal defensora dels aliats aparescuda ~~fundada~~ en començar la guerra de 1914. L'havia fundada i la dirigia, amb un èxit més polític que econòmic, l'exdirector de Democràcia Catalana, aquell arremangat Vallès amic d'Aspriu. Aquest últim, davant la situació insostenible que ~~[illegible]~~ li calgué d'afrontar després d'haver renyit amb Pau Gerau, no dubtà un moment a sol·licitar l'ajuda ~~[illegible]~~ del seu company d'altres dies. Trobà Vallès ben disposat a ajudar-lo. Li encarregà ~~[illegible]~~ una secció especial, destinada a comentar els articles, les notícies i tot allò que aparegués en la premsa germanòfila, susceptible d'ésser ridiculit-

zat. De bell antuvi l'auxili que rebé de Va-
llès, fou més moral que material. La tasca de
llegir la premsa adversària, a fi d'extreure'n
el que fos d'utilitat polèmica, per
bé que repel·lent al tarannà indisciplinat
d'Aspriu, no deixà de distreure'l de les seves
amargures i pessimismes. A la redac-
ció d'Hispània havia retrobat Castro i Riera,
com sempre optimistes, expansius i discutidors
apassionats. Altrament Vallès, encara que
no oblidant-se mai dels seus interessos par-
ticulars, era considerat i obria la mà quan
ho creia just i oportú. Tot això, doncs, era
molt convenient a la salut espiritual
d'Aspriu, qui, en moltes ocasions es veia
obligat — si més no per demostrar a Vallès

que sabia correspondre a la delicadesa del seu capteniment, molt d'agrair – a no desairar-lo quan l'invitava a alguna petita expansió entre companys o a fer-li costat en altres actes de major importància, dedicats als agents de propaganda aliadòfila o als periodistes francesos que de tant en tant els visitaven.

Les petites expansions més freqüents consistien en sopars econòmics a cal Beco del Recó. Per vuit rals cadascun, els servien un plat de llegums, un rosbif o un tall de botifarra amb bolets, una amanida, pa i vi a l'abast, xampany i un cigar molt superior a una caliquenya. I bastava, naturalment que els aliats avancessin mig

quilòmetre o s'apoderessin d'un cano o pesquin una dotzena de presoners per a repetir la xerra.

Però en tractar-se de convidats forasters de certa categoria, llavors els menus de cal Degà resultaven miserables, i els àpats tenien lloc al Restaurant Martín, en un menjador reservat, amb tot l'aire d'actes diplomàtics.

A la sortida, cap allà a mitjanit, hom sondejava la voluntat dels hostes, ~~forasters~~ internacionals per si els abellia d'arriscar-se a donar un tomb pel barri xinès. Els estrangers solien acollir la idea amb entusiasme. Alguns, però, es planyien de no dur el revòlver i altres preguntaven si era convenient d'anar a l'hotel, a deixar el rellotge i la cartera. Algú, responia de l'honestedat dels nostres lladres i bagasses, incapa-

ços de perjudicar als turistes, i de desmentir la llegendària hospitalitat barcelonesa lloada per Cervantes. «Això, el nostre femer urbà, =deia qualsevol dels companys d'Innocenci constituint-se en guia espontani= és un femer temperat per la dolcesa mediterrània i pel patriotisme local. El crim dels nostres barris baixos, no és el crim trist de Londres ni el sarcàstic de París, sinó un crim romàntic, susceptible d'entendrir-se i de perdonar.» Amb aquesta seguretat, els set o vuit homes s'endinzaven, impàvids, per l'Arc del Teatre. Recorrien el laberinte de carrers i carrerons compresos entre les Drassanes, Paral·lel i Rondes de Sant Pau i de Sant Antoni, amàs de cases negres i ronyoses que semblen untades d'algun líquid apegalós i lluent. El que veien i sentien no era pas del tot atractivol: lluny

incerta, entarenyinada; boirines ~~que flairen~~ amb sentors de cor-
tirol i de xurro; transeünts espectrals, ~~garrotets~~ exòtics,
~~de fosomies~~ marcits, oscil·lants; dones estintolades
als brancals de les portes, en una espera eterna; ho-
mes aturats pels racons, ~~que~~ els qui regatejaven la famella
que els havia ull pres, sorolls orgiàstics darrera
d'unes persianes a pen pla; ombres projectades
sobre cortines de finestres que revelaven perfec-
tament preludis eròtics; gemecs d'acordió; pun-
tejar de guitarres, cants desafinats, veus i rialles
àspres; mariners a la vela; alguna empenta,
alguna trepitjada, blasfèmies i obscenitats.
Ressegu iren les tavernes més típiques. S'atu-
raren una estona a la Mina, la més famosa,
ampla i fonda. Com' únic decorat penjava del
trespol, fet de bigues paral·leles i cairats trans-
versals, uns focus lluminosos i un gran i sen-

zill rellotge. Una renglera de dotze ~~[illegible]~~ bótes imposants s'afi-
descansaven ~~[illegible]~~ sobre el paviment a la dreta de l'entra-
da. Enfront, damunt d'un revingut prestatge
n'hi havia d'altres de més xiques, bretes i ajagudes;
a baix, sota el prestatge i enfora, s'afileraven les ~~dos rengles~~
taules dels consumidors, amb les corresponents
cadires, unes i altres molt simples i sense ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ vernissar. El conjunt oferia un aspecte aus-
ter, gairebé monacal. No tenia cap pretensió d'
imitar tavernes arcaiques ni modernistes. Bas-
tava donar a entendre la seva incalculable ca-
pacitat, el seu enorme poder d'embriagar
mig Barcelona amb tota mena de vins, aspres
i dolços, blancs i negres, rancis i verds, naturals i falsificats. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Uns quants subjectes de mala fat-
xa, solien seure a les cadires, el colze estinto-
lat ~~en~~ al caire de la taula, la barba ~~[illegible]~~

al palmell de la mà, una punta de cigarreta enganxada al llavi inferior, tot revirant els ulls homicides sota l'ombra de la gorra ~~[illegible]~~ guerxa. Mentre fumaven escopien per l'ullal amb força i punteria. Diria's que tractaven de demostrar que no els calien altres armes ni altres projectils per a deixar orb un enemic, amb dos únics dispars. Hi havia entre ells, alguna dona de la mala vida, estilitza ~~[illegible]~~ amb el malèvol ~~[illegible]~~ intent d'inspirar aberracions sexuals i algun jove amb ~~[illegible]~~ inequívoques mostres de perseguir el mateix objectiu. Es veia clar que els extrangers es malfiaven d'aquesta tropa. Llur somriure era fat, postís. Recordaven amb llur posat, ~~[illegible]~~ aquelles concurrents a les funcions de cine que, per fatxenda, ~~[illegible]~~ per

~~[illegible]~~ es fiquen a la gàbia de lleons i se'n penedeixen, per més que el domador que els ha invitat a entrar-hi, respongui de la mansuetut de les feres. El guia espontani els assegurava que aquells individus eren purament elements decoratius, agrupats per a obtenir un efecte artístic. I parlava ~~parlaven~~ dels aiguaforts de Goya, de les teles de Rembrandt, dels dibuixos de Steilen de Nonell, però sense arribar a convèncer del tot ~~[illegible]~~ als forasters.

Una nit, tot vagant d'esma, ~~[illegible]~~ es trobaren darrera el mur de les Drassanes. ~~[illegible]~~ Serien les dues de la matinada. ~~[illegible]~~

A ~~[illegible]~~ la porta d'una escala estreta, amb profusió ~~ben il·lu-~~
de llums, ~~[illegible]~~, com per a indicar als noctàmbuls un
lloc d'esbargiment públic, hi havia un home
de mitjana edat i d'aspecte insignificant. Tenia
el braç dret atrofiat, immobilitzat en angle
agut, i la mà arronsada en forma de crossa.
Un de la colla que sabia qui era i què esperava
allí, va adreçar-li confidencialment una pregun-
ta.
= La casa és plena, respongué, però molt serà
... Pugin. I ell anà al davant.
Un cop a dalt, els feu ~~passar~~ entrar en una habita-
ció de regulars dimensions, amb sala i alcova
Estava ben amoblada; armari de lluna,
calaixera, vetllador central, cadiratge tapissat
de vellut carmesí i cortines de la mateixa
roba, tot nou i parençós. S'assumia al mar-

bre de la calaixera es destacava, de la munió d'ob-
jectes banals que els petits burgesos solen encabir-
hi, els dos indispensables globus de vidre resguardant
de la pols unes flors de drap que imitaven dàlies i
crisantems, un corn marí, unes bagatel·les re-
cordadores d'excursions a Núria i a Montserrat,
i, presidint l'escampall de bibelots eterogènis, un
amor alat que tocava el pífre assegut en una co-
lumna d'onix trencada. A sobre de la calaixera,
penjada ~~penjant~~ de la paret, dintre un marc oval daurat: lluent
atreia l'esguard ~~atreia l'esguard~~ una ampliació fotogràfica, on hi
figurava el marcò, una dona ~~~~ bellament
provocativa i una nena d'uns quatre o cinc ~~~~ anys.
El marcò semblava estar molt satisfet de
l'aire senyorívol ~~~~ dels visitants, i els feia avi-
nent que els cedia la seva pròpia cambra; i
en prova d'això que allí mateix, darrera les

vitrières de l'alcova, curosament ajustades, hi dormien la seva esposa i la seva filla.

= Nom de Déu, = exclamà un periodista, francès del Rosselló, bo i mirant la fotografia = no es pas mala la vostra muller! ~~Vaig~~ Honorem-nos amb la seva personal coneixença.

Mig minut després, eren tots dintre l'alcova. N. La dona i la nena dormien. Innocenci es ruboritzà per elles i pels seus companys. Els de la colla s'havien distribuït en dos rengles, un a cada costat del gran llit de matrimoni.

Els divertia l'original ~~[illegible]~~ aventura, ~~en~~ grotesca i picardiosa alhora, i ~~es~~ els complavia la visió de la dona del marqués, una bruna ~~[illegible]~~ de rostre expressiu i ~~[illegible] que~~ abundosos cabells, qui els somreia amb el característic servilisme, d'una

perfecta "mestressa" atenta al negoci. Al seu costat la filla llambregava andagament els intrusos. Endevades la dona procurava d'amagar-los-hi amb la gira dels llençols, solament aconseguia de posar al descobert l'opulència temptadora dels seus braços i de la seva sina, mig velada per les randes d'una camisa de seda. Mai no havia vist Asprin un interrogant tan angoixós ni tan difícil de respondre, com el que es dibuixava al fons dels negríssims ulls de la nena, ni mai no oblidaria llur brillantor innocentment acusadora. Després d'un bescanvi de plasenteries equívoques amb la dona, els visitants tornaren a la sala on també ~~retornà~~ acompanyà el femení mascle, qui venia d'escollir el personatge més apte i vistós per a l'espectacle

que l'havia promès als novells i distingits parroquians. Amb maravellosa rapidesa, el seu únic braç utilitzable s'en rossegà el vetllador del centre en un racó de l'estància i distribuí les cadires al volt de la catifa, que havia de convertir-se en pista de l'execrable i obscena pantomima "famosa especialitat de la casa."

Aspràn la contemplà horroritzat. Una nausea profunda, un disgust mai no sentit contra d'ell mateix, contra dels companys i contra de la raça humana, anava envaint-lo a mesura que la representació esdevenia més complicadament infame. Res no podia desviar el seu pensament d'aquella criatura d'ulls intel·ligents, desvetllada, feia un instant, per la presència insòlita i astoradora

d'un escamot d'inconeguts cínics. ¿No tindria un pressentiment d'allò que s'esqueia tan immediat? ¿Seria possible que no li ~~arribés mai~~ arribessin els efluvis pútrids que se'n desprenien, marcint-li, per sempre més, el candor de la seva ànima? Aquesta incertitud i la infinita llàstima que li produïen les dones, ja d'alguna edat, ensinistrades com bèsties de circ per a tota mena d'acrobatismes lúbrics, el sometien a una tortura insofrible.

Finit l'espectacle regnà un silenci llòbreg. Tots sentien estranys remordiments i un fàstic imponderable; tots, en aquell instant, haurien fet vot de castetat, i no gosaven mirar-se per a no avergonyir-se mútuament. Al pas de la porta els acomiadà el mateix

polit i servicial, preguntant-los-hi si se n'anaven satisfets. Ningú no li tornà resposta.

Després de semblants disbauxes Innocenci, es trobava doblement ~~afeixugat~~ entristit per l'enyor d'Anna Maria. Diria's que, des de l'eternitat, ~~[illegible]~~ li queia al damunt la mirada acusadora d'ella. Durant algun temps hagué de viure dels guanys que la col·laboració en la revista Hispània li proporcionava i del petit sou vingut de treballs, a conseqüència de ~~[illegible]~~ l'èxit d'unes gestions, iniciades per aquell exsenador ~~[illegible]~~ que, llavors que ell, Innocenci, fou perseguit, a Girona, per un ~~dit~~ suposat delicte d'impremta, el deslliurà d'un fall condemnatori. L'exsenador home cordial, més

cla reixida de poeta i de patriarca empordanès, llest en trobar idees pràctiques, pensà en l'existència d'una escola-sanatori situada als afores de Barcelona i regida per un patronat, dintre del qual la veu d'un amic d'ell, també poeta, era escoltada i atesa. El patriarca empordanès va recordar les veleïtats artístiques d'Aspriu. L'havia conegut en una mansarda gironina, allisonant de dibuix a unes quantes deixebles boniques i jovenetes que ell tenia ~~..~~ ben presents, car, a desgrat dels seus cinquanta set anys, era molt sensible al encisos femenins. La imaginació del benefactor varià una mica el quadro. Veié Aspriu, el bosquetà, entafurat en un racó de fronda del vast jardí del col·legi. Al seu redol

unes quantes nenes, assegudes en cadires portàtils dibuixaven flors, insectes, ocells... El mestre, després de corregir-les — naturalista com era per experiència — les hi parlava amb amor apostòlic de tot allò, contant-les-hi anècdotes viscudes o apreses dels camperols, quan ell transitava per les muntanyes. I aquesta nova assignatura introduïda en el programa de l'establiment, no encobria cap favoritisme, car, tanmateix, no deixava d'ésser útil i agradable.

Per desgràcia, el amic de l'examinador, encarregat de fixar la retribució que mereixia Innocenci, com a bon poeta, solia resoldre malament els càlculs monetaris.

¿Què menys es pot concedir a un pare de família, que un duro diari?
En demanaria quatre-cents; compte rodó. Arribada l'hora, els seus companys de junta parlaren de pessetes i no pas de duros. I agafat de sorpresa, s'errà de mig a mig. Les mil pessetes li foren concedides sense regatejar, i el problema econòmic d'Asprim restà insoluble, i ell convençut que havia presidit el seu naixament una constel·lació nefasta.

#

VIII

Aspriu s'estava dret, contemplant el gravat d'una revista anglesa que penjava d'un quiosco de la Rambla, en el qual un creuer pescava un hidroavió. Simplement, entretenia els ulls. Tan li era romandre dempeus allí, com anar caminant torturat per sens pensament, amargs ~~trists~~: planyent-se de la seva perfecta inutilidad, per tota cosa que no fos donar satisfacció a les nobles exigències del seu esperit. Cap interès no tenia en que l'hidroavió fos pescat d'aquella o d'altra forma, però el fet era que ~~no~~ li mancava la força necessària per

anar-se'n; la decisió per a vencer la basarda que sempre li havien produït les escales de marbre sumptuoses, els ugiers amb casaques galonejades, les avantsales amb nombrosos sol·licitants, que l'amidaven amb l'esguard com si diguessin "vet aci un altre que pretén viure esquena dret", i, sobretot, aquells senyors que sentats en confortables butaques, darrera de sobergues taules escriptoris amb tinters monumentals, que el rebien fredament cortesos, malfiant-se del seu aspecte tímid i de la seva desventurada guisa d'expressar-se. I bé, deixaria que dormís en la seva butxaca, una lletra de recomanació contra un personatge d'influència, solament perquè li era antipàtic, i es sentia

humiliat de deure-li un favor? Aquesta pre-
gunta es feia Bofarin, quan sentí, en un braç,
una pressió suau, equivalent a un salut
amistós. Va girar-se. No era precisament un
amic el qui l'emprenia. A penes si el reco-
negué com un entrant a la botiga de l'edi-
tor; a penes si havia bescanviat amb ell, ~~[illegible]~~, recentment, no
pas més que una dotzena de paraules. Per-
les que ara li adreça tanmateix val la pena
d'escoltar-les. Es un home prim, de mit-
jana estatura, fesomies vulgars i desdibui-
xades, ulls vius, movibles, l'expressió dels qua-
no revelen pas un gran caràcter, però sí
un cert grau d'audàcia i d'entremaliadu-
ra. ~~[illegible]~~ Podria ésser con-

fos fàcilment amb un eixerit comissionista
actiu, plega, astut i dominívol. Es tractava, però,
d'un revolucionari innat, un d'aqueixos
aspirants a líders, conspiradors incansables,
sempre ~~perseguits~~ vigilats per la policia, que viuen amagant-se
i donant la cara segons qui governa, entrant
i sortint de la presó, anant i venint de l'
exili, fent discursos estridents i dictant pro-
clames sedicioses destinades als obrers i
als soldats de les casernes. Llavors era
un mediocre conseller municipal, cap d'
una de tantes subdivisions del republica-
nisme demagog existent a Catalunya.

Publicava un diari escrit en castellà, titu-
la La batalla, òrgan exclusiu de la seva par-
ticular ideologia. Ningú, per expert que ha

gués estat ~~[illegible]~~ descobrir, pels actes públics, i per les manifestacions intel·lectuals i per l'aspecte extern dels individus, la seva vàlua personal no ~~hauria pogut trobar~~ en ell un sol indici que li fes sospitar la formidable predestinació que el destí li reservava. Sobre aquest home, temps a venir, havia de caure la major responsabilitat que la història de Catalunya podrà exigir a un català. Asprim, en topar-se amb aquest ~~[illegible]~~ home, veié acomplida aquella combinació de fets que, segons Brun, des d'Adam ençà ~~governa~~ prepara això que en diem casualitats. De bell nou, Asprim, fou tret d'un engavanyament econòmic ~~[illegible]~~ insostenible. El líder republicà, menys ~~[illegible]~~ espontani i generós ~~[illegible]~~ que l'alcalde empordanès, en trobar Asprim ~~[illegible]~~ llançat a la via pública per Pau Garcia, li vingué la idea d'aprofitar-lo. Quan va preguntar

li si es venia amb cor d'escriure cròniques
d'una certa amenitat, referents a les sessions
municipals, estava ben segur de rebre
una resposta afirmativa. Amb tot, Asprin di-
gué lacònicament: Ho provarem. Asprin te-
nia la raonable i no gens compartida creença, que
els qui demanem a un altre si sap fer
una cosa determinada, la desitgem ben feta, i
els qui han de fer-la, si no la tenen pel cap
dels dits, val més que no s'hi posin. Ell con-
siderava els reportatges municipals com un
art difícil. Almenys exigien origina-
litat, audàcia, subtilesa, saber emparar-se
una mentida a fi de descobrir una veritat, disposar
d'atreviment per a escoltar darrera
d'una porta i ficar-se allí on ningú eno de-

mana i adular als ~~rics~~ rucs i humiliar-se ~~[illegible]~~ davant dels llestos i usar de la franquesa o de la la hipocresia, segons les circumstàncies. El propietari de La Batalla li ~~[illegible]~~ oferí el sou de cent-cinquanta pessetes mensuals. Aquest, com l'editor el considerava mal pagat, però «desgraciadament la marxa de les publicacions democràtiques ~~[illegible]~~ no permetien d'allargar-se més». Si l'Esprim hagués cregut que els productes intel·lectuals podien ajustar-se a un preu i fabricar-ne de bons, de mediocres i de dolents, a voluntat i prescindint de la satisfacció personal, no hauria pas respost de la faisó que va respondre. Innocenci desconeixia el motllo únic emprat pels raporters de l'Ajuntament. Llevat de les ressenyes de les sessions

consistorials, on cadascú desviava l'aigua devers el seu molí, tota la resta del treball informatiu no consistia pas ~~en~~ descobrir interioritats de la política menuda dels regidors, ~~de~~ avançar noves interessants per als contribuients, denunciar conxorxes o projectes onerosos per al públic i altres intrigues certes o probables, de palpitant ~~interès~~ actualitat, llamí del lector; consistia a recollir dues vegades al dia, de damunt la taula del gabinet de la Premsa, les notes oficioses que els consellers presidents de les comissions feien mecanografiar per tal que el públic conegués allò que havien gestionat i obtingut, més o menys beneficiós per ~~a llur districte~~ als ciutadans

Alguns reporters es permetien la llibertat de suprimir adjectius o ~~c~~ certs conceptes d'una immodèstia massa vistent, atenent-se, sempre, a les discrepàncies polítiques que existien entre el regidor i el diari. La majoria dels periodistes, ~~tot~~ però, lliuraven les notes a la impremta, tal com venien redactades, ~~[illegible]~~ àdhuc amb els mancaments d'ortografia i sintaxi. Bastava, doncs, llegir un sol diari per saber el que deien els altres sobre afers municipals, però també bastava, un minyó ciclista per a substituir els informadors.

Innocenci, a la primera sessió consistorial que li tocà d'actuar, es veié perdut.

La tribuna de la Premsa enfrontava amb

la pública, i juntes formaven una mena de galeria que dominava els escons (edificis disposats en hemicicle, escalonadament. Els periodistes ocupaven dues llargues taules paral·leles, en forma de pupitre, amb un calaixó individual.

A Innocenci li tocà d'encabir-se a la del segon terme, car la del davant havia estat reservada per als representants dels diaris més antics. Així, la visual del novell reporter de La batalla era limitada per l'empit de la tribuna i per l'esquena dels companys. A penes dominava les dues terceres parts del saló. I ultra ignorar els noms i cognoms dels regidors que demanaven la paraula (a molts els sentia parlar sense veure'ls) ignorava també llur filiació política i de què se les havien. I ell

tenia l'obligació de fer dir alguna cosa als qui no
deien res, encara que parlessin molt, i també de
fer que els qui deien quelcom ho diguessin
sin correctament. Avesat a escriure amb
calma i polint l'estil, la feina de resumir els
discursos, les rèpliques, les dúpliques i les inter-
rupcions a més corre i tot recordant-se, en-
cara, que li calia de lliurar l'original a la
impremta, tal com havia rajat de la seva plo-
ma, el feia suar d'angoixa. I per més amoï-
nar. Es sobrevenien incidents dignes
d'ésser anotats, mentre el funcionari encar-
regat del servei de la Premsa li innondava
la taula de paperam mecanografiat: l'or-
dre del dia = un quadern d'un través de dit
de gruix = dictàmens, mocions i acords

I ell havia de pescar en aquest diluvi d'en-
ravessada literatura oficial, allò que pogués in-
teressar als contribuients lectors de la batalla.
Les tisores i el pot d'engrut que tenia a l'
encalç de la mà li indicaven la guisa de fer-ho.
Però no pas de qualsevol manera, sinó in-
tercalant els retalls entre les quartilles escrites
o entre les que escriuria, servant, encara, una
certa relació de ~~[illegible]~~ continuïtat. Oh, quin ma-
reig! Per més pena, a la tribuna de la Premsa ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~, s'hi ficaven molts intrusos que
obligaven els qui hi eren per obligació a estar
encongits. ~~[illegible]~~ Gràcies a això Innocenci, ~~[illegible]~~
mal tragut, barrejava l'abundós material
de les seves cròniques, amb el del pròxim veí
de la dreta. Però el veí de la dreta ~~[illegible]~~

es feia càrrec que el de la seva esquerra havia
perdut la carta de navegar, i en compte d'en-
fadar-s'hi se'n compadia. ~~[illegible]~~ Innocenci l'il·lustrava en
allò que creia convenient; en veure'l ~~[illegible]~~ des-
pistat quan era precís de seguir els oradors
llençats a tota màquina, solia encarrilar-
lo, i àdhuc li oferia les seves quartilles perquè ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ les copiés ~~[illegible] que havia per-~~
~~[illegible] i així va recobrar~~ i li fos possible
d'atrapar els fugitius. Aquest acte insòlit, entre
periodistes, mereixia la gratitud d'Inno-
ci i no li escatimà. Pobre company! Mag-
nífic tipus noucentista; ~~[illegible]~~ cabellera llar-
ga, espatlla ferma, alt, bigotí ~~[illegible]~~ fi; pan-
talons estrets, barret d'ales amples, calçons, saba-

tes de xerol, bastó de crossa a l'istiu, capa madri lenya a l'hivern, pipa anglesa i aspecte arrogant i cavallerívol sempre. Però un dolor atroç, fulgurant que li repetia molt sovint, el transformava en una figura del teatre guinyol, en un home crispat, retort, sotmès a la tortura d'un corrent elèctric d'alta tensió. Innocenci el veia llençar sobtadament la ploma i acuitar-se amb la mà esquerra, a grapejar l'avantbraç dret, que es mantenia enlairat i rígid, com una estaca, mentre les fesomies expressaven un gros sofriment.

Innocenci al final de les sessions, a voltes interminables, es sentia exhaust. Havia obtingut [illegible] una col·lecta de pesseraressa

considerable; una barreja de fulls escrits en una multicopista ~~[illegible]~~
i de quartilles atapaïdes d'una lletra petita i tre-
molosa, amb amples i desesperats esborranys
i afegits d'una complicació fantàstica; un con-
junt tan repugnant que sentia temptacions de
llençar-lo al water. Innocenci, com tots els
cronistes dels diaris que tenien el director con-
seller, podia disposar d'un guàrdia urbà per
a enviar l'original a la impremta. I ho feia,
però totxament, avergonyit, mateix que si
lliurés una immundícia, quelcom envesca-
dor, greixós i fètid. I de seguida que l'urbà
li girava l'esquena, els dubtes l'assaltaven.
¿Seria possible que els linotipistes en tragues-
ssin l'entrellat? ¿No atrauria damunt d'ell
les maledicions dels obrers, del corrector de
de proves, del regent, de tots els més experts

desxifradors de caligrafies salvatges? Però el dubte pitjor, el que en veritat el desassossegava, era produït per la temença de no haver interpretar els discursos de l'amo, i de no haver-los donat l'extensió deguda i d'haver-hi planyut, en descriure l'efecte produït, els adjectius encomiàstics. Més d'un cop la seva malfiança era tan viva que es decidia a posar en net les quartilles dubtoses. Ho feia en qualsevol taula de cafè; car de fer-ho al gabinet de la premsa, podia ésser vist per un company, qui, segurament, es riuria de la seva ingenuïtat. Llavors renunciava a servir-se de l'urbà; ell mateix, per a guanyar temps, portava l'original a la impremta.

La impremta de La batalla estava si-
tuada pels volts de les Drassanes, en un carreró
ben escàs de cases habitades, escanyat entre parets
velles, brunes i amb nafres i esborrances. El sòl, molt en sota de
la rasant de la Ronda de Sant Pau, empedrat gro-
llerament deixava transpuar líquids indefinibles i
formava sots i trencacolls. L'il·luminaven unes
míseres i entelades bombetes elèctriques, sobrevi-
vents de l'activitat implacable dels rapissadors noc-
turnals. A la nit, abans d'arribar-hi, era im-
pensable de suportar la fermentació del
baix erotisme, que empudega aquell sector
de la ciutat. Innocenci defallit, pensant
en el sopar que es rescalfava esperant-lo, i
quiet per si el seu retràs alarmava a la muller,
evolucionava agilment, per tal d'evitar en-

puntes i fregadissos immobles i perillosos. Impossible, però, de sostreure's als convits reiterats de les barjaules vagabundes, fets a cau d'orella i seguits d'una suau estiradeta de braç, refermadora de l'encís. «Pobres desgraciades! com eren de planyer! No s'imaginaven pas elles fins a quin punt esdevenien inoportunes, repel·lents i absurdes, aquelles maniobres de seducció, adreçades als homes que serven una pena al cor i van ~~de pressa~~ de pressa, agullonats per un deure»

La impremta era una rèplica de la de Can Garcia. Però més petita, més desordenada, més baixa de sostre, més bruta de tinta, de pols, de puntes de cigarreta i d'escurpinades. Les màquines de compondre, d'estereotipar, i la rotativa expressaven amb

grumps i escarritxos llur venerable edat i llarga servitut, i llur vehement desig de desvallestar-se a fi de trobar repòs en un dipòsit de ferrovell. La magrícia dels operaris es deixava comprendre a través de les camisetes ratades dels colzes, i de les calces blaves que rellisquaven sobre el ventre prim, lligades amb cordills. La radiació del metall fos, a desgrat de la temperatura freda i humida del carrer, recobria llurs cares pàl·lides d'una suor enganxosa. Innocenci lliurava el manyoc de paperam al primer que s'esqueia a entrebancar-lo, i molts cops sortia de la impremta amb un tros de diari encartat al taló de la

sabata.

I que malament corresponia el resultat, al neguitós capteniment d'Innocenci! L'endemà les pàgines de La Batalla semblaven impreses a gratcient per a ensinistrar els lectors, en l'àrdua ciència dels epigrafistes. Sobretot les cròniques municipals, amb les presses d'última hora, resultaven trossos d'escriptura cuneiforme. Per atzar la pèssima qualitat del paper, de la tinta: ~~[illegible]~~ de l'estereotip, permetien la lectura d'uns quants mots, els que precisament estaven equivocats, negligits pel ~~[illegible]~~ corrector de proves. Aprim se n'alegrava. Creia que li

~~[illegible]~~ havien fet un gran servei. Ningú no seria ca-
paç d'adonar-se, a través d'aquelles columnes
entapaïdes de fragments de lletres, de frases trun-
cades, de mots equivocats i de salts de ratlla, dels
menescaments que podia haver comès, en es-
pecial contra l'estil prosòdic i la llengua cas-
tellana. I ja refiat en aquesta fatiguera circumstància,
~~[illegible]~~
assistia a les sessions ~~[illegible]~~ municipals amb
l'esperit i la consciència tranquils, i observa-
va, estudiava i es divertia. Comparava el
conjunt edilici ~~de regidors~~ amb una companyia
de circ. Veia actuar equilibristes, malabaris-
tes, escamotejadors, l'hèrcules que aixeca un fu-
sell de carro, agafat per un extrem, amb una so-
la mà; el saltant que destrompassa set ca-

dies de rengle; el domador de cocodrils, l'home que s'engoleix borres enceses; el qui tira un llaç amb la mateixa agilitat que un gauxo de la pampa; el qui resisteix deu minuts la immersió en una tina de cristall, tot fumant una cigarreta; el qui amenitza la funció amb intermedis còmics i pren i deixa sense fer res de profit i l'escèntric musical que dona concerts de bombo i fa parlar un fiscorn.

Innocenci s'admirava de la gran franquesa que usaven els seus companys, amb els consellers i amb el mateix alcalde. Els veia anar de bracet, tustar-se l'espatlla mútuament, parlar-se a l'orella, tot caminant pels corredors i ficar-se ~~[illegible]~~ junts en certes dependències, que

ell, pobre bosqueta, considerava sagrades, car, a la porta, ultra un rètol mereixedor de respecte, hi havia un guardià galonejat, imposant. La majoria dels regidors eren rumbosos, amb els periodis

Usualment els repartien cigars de luxe; en casos excepcionals, segons els maldients, pessetes. D'això darrer, Innocenci no n'havia pas aconseguit cap prova fefaent. Notava, sí, que, des que era cronista municipal de La batalla, alguns col·legues el miraven amb una guspira de malícia, com un home sortós qui ha tret la rifa i no obstant fa el pobre. Amb tot, un dia, un dels consellers classificat entre els vanitosos candis, l'empo-guè. Va agafar-lo d'un braç – ambdós seguien el mateix camí – i va estrènye'l efusivament

al calor del seu cos.

= Comprenc el vostre silenci, estimat Asprin, però digueu-me, esteu content de mi?

= No puc deixar d'estar-ne. Que jo sàpiga no m'heu fet pas res de mal.

= Com? No teniu cap més motiu? Sou admirablement discret! Però, vaja, tractant-se de jo podrieu afluixar una mica, tanmateix!

= Amb franquesa; ignoro en què consisteix la meva discreció.

El regidor candi i vanitós s'aturà en sec, es separà un pas d'Innocenci, i restà palplantat, esguardant-lo amb la boca oberta.

= A veure... a veure... Em feu rodar el cap! És a dir que no... Dubtava, temia d'expressar-se clarament. De seguida prosseguí:

= Mireu que veig encarregar-ho a Doo com-

panys vostres; els qui em semblaren més indicats i seriosos. I bé, no us han ofert... un petit obsequi de part meva?

La seva cara, ampla i rasurada de tot just, tenia un expressió d'esbalaiment i els pòmuls se li tenyien de carmí. Asforin endevinà la jugada. Aquell bon senyor havia donat unes pessetes, en paga d'alguna gazetilla ditiràmbica, a repartir, entre els cronistes municipals, a dos dels qui li semblaren més "indicats i seriosos"; i aquets se les havien embutxacades tranquil·lament. I el càndid regidor no es cansava de repetir:

— Miren, miren, representaven els dos diaris més importants de Catalunya! I ves

teixen tan bé, son tan atents, semblen tan
formals! Qui ho ~~[illegible]~~ havia de dir! "Altrament
ell no es proposava cap soborn. Tractava de de-
mostrar la seva simpatia a uns minyons que
~~[illegible]~~ vivien escarrassats i mals retri-
buïts. Però li sabia força greu, l'esdeveniment.
La gent sempre es decanta a malpensar.
Segons la dita popular, regidor i lladre ve
a ésser tot u. Ara que, parlant amb fran-
quesa, resultava una mica difícil sostenir-
se pur un cop ficat en els afers de la casa
gran. Cal intervenir en algunes de tanta
importància!.. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ A vegades, impensada-
ment, us trobeu amb un feix de bitllets de

mil a la butxaca. ¿D'on procedeixen? ¿Qui us els hi ficat? No costa pas massa d'endevinar-ho; costa força més de llençar-los. ¿I quan es presenta l'avinentesa de cobrar llargs milers de duros escapolint-vos, només, del saló de sessions a l'hora justa de votar? ¡Quantes formidables jugades de milions, es guanyen o es perden per la mínima diferència d'un vot! I ara diguem-me, si us basta una sola vegada de parar la mà per esdevenir ric, per tota la vida? Eh? ¿Qui es capaç d'estar-se'n?»

Parlava amb vehemència; la boca plena de saliva, com els qui parlen de menjars saborosos amb l'estómac buit i mancat d'aliment. Es planyé després «que els regidors honrats deixessin el càrrec pobres i malvistos, sense haver por-

gut evitar que altres en sortissin acabalats i amb prestigi, camí del congrés i més tard d'un ministeri. Dit això s'acomiadà polidament.

Innocenci fins passats uns dies no va adonar-se que ell era l'únic entre els seus companys que ignorava la feta ~~[illegible]~~ del conseller i el rebombori que promogué. Quina poca aptesa tenia per a bellugar-se dintre el bosc d'intrigues i misteris de la Casa Communal!

Seguí actuant-hi amb despectiva timidesa, esquerp, reservat, silenciós, procurant no confondre's mai amb els qui ballaven sobre un sol peu per una copa de xampany o per un cigar havà. Altres preocupacions més dignes i enlairades que les dels seus companys, tenia As-

prin. No li abellia poc ni molt de conversar amb
els presumits consellers, entestats en voler te-
mateix que si fossin damiselles
nir raó sempre, ni encara menys, dir-los-hi
galanies i collir de terra els objectes que els
hi rellliscaven de les mans. ~~mateix que si fossin~~
~~[illegible]~~ Aviat es feu càrrec
de la mentalitat de la majoria d'ells. Una
espantosa epidèmia de grip va posar-los a pro-
va. Sols en algunes cassos, quan es sentien ame-
naçats dintre llurs ~~[illegible]~~ domicilis, la salubri-
tat de la urbs esdevenia una qüestió primor-
dial inajornable. Llavors els metges que for-
maven part del consistori eren requerits per
a assistir a les sessions i donar llur opinió. Les
dues paraules SALUT PUBLICA, totes les pro-

anunciaven emfàticament, ~~extendria~~ i amb el ma-
teix aire enfervorit que si invoquessin el sant
de llur més acendrada reverència. Metges i no
metges convenien en que si fos possible de veure
venir les epidèmies ~~a la faisó~~ amb un any o
més de coll, a la faisó que els astròlegs prevenen
els ~~[illegible]~~ eclipsis i altres fenòmens estel·lars,
mai no arreplegarien les autoritats des-
previngudes, ni les fàbriques de desinfectants,
ni els inventors d'específics. És planyívol
que els barris vells i llòbregs, des de temps im-
memorial fossin un dipòsit inesgotable de
malures. Ben trist, tanmateix, però fa que
ningú no hi havia posat remei abans
d'ara, calia resignar-se. La única cosa que

calia fer amb urgència era barrar el pas de
les infeccions pans d'envà de la brutícia.
Amb tot, per tal que no diguessin, es feia una
enorme despesa de clorur de calç i s'esbandien
les clavegueres amb uns aparells volumino-
sos imposants, com màquines de guerra. Els
tranzeünts
~~[illegible]~~ solament de veure'ls ja es tranqui-
litzaven. Llur magnitud i puixança eren con-
siderades irresistibles per la mesquinesa d'un
microorganisme A o B, vingués d'orient o d'
occident, del pol o de l'equador. Molt de tard
l'ajuntament
en tard, – mai no en proporció excessiva – pre-
nia mesures radicals. Mal no fos sinó per
desmentir la política d'ocultació sistemàtica,
imposava la Societat
que, segons la veu pública, ~~[illegible]~~

d'Atracció de Forasters" a benefici del comerç en general i de la indústria hostelera en particular,» era cremada alguna barraca dels suburbis i expulsats el gitanos de les foranies.

Per desgràcia de tothom i encaparrament dels consellers, ~~però evident que ni les cambres de bany~~ representants del districtes burgesos i aristocràtics, era evident que ni les cambres de bany, ni els waters, ni els dormitoris a l'anglesa, ni els sabons perfumats, ni els raspalls de les dents, ni els elixirs ni les pomades, desinfectants ~~higiènics~~ no tenien pas una composada influència per a desviar la grip ~~[illegible] [illegible]~~ devers les cases desmurades dels artesans.

Cada enterrament amb cavalls empolsinats ~~i engualdrapats~~ i engualdrapats, era un cop mortal al crèdit de les pràctiques higièniques.

La Vanguardia, que era el rotatiu on s'inserien les esquel·les mortuòries de més preu, un dia arribà a publicar-ne xeixanta-dues. El fet era alarmador. Es desvetllaren les consciències i es desfermaren les llengües. Durant dues sessions interminables, una d'ordinària i una altra d'extraordinària, es parlà de tota mena d'horrors, de cobejances iníqües, de dessídies criminals, de negocis macàbrics, d'imprevisions estúpides i d'impotències catastròfiques.

Era inútil tractar d'ocultar les dades demogràfiques. Se sabia positivament el número de defuncions diàries i les remeses clandestines de morts efectuades de bella nit, a fi de no deprimir l'esperit públic. Era evident, també, que en algunes dependències municipals no es disposava de matalassos, ni d'aigua, ni combustible per a escalfar-la

Cada discurs resultava una punyalada mortal per als aprensius. Un cadaver havia romàs cinc dies insepult, i els desgraciats habitants de la casa, ha-
gueren de demanar hospitalitat als veïns per tal d'allunyar-se de les emanacions pestilents que
s'escampaven. Amb motiu d'aquesta denúncia fou blasmat i recriminat violentment el procedir del T.P.F. Un regidor s'acuità a disculpar-lo. «El T.P.F. alguns dies havia hagut d'efectuar més de tres-cents setanta serveis i sembla que li mancava fusta, claus, martells i braços per a atendre a la demanadissa de taüts.

El T.P.F. per la seva banda havia escrit una lletra curta i raonada, en la qual venia a demostrar que perdia diners i que no era responsable de la ferocitat viscuda d'aquells
passa. Vingueren més denúncies.
Els habitants d'una barriada dita de les onze cases estaven apa-

donats, mateix que una caravana de beduïns en el desert, i es morien resignadament, car no disposaven de metge ni d'apotecari ni de telèfon per a demanar auxili. L'apoteosi final anà a càrrec de dos regidors de l'oposició. Un d'ells parlà ~~del~~ d'un cas massa significatiu per a no produir una profunda sensació. Un ciutadà havia caigut atacat de la pesta en plena via pública, com ~~abrusat~~ ferit per d'un llamp, i un dels qui corregueren a auxiliar-lo, morí, poques hores després, víctima del contagi. La narració d'aquesta feta, anà il·lustrada amb detalls minuciosos i citació de testimonis presencials, que asseguraven la seva autenticitat.

L'altre regidor, amb l'estímul ~~del~~ èxit

que li pervingué de l'èxit del company, narrà, amb sobra d'eloqüència, una tragèdia similar ocorreguda a casa d'uns amics d'ell. Després, adreçant-se al tècnic de més prestigi allí present, va preguntar-li si havia arribat l'hora de declarar que una altra malura, formidablement incomodíssima i maligna, no col·laborava amb la grip, en l'extermini dels barcelonins. Doncs bé, si aquesta altra plaga era desconeguda, calia estudiar-la i evitar la seva propagació. Que mai no pogués dir Europa que procedís d'una terra incivilitzada, sense aduanes sanitàries ni ganes de tenir-ne. La majoria dels qui assistien a la sessió fitaren llurs esguards ansiosament, en un cèlebre doctor conseller, especialista en malalties pulmonars.

L'aludit va aixecar-se. Era un home menut i nerviós que enraonava amb un fluir de pa-

rialles intermitent, acompanyat de ganyotes facials, sense treure's les mans de les butxaques i imprimint al cos un gran balanceig. S'expressà amb una veu monòtona, senzillament i fredament, com cal que ho faci un expert que res no li ha de venir de nou ni res no li han d'ensenyar.

Feu constar que "la ciència està molt per sobre de la política i de les pica baralles dels homes. Esmentà l'existència d'una pulmonia, infecciosa terriblement mortífera, coneguda des de temps remots, una de tantes, segurament, compreses en la denominació general de pesta. No asseguraria pas, no obstant, que la que matava pels carrers de Barcelona fos precisament aquella. Que hi tenia un parentiu, era indubtable. Barcelona, amb tot, podia vanar-se d'ocupar un bon lloc entre les capitals sanes,

del món. La epidèmia actual no l'havíem pas fabricada nosaltres. Primer va ésser patir-la Anglaterra i Nordamèrica, països amb bones aduanes sanitàries. Ara s'estenia per França i Alemanya. Gràcies a això, coneixíem una pila de remeis i tractaments. Cada eminència mèdica, de l'estranger, pregonava l'eficàcia de la formuleta ~~[illegible]~~ inventada per ell» El doctor és-cèptic, amb gran desencís de l'auditori: «Problement no totes guarien ni totes fracassaven. El fet era que a cada punt en sortien de noves, i com més n'hi havien més difícil era d'assajar-les totes i més costava d'encepegar la millor.»

Parlà al final de les caretes protectores, i ~~[illegible]~~ aconsellà que les usés tothom: «Però els meridionals som tan indisciplinats i insofets!...»

En definitiva, després de cinc hores i mitja

d'un debat inacabable i de votar un milió de pessetes destinades a combatre l'epidèmia, només fou acordada una sola cosa: que calia refiar-se exclusivament de l'aspirina i de la taronjada per a sanar. Quant a mesures profilàctiques de les moltes pregonades per l'alcaldia la única que es posà en pràctica, fou la ~~[illegible]~~ que ordenava de mantenir les dues portes dels tramvies obertes de bat a bat. Alguns argüiren que arreplegar un cadarn per a lliurar-se de la grip, no era pas una barata ideal.

#

~~VIII~~ IX

Asprin sortia d'aquelles sessions amb l'àni-
ma negra. Arribava a casa seva a deshora, a les dues
o les tres de matinada, i anava, d'una cambra a
l'altra, de puntetes, a escoltar, sense encendre
llum, si tots respiraven normalment. Temia
que la grip no s'hagués ensenyorit de la família ~~del pis~~
d'algun de la família. Després corria a ensabo-
nar-se les mans. Li feia l'efecte que els discur-
sos i les polèmiques que acabava d'escoltar, conte-
nien ~~els~~ mateixos germens verinosos dels malalts
i dels morts, que havien trasbalsat durant tan-
tes d'estones. Cada paraula recollida per la
seva ploma i fixada sobre el paper estava a ~~era a la~~ ~~Gover-~~

plena de microbis i res d'estrany no tindria que se li haguessin enfilat pels dits. El cas era que el nom d'Innocenci Asprún començava a ésser conegut i la seva signatura a tenir requesta. Moltes d'aquexes societats de barriada, nius d'entusiasmes polítics i culturals, li demanaven que col·laborés a llur tasca, ja fos escrivint quelcom per les petites revistes que editaven o donant-los-hi alguna conferència. Res no era ben pagat, però tot era rebut falaguerament i agraït com un honor especial, sense comptar que tot ajudava a arrodonir-li els guanys mensuals.

Innocenci llegia les seves conferències envoltat d'un silenci i d'una atenció exemplars. Exemplars, sobretot, per a l'aristocràcia indígena que anava als concerts a

festejar i al teatre, a mofar-se dels nostres autors i de les ~~actors i dels teatr~~ converses del Ritz (organitzades per un grup d'intel·lectuals, entestats a civilitzar-les amb el concurs d'eminències estrangeres) i a presumir i a flirtejar.

Asprim es sentia a gust entre aquells joves menestrals de bona fe, i entre aquelles parets adornades amb ~~els~~ retrats de Salmeron, Pi i Margall, Guimerà, Ignasi Iglésias i d'altres personatges populars, deguts al llapis d'algun soci aficionat ~~dibuixa~~ al dibuix. Les rudimentàries biblioteques, sostingudes a base de donatius, (on sempre solia haver-hi un llegidor, tan abstret que a penes s'adonava de la presència d'Asprim) el museu tot just iniciat amb exemplars de rocalla fòssil o cristallitzada, transportats dins

les motxilles dels excursionistes; les col·leccions foto-
gràfiques recordadores de llurs heroïsmes; l'arma-
ri del menjador convertit en vitrina on s'exhi-
bien els trofeus guanyats per la secció coral i de-
portiva i el rebost transformat en laboratori, eren
visitats per Innocenci, barret en mà, tot escoltant
les explicacions del president, les aclaracions del
vocal de torn i les anècdotes i els acudits del soci
bromista, animador de les fartades i àpats com-
memoratius. Li plaïa ~~[illegible]~~ de prendre una
cervesa al cafè = situat a l'eixida = entre un giras-
sol i uns testos secs, amb plantes aquàtiques, i
de respondre als ingenus interrogatoris re-
ferents a les seves preferències literàries i la seva
vida pagesívola. En ocasions, algun <u>esperit se-</u>

lecte li preguntava quin misteriós encís po-
dia ~~[illegible]~~ fer-li suportable la plevea mesqui-
nesa d'aquestes associacions. Asprin contesta-
va.
= Què voleu que us digui... Em faig la il·lusió
de trobar-me en una petita vila empordanesa
a la ~~en~~ vigília d'una cacera. M'imagino que en sor-
tir podré escoltar els grills i les granotes, i veu-
re la lluna damunt d'un paller i el revolar ~~volar~~
d'una rata-pinyada.

Ultra en els portantveus d'aquestes enti-
tats, Junceda col·laborava en altres publi-
cacions, filles de l'audàcia impacient d'algun
jove que tenia dues-mil pessetes per a llen-
çar. Durant una llarga tongada anà es-
pigolant d'aquesta guisa, fent la viu viu,

veient nàixer i morir amb la mateixa facilitat, edi-
torials i publicacions. Entretant, el temps benefac-
tor li anà pellant la ferida que el traspàs l'Anna
Maria li havia obert al cor i que semblava in-
guarible. I pensà si seria hora de fer un de-
termini, consistent en desenterrar del calaix
del seu escriptori els personatges bíblics, que
hi abandonà, a l'iniciar-se la passada tragèdia.
Li costava de decidir-se. Es sentia desentrenat
en la tasca d'escriure fervorosament, i encara
no ben assolida la desitjada serenor espiri-
tual. Amb tot ~~cada~~ un vespre es proposà de
reprendre, l'endemà mateix, la narració èpi-
ca que havia interrompuda. Però Angelina,
~~[illegible]~~ aquell matí, estava nerviosa i mal-
humorada. La seva mare havia hagut d'

enfadar-se per a fer-li prendre el desdejuni i, més tard, somicà una bella estona. Al defora el cel era blau, sense un núvol, i els terrats ros-sejaven al batarrell del sol i els colomistes amb llurs banderoles de parracs feien evolucionar els coloms festosament. Aspriu, en veure tot això, frissava. «Què li feria la pobra criatura malpirrosa, tancada al pis i entrebancant Eugènia? ¿Perquè no endur-se-la'n a passejar pel Parc de la Ciutadella? ¿Qui podia assegurar-li que no li resultés més profitós assolellar la filla, que treballar per assolir una mica de glòria improducti-va?». Al Parc els esperava el mamut de ci-ment, pel qual Angelina sentia una admi-ració idolàtrica; el grotesc marabú vestit de ja-quet gris, calb i pensívol, equilibrat sobre

una sola pota; la gentilíssima garsa reial, emplomallada com una diva de cabaret; els cignes blancs nedant en l'aigua negra; l'escamot de nandús amb llur coll erecte mateix que un ~~[illegible]~~ periscòpic, llaminers de fulles seques; els dromedaris d'ulls entendrits; el tigre de Java que solia contemplar les criatures amb la mateixa indiferència que un gurmet, ~~[illegible]~~ amb mal d'estómac contemplaria un requisit; ~~[illegible]~~ l'elefant menjador de gorres i de barrets de palla; l'ós senil, amic dels infants que, d'arrupit a terra, obria la boca desdentegada, tot esperant, devotament, que li encertessin un rosegó de llonguet, disposat a ballar, si li ho demanaven i amb aquest ~~[illegible]~~ tot l'ardat de bèsties incompreses, misèrrimes, reumàtiques i pudents. Angelina els diria

qui sap les coses, increpant-les i amenaçant-les,
La seva gràcia i bonhomia atrauria l'esguard
de les persones immediates. Alguna senyora
es delejaria per besar-la i abans no ho fes, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ en dema-
naria permís al pare. Aspriu, després de do-
nar un tomb davant les gàbies dels animals
preferits de la seva filla, visitava l'aligot. Li pla-
via d'admirar la seva arrogància heràldica, ala
plegat, impàvid, el noble pit enfora, les garres
incrustades en la branca seca del seu ajoc arti-
ficial i el cap ben alt, atalaiant amb ulls ardents,
el vol imprecís d'una ~~[illegible]~~ inaccessible ma-
llerenga. Aspriu llegia, en la pupil·la fulgu-
rant, de l'aligot la seva pròpia nostàlgia
de caçador caçat. I el bram rampinyaire fi

ja no veia en aquell ciutadà vestit de jaqueta i
amb corbata negra, pare de família endolat,
un enemic, sinó un company de privacions i
d'esclavatge, però despreciable per sentimen-
tal i vegetarià.

Així transcorregueren alguns matins bregole-
jats pare i filla per unes hores neutres i plaents,
fins que ~~el pro~~ Sofrim s'adonà que el seu càrrec
a La Batalla estava primparat. L'administra-
dor del diari, en veure que ell es prenia la mo-
lèstia de reclamar-li ~~de~~ la mesada ~~amb insi-~~
da ~~puntualitat~~ puntualment, feia el po-
sat d'un home molt sorprès. Innocenci com-
prengué, que sens dubte, com sempre, es dis-
tingia dels altres, víctima d'una deplorable
equivocació. I poc a poc el pagament de les cent
cinquanta pessetes anà retassant-se. I finalment

La Batalla sofrí un greu colapse. Asprin va córrer enfurismat a demanar unes mesades que li devien. L'administrador va indicar-li l'únic mitjà que existia per a satisfer les seva justa per bé que desconsiderada aspiració. Podia perfectament rescabalar-se dels seus atrassats anant, ell mateix, a passar els rebuts als suscriptors i anunciants morosos. Un altre reporter, company d'Asprin, temps ha que cobrava el seu treball d'aquesta guisa i ben satisfet n'estava. El que no sabia l'administrador era el procediment emprat per a obtenir, que paguessin els qui el cobrador del diari, home no gens pussilànim ni curt de gambals, desistia d'amoïnar i perseguir. Suposava, però, que no seria esmerçant bones paraules, ni súpliques humils. La Batalla,

altrament, «tenia els ossos durs. Sobreviuria. Cri-
sis més perilloses ~~[illegible]~~ que l'actual, havia ha-
gut de suportar. Paciència i perseverança.»
Aquí, ni que el mateix, s'avindria a fer ~~[illegible]~~ el trist ofici
de perseguidors d'insolvents, però li recava
de perdre uns diners que li havien costat gui-
sar-los de guanyar. Així, doncs, determinà de
compartir la sort de La Batalla per si; segons
afirmava l'administrador, tenia set vides com
els gats. Passaren uns dies sense que sobrevin-
gués la temuda defunció. I un dissabte, el re-
dactor en cap, va cridar Innocenci i li ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ allargà un tiquet, per si li era plaent ~~[illegible]~~
de representar el diari en una bonica festa
que es celebraria l'endemà, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

organitzada per la Caixa d'Estalvis i de Pensions
a la Vellesa amb motiu del repartiment ~~[illegible]~~
de llibretes entre alguns ancians de la ciutat
de Vic. Innocenci, va creure ~~[illegible]~~ impossible
de refusar semblant honor. Feu el viatge
en un confortable vagó de primera classe
destinat a la Premsa, dinà de fonda, opípera-
ment, visità el palau episcopal, el museu
i la mòmia egípcia, la catedral on admirà
les pintures de Sert, la cambra on finà Bal-
mes i va semblar-li també, encara que d'
una manera boirosa com ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ (si ho pagaràs somniat,)
d'haver assistit a una cerimònia en la
qual, uns quants joves d'ambdós sexes,
~~[illegible]~~

cansats, rancors, rencongits i tremolosos, anaven a reco-
llir quelcom de mans d'uns senyors excelentíssims
molt solemnes, que havien fet discursos
sota un velàrium, mentre els
cronistes dels diaris barcelonins s'asseien a
prendre notes regalimant suor i
congestionats. De tornada, ja
dins el vagó, atenuïda la gresca pròpia de
la jovenalla
que ha ben menjat i ben begut, es desvet-
llà la consciència professional d'Aspriu
Era inaudit! Ni una sola ratlla en el seu
carnet, ni una petita remembran-
ça del que va ocórrer durant la festa, ni del que
digueren els oradors, ni dels personatges
autoritats i representacions que hi assistiren,

ni de qui va presidir-la. Tampoc no tenia una idea aproximada de com s'efoquen aquesta mena de ~~reportatges~~ cròniques, ni dels llocs comuns, ni dels termes altisonants i/adulador que ~~cal~~ convé esmerçar. Amb un aire tot apesarat i melancòlic, interrompé ~~la~~ la platxeria que omplenava el departament. Més que totes les anècdotes i els acudits que el xampany inspirador pot suggerir en aquest casos a uns periodistes, els enriolí la ~~...~~ súplica de guiatge que els ~~...~~ adreçava Innocenci ~~...~~ encaminada a treure'l del greu compromís, ~~que~~ derivat de la seva antipatia als reportatges ~~...~~ i del seu mal vici de dormir despert. Oh, que gran era aqueix Innocenci Asprin! Tots els qui estaven empoltronats en aquell vagó de luxe menys ell, precisament el representant de La Batalla, sabien

que ja no calia encaparrar-se ni pidolar auxili, a fi de complir ~~[illegible]~~ airosament un deure sense objecte, car... "ho dirien... ~~[illegible]~~ ho dirien?..."

La Batalla era ben morta, morta com tots els morts!

#

X

Asprim, morta La Batalla, tingué la sort d'ingressar de seguida en *Libertad*. Per bé que ell no *sentís* el periodisme, havia de suportar-lo, com tots els qui no poden pendre's la literatura com un esbargiment: destinar-hi les hores que altres ocupacions més productives els deixen lliures. Però trista vida aquesta = es deia Asprim = obligat, com els borinots, a volar de flor en flor, deixant les colltortes: marcides per a cercar les que s'obren gaiament fresques i prometedores!

Libertad era un vell cotidià, característicament barceloní, escrit en llengua castellana, fundat per un honest republicà antic possibilista. Ara havia passat a mans d'

un andalús, mercader enriquit de quatre dies, gràcies a l'enrenou promogut per la guerra ~~europea~~ mondial. ~~i els bons negocis~~. Aquest mercader, un bon dia, tingué la pensada de comprar una desferra de vaixell a vapor i destinar-lo a fer contraban, tripulat per uns quants ~~[illegible]~~ desgraciats que estimaven ben poc la vida. El vaixell tornà i els homes ~~[illegible]~~ igualment, i el guanys foren tan considerables que pogué adquirir un altra desferra i trobar altres desgraciats, i amb les dues naus, ~~repetí~~ emprendre un ~~[illegible]~~ segon viatge amb la mateixa fortuna que el primer. Repetí la jugada una pila de vegades i ~~[illegible]~~ esdevingué ~~es convertí en~~ un naviler improvitzat qui, entre altres gustos, podia donar-se el de tenir un diari a la seva disposició i a la dels altres que l'havien convertit en milionari.

Dirigia Libertad Perejordi, un jove qui havia fet l'aprenentatge de periodista a Girona, al mateix temps que Gomorreri. Per més que el primer hagués venut la ploma als liberals monàrquics i el segon als republicans unificats, esdevingueren amics. Llur amistat no era pas entranyable, però sí bastant sòlida perquè Perejordi en saber el fracàs de La Batalla, oferí al seu antic col·lega un lloc en Libertad. Perejordi, no obstant, dubtava que Aspriu fos prou destre a satisfer les exigències d'un diari modern. Perejordi procedia ~~de la~~ del respectable gremi de reporters. Aquest gremi sempre ha cregut que la seva especialitat és la medul·la del periodisme. Així doncs, els diaris del segle XX, abans que tot, necessiten homes capaços

de resistir serenament les empentes de les multituds, tant si protesten com si glorifiquen; els trets i les canonades, el foc i l'aigua, els grans tiberis i els grans dejunis; la coronació d'un rei o el suplici d'un facinerós, el volar a bord d'un aeroplà i l'arrossegar-se pel llot d'una claveguera...

Llur estilogràfica i llur carnet de notes han d'estar sempre a punt, el mateix si es tracta d'inventariar els trossos d'una dona assassinada, encabits en una maleta, que els presents de boda exposats en un saló aristocràtic; el mateix si son testimonis d'un devessall de llàgrimes que de xampany; el mateix si els empudega la proximitat d'un cadàver que si els desvetlla l'apetit un pollastre a l'ast.

~~passa.~~

Interinament Innocenci rebé l'encàrrec de fer la crítica d'estrenes del teatre català instal·lat a Romea. Ja en 1914 les seccions reservades als crítics de tota mena — llevat potser del deportius — venien a ésser una cambra dels mals endreços on s'encabien les elucubracions de qualsevol neòfit ~~[illegible]~~ d'erudit. ~~[illegible]~~

No eren encara una costura de pàrvuls dels qui, ~~[illegible]~~ en deixar el ~~[illegible]~~ biberó, prenen en pipa i ~~[illegible]~~ juguen a tirar al blanc a la calba dels mestres, amb la mateixa bàrbara delectança que els arquers númides tiraven les fletxes al cos del benaventurat Sant Sebastià. Fos com fos, Innocenci va presentar-se investit de jutge allí on havia actuat de ~~[illegible]~~ delinqüent. I ningú no ho trobarà estrany, més que ell. La feina no li desplagué, a Innocenci; la considerà una de les

més independents dintre el periodisme. Tampoc
no era feixuga, car les estrenes en el teatre català
no sovintejaven gaire. Per tant, això que ~~pagaria~~
recobrés del tot la serenor d'ànim, li permete-
ria de desencaixonar els seus nervis. Vana es-
perança! Perejordi planejava reformes. Volia
demostrar, al milionari, que no debades li ~~ha-~~
~~via atorgat~~ atorgà la seva confiança, i que sabria corres-
pondre ~~millorant~~ preocupant-se d'això el periòdic a l'altura dels mi-
llors. Després d'unes consultes amb el coixí, ~~a~~
Perejordi determinà de publicar una ~~edició~~
edició de la nit. Aprim hi escriuria una
petita crònica diària ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ = "un bàrbar esplai" on la seva ploma acerba trobaria esmena
de desplaçat. A fi d'entendrir i atraure els ca-
talanistes, aquesta secció aniria escrita en llen-
gua vernàcula. Perejordi pagava millor

que el llibreter i el revolucionari. Però el jou que li caigué al damunt d'Asprin, tanmateix, li feria ajupir el coll. Cada matí li calia d'omplenar sis o set quartilles i dur-les a la redacció, a la vora del migdia. Vet així una tasca que ~~[illegible]~~ de bell antuvi li semblà ~~[illegible]~~ irresistible. Era condemnar la intel·ligència a treballs forçats i sempre havia planyut, com uns presidiaris, als companys que ~~[illegible]~~ s'havien decidit a fer-la. A vegades, durant la nit, el subconscient li formava els temes, altres vegades se'n descuidava. En el primer cas podia dir-se que Asprin es desvetllava amb la feina feta, en el segon en canvi es sentia ~~[illegible]~~ gairebé incapaç de ~~[illegible]~~ començar-la. Les busques del rellotge, mentre ell percaçava una idea inspiradora, es posaven a córrer ~~[illegible]~~ follament

[illegible]. També les idees eren fugisseres, esquerpes. Arribava un instant que s'albirava alguna de manyaga, entremig de la brossa cerebral. S'hi atançava amb cura de no esquivar-la, ja la tenia a prop, però en ~~[illegible]~~ agafar-la al vol, ~~[illegible]~~ o bé li relliscava dels dits o, en sospesar-la, la trobava magra. I hi calia de recomençar l'aiguait, l'exploració minuciosa, l'encalç (aferrissat) puix que el rellotge marcava unes xifres conminatòries. El temps era just, ~~[illegible]~~ limitadíssim.

O tirar al dret, fos com fos, o deixar-s'ho córrer. I com exprimia el seu enginy a propòsit d'una futesa! Com s'arrapava a qualsevol agafador, per insignificant, que semblés per a reixir! ~~[illegible]~~ Com la ploma, sovint, es resistia a ~~[illegible]~~ obeir-lo!

Pesava tonelades, l'esdernegava, el feia suar, pante-
jar i maleir, mentre l'agulló de la pressa per un
indret ~~costat~~ i el de la dignitat per un altre, no el dei-
xaven en pau, el martiritzaven despietadament.
I la pipa sempre anava en doina, cremava i
s'apagava, i els llumins d'encendre-la s'amun-
tegaven en la petxina que feia la servitut
de cendrer. Una espesa boira emplenava l'
estudi; dintre aquesta atmosfera irrespi-
rable, Sasprim s'espellofà el crani amb les
ungles, sentint-se relliscar, fatal-
ment, pel declivi còmode de la mediocritat.

L'estridència grinyo-
ladissa d'una cadira que rellisca sobre el mo-
saic, empentada amb fúria, una corre

guda que ~~fa~~ trontollava el sòl, uns espetec de porta atronador i un saltar esvalotat de quatre en quatre, indicaren a Eugènia que, per fi, el seu singular marit havia complert son deure.

Innocenci arribava a la redacció de Libertad amb el barret al clatell, els cabells embullats i la cara encesa. La redacció de Libertad ocupava un espaiós entressol del Passeig de Gràcia. Perejordi tenia un despatx digne d'un ministre. En aquella hora presidia una tertúlia composta de redactors, col·laboradors i amics que conversaven ~~[illegible]~~ una estona ~~[illegible]~~ animadament. Entremig d'ells, es respirava optimisme. A l'escalf del

del diner del milionari els entusiasmes no es refredaven mai. Bona part dels reunits tenien l'esdevenidor assegurat. Eren joves que començaven a encarrilar-se, cadascun dintre llur activitat professional, amb energia i encert.

Innocenci conegué a Soler i Vila, el futur novel·lis preferit de les senyoretes burgeses i aristocràtiques, i ja notable buròcrata. Soler i Vila era un jove elegant i finament irònic. Potser resultava massa prim com a home, cosa que contribuïa a exagerar la seva estatura, més que regular, però que, altrament, li donava la flexibilitat necessària per a emmotllar-se a les exigències de la politesa i també del viure social. Innocenci el trobà ben agradable. Solament el nas li desplagué. Era un nas de poca base i molt agut

llarg i prim, encorbat com un bec de flamenc i amb caires vius i lluents a l'indret del tendrum. Innocenci no podia mirar aquest nas que no sentís la recança de no tenir-ne un altra de recanvi per a oferir-lo al seu novell company augmentant, així, un cent per cent, la simpatia que a tothom inspirava. També va conèixer allí dos homes que havien de convertir-se en dos bons amics. Un fou el doctor Aguilera, intel·ligent i enfòric, musculós, cara ampla, ulls vius i penetrants, nas antitètic al de Soler i Vila, curt i ferm, de grans badius que feia joc amb un infamós bigoti negre, coses dignes d'ésser completades amb casquet turc.

Tenia la paraula fàcil i vehement i reia deixant sentir una o plena i sonora, indici de bonhomia. El doctor Aguilera es mostrà molt afectuós amb Cebrià,

i Asprin, per la seva banda, rebé la impressió d'~~[illegible]~~ haver-se-les amb un metge molt llest, molt vident, capaç d'atrapar qualsevol ~~el~~ mal en els racons més recòndits de les entranyes humanes. L'altre futur amic es presentà ell mateix. Se li atansà sense cerimònies, dient-li:

= Vos sou Innocenci Asprin; no ho negueu, ~~[illegible]~~ n'estic segur. Us veig per primera vegada, però tal com sou m'havia imaginat que ereu. Jo soc Albert Costal, un devot vostre.

Després d'haver ~~[illegible]~~ estret les mans d'Innocenci diries que l'havia ~~[illegible]~~ tractat tota la vida. ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

Asprin li correspongué amb sinceritat ~~[illegible]~~. Fou un cas de simpatia ~~[illegible]~~ fulminant, un en- devinar-se mútuament la similitud de ~~el~~ caràcters al

primer cop d'ull. Ambdós es perdien per pru-
dents i modestos, ambdós havien navegat per un
mar de dubtes i d'angoixes abans d'emprendre
la ruta adient a llur ~~vocació~~ aptesa, i amb-
dós havien sofert privacions i desenganys in-
comptables. Costal era un desertor del claus-
tre, una de tantes víctimes de la falsa vocació
religiosa. Es passà els anys més bonics de
la joventut, fent un noviciat inútil, ator-
mentat, alhora, per anhels místics i pecca-
dors. Abandonà el convent per casar-
se i posar fills al món. I ara l'ofegava
la prosa de la vida, els deures i la respon-
sabilitat que havia contret, mortes en flor
les seves magnífiques qualitats d'estilista

i de psicòleg. Sota un exterior humil i plàcid es revoltava un esperit apassionat, fogós, ple de recances pecadores. Encara avui, com abans dins la cel·la, en plena abstinència carnal; anant pel carrer al costat d'Innocenci; era colpit per temptacions fugaces que li arrebassaven sospirs, ben expressius. I no s'amagava pas d'aqueixa flaca, ans bé l'explicava al seu novell amic, amb un llenguatge més còmic que dramàtic i amb una veu de sord, apagada i àtona.

Els altres companys de Libertad interessaren molt poc a Innocenci. Els qui tractà més sovint foren el secretari de la redacció, un valencianet pretenciós, qui discutia per sistema, amb un accent antipàtic, mostrant = degut a l'especial estructura

dels llabis: una dentadura irregular amb un caní deforme, com un gra d'all, que li sortia del mig de la geniva superior; el cronista deportiu, un xicotàs remarcable per les enormes genolleres dels seus pantalons, d'ulls grosos, babius, amic de tiberis; l'encarregat de classificar els telegrames, petit i revellit, amb la gorja corroïda per un mal lleig i el reporter de salons, donzell petrimetre, concertista de violí en tertúlies íntimes, bonic com Adonis i més ruc que un d'autèntic.

Immòbil retrobà Bolit i al mecànic Martin Riera, amb l'indispensable tub acústic penjat al coll.

La guisa amistosa de rebre'l, tant el doctor

Aguilera,
i com l'interessant Costal, li produí una viva
Aquell el tracte se li anaren fent més i més estimables.
satisfacció. «Se deu representar quelcom = es deia
a si mateix = essent un metge de talent ~~[illegible]~~ entu-
siasta de les coses belles ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ et demostra, d'antuvi ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ el seu aspecte, i gran una ~~[illegible]~~ jove de grans ~~[illegible]~~
disposicions literàries i crítiques, ha pogut encarnar ~~[illegible]~~
d'esma, la teva figura i endevinar-te així que t'ha
vist i parlar-te com t'ha parlat» Respecte a
Soler i Vila també s'enorgullia de tenir-lo per ~~[illegible]~~
company, però íntimament estava ben con-
vençut que la forma del seu nas sempre seria
un obstacle per a arribar a franquejar-s'hi
i a considerar-lo un veritable ~~[illegible]~~ amic. Tot com fos,
es sentí transformat en un home una mica im-
portant. No li passà desapercebuda, amb tot,

l'actitud especial de Perejordi, envers ell. Perejor-
di es trobava com el peix a l'aigua ~~en~~ al seu des-
patx de director, i entre aquells individus els qui, sota
una franquesa de company, no deixaven de con-
siderar-se subalterns i de mostrar-se llengera-
ment servils. Perejordi, doncs, podia permetre's
d'envoltar amb ~~un~~ cert aire de superioritat i d'iro-
nia ~~cosa~~ mofeta, que tots li perdonaven, car, en el fons, era
bo i contemporitzador. Perejordi, per motius in-
explicables, no aconseguí de prendre's massa se-
riosament ~~a~~ Innocenci. En veure'l entrar al des-
patx amb l'aire descompost i astorat d'un viatger
que perd el tren, no podia estar-se de rebre'l amb
un somriure un poc maligne. Més còmic tro-
bava, encara, que aquell home nerviut, atlètic i pa-
re de família amb cabells que començaven a ~~[illegible]~~

esdevenir grisos, s'atançà a lliurar-li la seva crònica amb un gest encongit, recelós i pudic. Diria's un escolar de aplicat que es sent culpable de mostrar al professor un treball fet barroerament que no mereix altra cosa que una primícia severa de bona gana.

Lliurat l'original, Innocenci hauria restat a la tertúlia encongit en qualsevol racó. S'hi trobava a gust, escoltar i callar, convencent-se que era inferior als qui parlaven i discutien. ¿On se n'havia anat l'urc i el menyspreu que experimentava envers els seus companys, durant aquelles interminables reunions setmanals a l'entre de l'Immortalisme? I es pleguià dels costums burgesos = ordre i exactitud = que Engràcia havia reeixit a inculcar-li: Ara

la seva absència a la taula familiar a la hora
reglamentària, motivaria seguits pueril, ridí-
culs.... Quina llàstima! Apendria a conversar
a ~~estar~~ èsser erudit, agut, subtil, qualitats que re-
coneixia no tenir i que envejava ardentment.

Asprim, hauria volgut protestar d'aquesta in-
clinació a esdevenir sociable i brillant que es mani-
festava en el seu germà siamès Innocenci; ~~Innocenci~~; però
també ell, Asprim, sentia ànsies de superar-se, àdhuc
de curar de la seva persona; d'anar més sovint
~~a la barberia a casa del~~ a cal barber, d'enllus-
trar-se les botes, d'usar del raspall i ~~de la~~
de llimar-se les ungles diària-
ment. Què els hi passava a tots dos?
Ah! ¿seria possible que el compost Inno-

cenci Asprin, estès abocat a un canvi esperança-
dor de la seva vida.

XI

Gairebé dos anys i mig Innocenci anà escrivint el seu petit "esplai bàrbar", i s'afanyava a dur-lo a la ~~[illegible]~~ redacció, malfiant-se sempre del somriure de Perefordi i del nas esmolat de Solar i Vila. Les hores que hi esmerçava li resultaven una quantitat ~~[illegible]~~ negativa d'existència. ~~[illegible]~~.
Emplenava les sis o set quartilles de cada desen-
tí premiosament, severament, amb una estricta honradesa. Escollia paraula per paraula, atenent-se a l'efecte que tractava de produir, i dubtava quina seria la més justa i expressiva, la única capaç de suggerir amb

exactitud la imatge elaborada ~~p~~ en la seva ima-
ginació. Es preocupava, demés, de la sonoritat de
les clàusules, de la vibració de les frases, de ~~la fina~~ l'elegància
~~Era~~ dels epítets i de la diafanitat prosòdica. Fugia
igualment de l'èmfasi que de ~~la vulgaritat~~ l'estil vulgar. Es
malfiava d'allò que escrivia a raig i d'allò ul-
tre que escrivia amb angúnia. Afegia i
suprimia, no pas ben segur de no haver
~~el tractat d'esmenar~~ ~~pitjor que el tractat~~
~~[illegible] defecte [illegible]~~ caigut en un
~~[illegible] un altre~~
defecte pitjor que el que tractava d'esmenar. El
vici de llegir i rellegir els trossos considerats de-
finitius, per tal de lligar-hi ~~els~~ els següents, i l'
altre d'~~[illegible]~~ emplenar la pipa quan una
dificultat l'entrebancava, calar-la i deixar que
s'apagués en les embranzides de ~~la~~ la inspira-

ció, allargava el seu malder, sense satisfer del tot les seves exigències. I si tants afegits ~~[illegible]~~ correccions, i esborranys li calia de fer en una quartilla, llavors li era impossible de tirar avant. La seva ~~[illegible]~~ escriptura li repugnava més que unes estovalles d'hostal rebregades i llardoses, i la refeia.

El fet cruel ~~[illegible]~~ esdevenia, quan es desvetllava amb el ~~cap~~ cervell enterinyat i buit d'idees, apitables i vein, damunt la taula escriptori, l'anuís de quartilles que l'esperaven blanques, terses, excitants. A fi d'evitar aquest cas, tortura dels seus nervis, després esmerçava ~~[illegible]~~ les tardes en percaçar temes per a la crònica del matí següent. I vet aci

que el resultat de la seva constant preocupació i del seu esforç mental diari, era exclusivament aqueix garant de columna ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ de prosa catalana, que la majoria dels lectors de ~~[illegible]~~ Libertad, apeixats sempre ~~[illegible]~~ en castellà, temien d'engolir convençuts que estava infectat ~~[illegible]~~ de toxines separatistes i que els feria mal profit. I en certs instants lúcids Aufrim es preguntava, si no seria una insensatesa contentar-se de per els possibles per, granjejar l'admiració de Pere Jordi i dels novells amics Aguilera i Costa: si podia recloure, en mig pam quadrat de lletra impresa, totes les seves ambicions, el seu esdevenidor i el goig de viure. ¿No tenia per ventura, l'exemple ben eloqüent de

Soler i Vila? Soler i Vila, a l'edició del matí;
també escrivia una crònica breu i lleugera
que, en contraposició amb la d'Asprin podia
dir-se'n «esplai civil». L'enllestia en mitja
hora, feta tota altra feina, a la mateixa re-
dacció, entremig de les converses dels companys,
ficant-s'hi, rectificant una dada, aclarint un dub-
te, contradient una opinió. Diria's que dispo-
sava d'una intel·ligència múltiple, amb la
qual podia intervenir en diferentes qües-
tions alhora. Homes així poden abassegar i produir
formidablement. Admiraren àdhuc els minuts
que altres perden fumant una cigarreta, reflec-
xionava Asprin. Ell no tenia facilitat men-
tal ni tan sols lleugeresa ~~[illegible]~~ caligràfica. Tam

poc no era capaç d'una ~~sabia~~ assenyada distribució del temps; cosa que, segons afirmava Soler i Vila, li permetia de no deixar res per verd i d'atendre moltes obligacions durant el dia. Sense el contacte íntim ~~[illegible]~~ amb la realitat, la imaginació d'Innocenci no vibrava. Per aquest motiu sortia al carrer amb els ulls ben esparpillats i el cor ben tendre, segur de no tornar a casa sense haver recollit ~~un fet~~ una emoció que li inspirés una glossa, per al dia vinent.

Les persones, els animals i les coses, els fets còmics o dramàtics, les escenes i els escenaris i les manifestacions i els espectacles propis de la ciutat gran i complexa, Innocenci Asprin els observava sempre a través dels seus enyors, del seu humor esquerp o del seu primitivisme bondadós.

L'ànsia de guanyar fama ~~…~~ escrivint
les cròniques de Libertad, no li havia fet obli-
dar la qüestió, també importantíssima i sem-
pre inquietadora, de ~~la~~ l'enrebustiment d'An-
gelina. Per ella havia deixat el barri quiet
i romàntic de la seu, tan semblant a molts
de la vella Girona, i se n'havia anat a viure
en un de banal i sorollós de l'Eixampla, en
un quart pis d'una casa modesta, potser la més ~~…~~
antigua de les ~~altres posteriors~~ que foren edificades en aquell
carrer. Aquesta última circumstància aba-
ratia el lloguer, ~~…~~ que distava molt
del que feia suposar l'aspecte sumptuós
dels edificis adjacents i l'anomenada
de rics de llurs estadants. En el nou estat-
ge el sol hi batia de ple a ple i l'aire, pro-

bablement era més pur que a l'altre degut a l'altura i a les emanacions oxigenades de l'enterat i d'un jardí proper.

La salut d'Angelina no era pas del tot satisfactòria. Gràcies a les gestions d'una senyora influent havia estat admesa de favor en un col·legi de monges una mica pretenciós. Les pràctiques religioses absorvien bona part de l'horari escolar, i les alumnes estaven obligades a vestir un uniforme desesperadament honest. D'antuvi, tant una cosa com l'altre, per llur novetat, engrescaren Angelina. Però al cap de poc temps va semblar

com si l'excés de disciplina conventual, de pregàries, de confesions i de penitències, haguessin apagat la vivor dels seus ulls; la vehemència ingènua del seu parlar, transformant-la en una mena en congida i taciturna. Altrament, l'austeritat de l'uniforme, la llargària de les faldilles i de les mànegues de la jaqueta, unes fins als turmells i les altres fins als punys; els guants, que l'hi inutilitzaven el tacte; les mitjes negres, de cotó que l'hi confonien les cames, avesades a sentir-se lliures i a guimbar; el capell de feltre d'ales rodones i acanalades i el coll planxat, endogalador, dissimulaven la gentilesa del seu cos i destruïen la gràcia i l'espontaneïtat dels seus moviments. El conjunt, d'un blau obscur, ~~[illegible]~~ contribuïa a enverdir-li la bruna esplèndida ~~[illegible]~~ del

rostre i a ~~[illegible]~~ fer-la semblar més prima i fràgil.

Aviat va témer que, igual que temps enrera, es devingués propensa a infarts ganglionars. Llavors li ponderaren els efectes tonificants del nostre sol i del nostre Mediterrani. No podia ~~[illegible]~~ trobar-se, doncs, un remei més avinent. Però, ai las!, a Barcelona, port Mediterrani, no era possible l'assolir el Mediterrani. El sector de costa que segons els mapes li corresponia, estava cenyit, en gran part de vies fèrries, més enllà de les quals, a la platja, la urbs hi havia apilat tot allò que rebutjava per lleig o perillós o estri-dent o brut o empudegant o inservible. ~~[illegible]~~ La faixa compresa entre la via i el mar, era una ~~escampadissa~~ complicada barrera de parets, de cledes, de manufactures, de dipòsits, de ma-

d'esdevenir

gatzems, de rengleres quilomètriques de vagons, d'esteses de ferro vell, de munts de carbó i de detritus, d'edificis provisionals o definitius, alguns ruïnosos i altres reformats sense un mínimum de pudor estètic, atenent-se només a les exigències de la producció.

Asprin cercà una sortida a la mar per l'indret de la Barceloneta. Era a l'estiu, i els establiments de banys l'obstruïen. Una multitud acalorada, vermella, suosa, amb la llengua enfora i panteixant, s'afetzegava a les portes, i s'imaginava de refrescar-se a l'interior o al batarell del sol, colze contra colze, contemplant com altres es banyaven en una mena de brou de persona, que la ressaga xarabotava produint escumeralls greixosos. Al sorral, ningú no podia jeure ni

tan sols decantar-se que no fos amb el consentiment
exprés o amb la complicitat tàcita del rei, que
tenia de servir-li de respatller o de matalàs.

Era una promiscuació horrible de sexes i
d'edats, de carn i d'ossos, de deshonestos i de
candis, ~~[illegible] i de [illegible]~~ Els caps dels ne-
dadors i dels arrapats a les cordes convertien un
bon espai de mar en un puntillat ~~[illegible]~~
com una apretada estesa de cocos flotants,
més esclarissada mar endins i més compacte
arran de la ~~platxa~~ platja, on formava ~~un~~
un ribet negrós. Ningú no podia ~~guan-~~ creure
en els beneficis ~~[illegible]~~ de l'aire respirat per tants
de pulmons afeixugats, ni de l'aigua, ja sus-
pecte de contenir filtracions ~~[illegible]~~ perilloses, que era,
ben escatit, una infusió de pells sanes i malal-
tes, on les més brutes s'havien netejat ~~[illegible]~~

~~ta~~ embrutant les més netes. Aviat desistí
de ficar la seva filla entre aquesta gernació incons-
cient, i s'encaminà devers l'Escullera de llevant.
També ~~era~~ estava plena de ciutadans, escapols del
~~[illegible]~~ carrers i cases enxubats.
Famílies senceres passaven el dia allí, apilant-
se damunt dels grans blocs que formaven
el trencall de les ones. Amb prou feina
hauria pogut encabir-s'hi una persona
més. A l'avançada, drets o asseguts, molls
dels esquitxos ~~[illegible]~~ de la ressaga, estàtics
i seriosos com pingüins, hi havia innombra-
bles pescadors de canya, i, arrossegant-se vil-
ment a l'ombra ~~entre~~ esmunyint-se per
les balmes i crètures del pedruscall, entre

llefiscositats i xarabots, uns altres perseguien
crancs minúsculs i a voltes algun pops ~~escan-~~ incauts
~~[illegible]~~. Solament a una curta distància ~~del~~
~~[illegible]~~ platge del mar on el batre
de les ones refrescava l'aire, la calor no era
asfixiant. Però Asprin no podia pas fer saltar
Angelina de bloc en bloc tots desnivellats i re-
lliscosos, per ~~[illegible]~~ anar-hi; ~~li calia~~ estar-se a la pla-
taforma de més ençà, arrecerada pel mur
que cenyeix el port. I ~~era~~ a recés d'aquest mur el sol
~~tai~~ talment ~~[illegible]~~ cremava la pell i era, demés,
impossible de ~~s~~ suportar, amb els ulls oberts,
la seva reverberació enlluernadora, i amb
el mar destapat, la càlida bravada de min-
gitori públic que se'n desprenia.

Aprenia cercar el Mediterrani per un altre indret. Prescindia de la platja del Morrot a causa de desembocar-hi la gran colectora de les letrines de la ciutat. Traspassà el viaducte que durant l'Exposició Universal de 1888, enllaçava el Palau de la Indústria, per damunt les ferrovies de l'Estació de França, amb la Secció Marítima. Aquesta secció, enclosa entre les fantàstiques baluernes dels gasòmetres i les ~~teulades~~ parets i baixes teulades d'algunes ~~de fabriques~~ fabriques, amb les obertures tapiades, o amb els vidres romputs, oferia un conjunt de pavellons inservibles i ruïnosos, de palmeres raquítiques, d'arbres amb les branques esqueixades = entretenint de brivalls = de baixos sexes, de caminals plens d'herba i de

parterres incultes i embardissats. Al capdavall, a uns quants metres del mar, es trobava una ampla terrassa guarnida amb balustres. Al bell mig uns quants graons permetien de baixar a la platja. ~~[illegible]~~ Però aquella platja oferia ben pocs atractius; el sorral era ensarmentat de brossa, de runes, de cagaferro, hi havia algun animal mort i ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

solien passejar-s'hi estranys personatges d'aspecte patibulari i mirar recelós. En quant a l'aigua, degut a les escorrialles d'alguna fàbrica de tints, repel·lia també; car un dia era roja, l'altre morada i el següent de mil colors. Aquí no es donà

per vençut, encara. ¿Qui sap si a l'altra platja del Poble cram? Prengueren el tren i se n'hi anaren. Un grotesc fet de pots taladrats clavat en dos pals, devora la mateixa ferrovia, anunciava l'existència dels Banys de la Marbella. Segurament, tractant-se d'un suburbi obrer, en un dia de feina com aquell, hi estarien amples. I tan amples! Es trobaren ben sols, encaixonats entre fustatges que pudien a barril d'arengades. Al davant era albirador un esquifit horitzó i un tros de mar arrissada, on dansava una bota amb un gallardet i unes filagasses de corda. Angelina, mentre s'assolellava vestida amb el tròpol de blanc, s'entretenia a fer clots a la sorra. A penes hagué enfondit mig pam els seus dits s'enrascaren en una matèria lle

fiscosa de color de plom. Era el sediment de
les fumeres de carbó mineral gitades per les
[illegible]
nombroses ximeneies del voltant, portat per
les ones. [illegible] I l'escuma d'aquestes
ones també era grisa, i la volutta que formaven
en rompre, en comptes de transparentar el fons
maragdí i els vesllums de topaci del sol que les
penetrava, oferia una opacitat sutze, com si,
[illegible] deixatessin cendra.

Asprim, entristit, va preguntar-se quants
quilometres lluny s'estendria, encara, el
malefici de la ciutat industriosa i prosaica
sobre el desventurat Mare Nostrum. As
prim plegà de fer excursions a la recerca d'un
possibles. El que més, a l'hivern, ja que els era
avinent, ell i Angelina, seguien el Passeig

de la Barceloneta i anaven a passar mig matí al tros de platja que havien deixat lliure els balnearis desmuntats. No podia pas dir-se que la tal platja tingués res a veure amb aquelles que han donat fama al nostre litoral. No oferia pas un lliure i plaent descans al cos, ni un discret encís a l'esperit. Hi restaven, obstruint-la, les estaques i els taulons sobre els quals, a les darreries de la primavera, tornarien a ésser aixecats els balnearis. Devers el trencaones, en una reconada a cobert de tots els vents, al peu d'una antiga muralla de poca altura, els socis del Club de Natació prenien banys de sol. L'espectacle no era pas exultant. Aquells cossos atlètics de color de xocolata, de panxa en l'aire

o de boca terrosa, un si és o no és lluents, ~~us~~
perseverants, silenciosos, immòbils, ocupaven
una migrada llenca de sorral que anava a mo-
rir al rocam adust de l'Escullera. Al llur
~~voltant~~ entorn la lletja sobrietat d'uns edificis, com
la fundació d'El Vulcano, donaven al conjun
un aspecte tètric. Dirien que estaven contem-
plant el resultat d'una invasió fallida, heca-
tòmbica; el temerari desembarc d'uns magni-
fics salvatges procedents d'una illa perduda en un mar llun
~~[illegible] ignorants de~~ venjadors de greuges
molt reculats, del temps d'Hernan Cortes ó de
Pizarro, estesa de vençuts, on, entremig dels ca-
dàvers, encara alenava algun ferit, que de tant en
tant movia un braç o arronsava una cama o, ~~[illegible]~~

fent un suprem esforç, donaven un tomb.

A vegades, Asprin i Angelina, presenciaven com una colla de miserables tiraven l'art. Aquesta ~~[illegible]~~ visió, que a la costa de les nostres petites viles llevantines es saturada d'un tipisme encisador, tan suggestiva per als artistes i poetes, ací deprimia l'ànim. Hi havia homes i dones joves i vells, i tots sirgaven de mala gana, sense delit, tristos i sorruts. Semblaven una encordillada de presidàris, i no pas una corrua de gent que arrossegessin un ormeig de pescar. Alguns havien dormit al llindar d'una entrada ~~[illegible]~~ en un jaç de papers arreplegats de terra, tot anant per carrer. Els mateixos pescadors, ~~[illegible]~~ dirigien la sirga amb mots i gestes brams i durs, de caporal de vara. Ni als uns ni als altres ~~sovint escapava~~ escapava un acudit, una

rialla, una cançó... Cap mica de goig ni de curio-
sitat ~~[illegible]~~ no demostraven en apropar-se l'ins-
tant suprem de ~~[illegible]~~ l'arrossegada. S'oïen veus
imperioses que reclamaven un darrer cop de
coll, seguides d' ~~[illegible]~~ impressions i grunys
dels qui ~~[illegible]~~ es veien entrebancats pels nom-
brosos badocs, congregats a llur entorn. ~~[illegible]~~
Aquestes pesqueres presenciades entristien àl-
bum als espectadors. Aprim, per la seva ban-
da, després de presenciar-les, trobava aquella
platja urbana insofrible ~~[illegible]~~. L'arena li
pareixia ~~[illegible]~~ més regirada pel gaspeneig, més
molta, més convertida en pols per tants i tants
de milers de peus que s'hi havien enfonsat, X
~~[illegible]~~ i també greixosa, lu-
brificada pel ~~[illegible]~~ contacte repetit, incessant,

dels incomptables banyistes adiposos que s'hi havien fos, com boles de sagí, sota la carícia brutal del sol canicular. I veia multiplicats els taps de suro, les betes d'espardenya, els sabatots, les puntes de cigar, les capses de llumins buides, els culs d'ampolla, els parracs, les sospitoses i terrorífiques volàtiles de coto fluix i alguna que altra sutzura pròpia dels llocs molt concorreguts per la mainada i per subjectes impúdics. I Asprum feia aixecar Angelina, que acostumava a seure's confiadament ~~[illegible]~~ a tot arreu. Quantes accions clandestines, durant l'estiu, no havia presenciat aquella sorra; quants de secrets no coneixia, quantes coses no s'hi havien perdut i quantes no hi havien estat trobades; quantes d'altres no ocultava, encara! Els liés de

tempestat, quan les ones s'encrespaven ferestes i rompien estrepitosament, trasbalsant la sorra dels fons, es veien anar i venir, amb tota calma i entre l'escuma de la ressaga, uns homes descalços i arremangats de cames, amb el cap cot, atents a descobrir el més insignificant birbilleig metàl·lic. Eren els cercadors de joies perdudes a l'istiu pels banyistes, desenterrades i escupides pel trànguol, i no sempre en sortien defraudats.

XI

De totes les hores esmersades a benefici de la salut d'Angelina, Aspriu n'havia tret experiències i impressions de bon aprofitar literariament. Ara, doncs, mentre cercava temes per les seves cròniques podia, alhora, contribuir a millorar l'estat poc falaguer de la nena.

El canvi de domicili i el no poder dispo-

sar dels matins, l'obligaven a prescindir dels llocs que abans li eren més plaents. Les tardes curtes de l'hivern no li permetien pas d'anar massa lluny. Seguia els carrers que el sol enfilava fins una mica tard, amb preferència la Gran Via, devers la Plaça de Braus Monumental. Algun cop s'aturaven a la Plaça de Tetuan. Aquesta plaça amb els seus parterre i palmitos era un oasi de pau, on els infants, podien jugar allunyats del trànsit, i les mainaderes lliurar-se a les enraonies i als festeigs a cor tranquil.

Innocenci allí deixava d'ésser el pare d'Angelina per a convertir-se en un adicte i servicial company, disposat a complaure-la en tot. Però a ella no l'atreia res. Semblava una doneta carregada de deures i de preocu-

preciosos. No s'adonava que portés una corda de jugar a jardí ~~[illegible]~~ entortolligada a la cintura. Però Innocenci, sí. I li prenia, i la nuava d'un extrem a la columna d'un fanal i la impulsava a giravoltar amb ~~el bon~~ l'esperança d'engrescar la nena, qui, malgrat nosa, finalment es decidia a complaure'l. Però aviat ~~desistia~~ se'n cansava. Li agradaven jocs més suaus. Sobretot, resseguir amb un broc, l'ombra d'ell projectada i allargassada, pel sol ja baix, a l'arena del jardí. Sovint no jugaven; la malenconia de la ~~[illegible]~~ filla s'encomanava al pare. Llavors, asseguts en un pedrís, passaven ~~[illegible]~~ una bella estona, contemplant el botar de les pilotes de goma, les curses de tricicles de joguina, les catàstrofes dels minúsculs ferrocarrils de llauna, la marxa grotesca d'un ànec de fusta o d'un conill ~~mecànic~~ enginyosament articulats, les baralles i cor-

redisses dels nois malinquiets, el guarda ~~[illegible]~~ enfeinat en esquivar passeigs ~~[illegible]~~ gossos i els pardals que venien a espigolar les engrunes de canaca ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ arran de llurs mateix peus i els miraven descaradament. En ocasions, molt excepcionals una nena desconeguda ~~[illegible]~~ s'atansava ~~[illegible]~~ a proposar Angelina si volia jugar amb ella. Innocenci (que no estava pas ben segur de saber acomodar-se prou bé a les infantines veleïtats de la seva filla) agraïa de tot cor el convit. Algunes tardes de sol trist a bràfoles, s'allargaven seguint el passeig lateral fins el ~~[illegible]~~ carrer de la Marina. Innocenci procurava de des

~~[illegible]~~

vetllar aficions acrobàtiques a ~~[illegible]~~ la seva filla, convençut que l'exercici ~~[illegible]~~ físic, ultra fer-li passar el

fred, contribuïria a desensopir-la. Agafada de la mà, la impulsava a córrer i a botar damunt dels bancs de pedra que anaven trobant.

En arribar la primavera es ficaren als solars sense edificar, on la nena es delectava trepitjant clapes d'herba verda i collint flors de rabanissa, i els diumenges, veient com la guitxalla enlairava estels i uns futbolistes de barriada s'estomacaven bàrbarament. Aquella nena de tristor seràfica, que la pedagogia monacal havia encomanat a Angelina, cedia poc a poc combatuda per aquestes petites dosis de pseudoruralització. El seu pare, en veure-la amb més delit s'atreví a portar-la pels afores, una mica lluny. Montjuïc, per un temps, mereixqué la preferència. Les obres, començades amb motiu de l'Exposició d'indústries elèctriques, regira-

ven la muntanya. L'exode dels petits propietaris i dels llogaters de vinyes i hortets, foragitats per l'expropiació forçosa, resultava impressionant. Produïa l'efecte d'una immensa corrua de formigues, que s'acuitessin a salvar llur graner, del perill d'una inundació. Davallaven per tots els camins, arrossegant-se, a coll o en carretons, totes les coses que durant anys havien acumulat amb il·lusió en llurs barraques i en els vint metres quadrats de terra cercada amb canyes o filferros; fustes, mobles, atuells de cuina, eines, pals, testos i cocis amb flors i plantes, gabies i caixons i àdhuc arbres fruiters, per a trasplantar, amb un pa de terra a les arrels. Pobre gent, sacrificada al pressupost dispendiós de la ciutat i a l'especulació escandalosa d'uns quants senyors, que compraven terres perquè

de sota mà, de biaix
primer que ningú,
i ~~fent~~, ~~a la bestreta~~ el pren que valdrien expropiades!

Aspriu i Angelina muntaven al tramvia fins a la Ronda de Sant Pau, atravessaven la democràtica agrupació urbana anomenada Poble Sec: ~~[illegible]~~ ressegueixen els marges selvàtics de la Font del Gat. Més amunt, en algun ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ tocom afectat pel regirament total (unes llosses de pedra bé podien, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ésser transformades per una imaginació infantil en taules de ~~[illegible]~~ vendre) Angelina es disposava a jugar el paper d'una amable carnissera. «Mitja lliura? Nou unces? Gràcies. Apa diguin, de pressa, que altres esperen» Exigia ~~[illegible]~~ que el seu pare ac-tués de compradora. Qualsevol fulla d'her-ba grassa, tallada amb un esquerdill de pe-

dra, feia la servitud d'un cap de bestiar sacrifi-
cat. Innocents pagava la compra amb uns
quants granets de guaraç, i pocs al món eren
més feliços que ells.

En altres ocasions s'enfilaven (ella de quatre
grapes) pels terraplens on serien bastits el futurs
palaus de l'exposició. o s'arribaven ~~fins~~ a la
Font dels tres pins. Les tardes que es sentien més
animosos emprenien un camí voregat de
ginesteres, i assolien el bell cim de la munta-
nya, al caire ~~...~~ del pendís gairebé vertical que
~~l'esmolt~~ la talla per l'indret del migjorn,
allí on el glacis del Castell fineix en angle
agut, llur amorronat llengua de serp.

Es trobaven envoltats d'un imposant pa-
norama. Els ulls podien recórrer del tot

el cercle visual, fins a les més remotes llunyanies, sense trobar destorb ni desencisar-se. A baix, de la banda de terra, la ciutat es desplegava entre amb tota la seva aclaparant trascendència, magestuosa i braumtadora. Molt similar a un enorme xerabot d'espuma, envaïda d'una blancor nacarada i vibrant entre les terres baixes del Besòs i del Llobregat i els flancs i del pujols de les serralades circumdants. Al centre, les cases s'oprimien angunïosament dominades per les punxes gòtiques de la catedral, pels co-les campanars de Santa Maria del Mar i de l'esglesia de P.; i tallades en sec per l'esquerda ombrina d'algun vell carrer. Després, devers la perifèria, anaven espaiant-se, alternaven amb grans

edificis públics i palaus, vistents per llurs cú-
pules i arestes, ~~[illegible]~~
i, en últim terme, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ja eren una mag-
na escampadissa entre les frondes i jardins de
Pedralbes, Sarrià, Horta i Vallvidrera. Només
les primeres masies ~~[illegible]~~ estratificades damunt
~~[illegible]~~ de les altes xemeneies dels subur-
bis, recordaven a Jimnoemi, allò lleig i per-
vers que s'amagava dintre aquell grandiós
estoig d'un milió d'ànimes. Però la visió
grandiosa, profunda, inoblidable, i exclusiva
d'aquell lloc, era la que aconseguien donant
mitja volta. L'horitzó havia ascendit consi-
derablement, imposantment. El mar abarca-
va la meitat del cercle visual. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

Era una interminable perspectiva d'ones fugitives i decreixents que assolien el confí del cel, convertides en una ratlla imprecisa i vibràtil. I sobre aquesta immensa planúria líquida i rugosa, les quilles dels vaixells, en llurs anades i vingudes, hi havien brunyit nombrosos corriols d'una lluïsor metàl·lica. En les tardes boiroses i encalmades, el mar i el cel es confonien, i Asprin i Angeli experimentaven la sensació de flotar en l'espai, dintre la barqueta d'un globus captiu.

Al port, els grans transatlàntics i els vaixells de càrrega, feien l'efecte de barquetes de joguina, surant en la calma d'un safareig. Idèntic efecte de coses pueriles, de les que poden encabir-se a la butxaca, produïen un tramvia i una locomotora que circulaven sota

mateix de l'espadat. I pels molls de les ~~...~~ persones més properes, s'hi vellugaven uns punts negres que ~~..~~ eren, ~~...~~ en realitat ~~...~~ carros i persones.

De la banda de llevant començà el mar de la llunyana punta de Calella i de més ençà de Mataró, des d'on la costa reculava fins ~~...~~ ~~...~~ assolir la propera ciutat de Badalona ~~...~~ Cabals espai fistonat de viles, les cases de les ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~ reflectien la llum del sol, en ~~...~~ davallada, lleugerament purpúria. A ponent el massís de Garraf encapselava la cadena de serres i turons que venen a juntar-se a les muntanyes de Sant Pere Màrtir i del Tibidabo. El pla del Llobregat, dins d'aquest cercle, vist a contra-

llum, gris i calitjós, venia a ésser un altre mar
de camps quadriculats, ~~esfumatures~~ de barroses d'arbredes:
de rutilants ~~esfumatures~~ espitllances d'aiguamolls. A se-
gon terme es destacava el Cementiri [illegible]
obscura de vegetació funerària, entremig de la qual
sorgien les pal·lidors marmòries de les creus,
dels sepulcres i de les rengleres escalonades
de ninxols. Contrastava, d'una faisó ~~punyent~~
punyent, amb l'austeritat tètrica d'aquest
lloc de repòs i de silenci, el bigarrat i soro-
llós escampall de barraques construïdes en
mies ençà, en l'oposat declivi de la munta-
nya. Conjunt de parets de fang, de maons apro-
fitats, de portes velles, de pedra seca, de llau-
nes rovellades i brillants, de trossos d'urali-

i d'altres materials de rebuig, amb encanyissats, da-
gues, estores, cortines i parracs de vius colors que ta-
paven obertures i voleiaven al vent, com senyeres
de pobles nòmades, inconeguts i incivilitzats.

Les barraques formaven carrers on ploraven
criatures, es barallaven dones, lladraven gossos,
escataineaven gallines, picaven martells, esca-
rritxaven xerrades, zumzejava alguna guitarra,
es planyia algun acordió i d'altre esgarrifava el
gran aparell de ràdio. El veïnatge d'aquest
poble estrany i del fossat del castell, famós
lloc de suplicis, i ~~[illegible]~~
~~[illegible] deserta com infestada~~
l'existència del desguàs de ~~totes les aigües pu-~~
~~trides~~ totes les matèries putrefactes que segregava
la gran ciutat allà baix al peu de l'escullera i
al llarg d'una platja negra, infestada i malaïda, sempre deserta,
destorbaven però molt l'exaltament espi-

ritual, provinent de la contemplació del grandiós panorama.

L'ànima ~~pura~~ inexperta d'Azelina li permetia de gaudir-lo sense cap recel. Sols tenia alguns dubtes. No sabia pas si els vapors esgarriposos i el veler silent estaven suspesos del cel o suraven a l'aigua. Tampoc no sabia si era la ciutat que havia anat submergint-se en un tel morat o si era ella la qui s'havia enlairat ~~en~~ ~~[illegible]~~ el colossal ascensor de la muntanya. I el fet de veure les coses tan xiques la divertia, com quan mirava, a través d'uns binocles invertits. El seu pare era amatent a mostrar-li allò que pogués ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ engrescar-la. Per sobre l'aeròdrom del Prat, evolucionaven avions, i el d'un extrem paracaigudista, al servei dels particulars arriscats que

els plaguei de donar un tomb pel cel barceloní
a un preu mòdic, s'aixecava i ~~[illegible]~~ descendia
més enllà de cent tennis i, algun cop, els passava
a un tirat de bala, enorme i brunzent. En arri-
bar la primavera a l'Hipòdrom ~~[illegible]~~ es celebraven cur-
ses de cavalls, i, ~~[illegible]~~ posant-hi esment,
es veia la gentada que dibuixava una taca gri-
sa en forma de mitja lluna en la verdosa
superfície del pla. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Al centre d'aquesta taca, els au-
tomòbils i el cotxes agrupats, en formaven
una altra de quadrangular i més fosca, amb
lluïsors de capotes i llampecs de vidres i ~~[illegible]~~ de
miquelets. Afinant ~~[illegible]~~ i esguard, aconseguien de
~~[illegible]~~ Cavalls i
el cavalls quan corrien. ~~[illegible]~~
reparar ~~[illegible]~~
jòqueis eren una reducció infinitessimal; uns

minots microscòpics que es perseguien frenèticament al volt de la pista. Mentre Angelina s'entretenia a contemplar tantes curioses miniatures, el seu pare es dedicava a cercar, per la bastitud del suburbi de les Corts, la silueta d'un grup d'eucaliptus i d'una capella amb els quals li seria possible de localitzar l'indret on Anna Maria reposava.

A les darreries de maig florien les ginesteres del camí, i d'altres, que formaven un petit bosc costa avall de la llengua de serp. El capvespre els atrapava fent-se pomells. Descendien pel mateix indret de l'anada. Els diumenges i festivitats pri-

cipals, a la Font ~~del gat~~ dels tres pins, les colla-
des d'obrers, un cop ~~ben tranquil~~ havien bere-
nat, s'expansionaven sorollosament. La
joventalla jugava al joc ~~del~~ d'ifel gat. "la rata"
Innocenci i Angelina s'aturaven a contem-
plar la persecució obstinada i, en certs moments, brutal,
~~del~~ de la noia que feia de rata pel noi que
feia de gat. Ella s'escapolia entrant i sortint
del cercle format pels altres ~~jugadors~~ nois
i noies, els quals, donant-se les mans, la pro-
tegien obrint-li pas i barrant-lo al perse-
guidor. Sota l'~~ombra~~ la fronda dels pins a la llum mis-
teriosa ~~del~~ i condescendent del capvespre, el
encalç esdevenia més excitant, més orgiàs-
tic, més propi d'una festa dionisíaca ~~[illegible]~~. El pan-
teix [illegible] d'un famne exasperat i els
(rogallós d'ell, diria's el)

engarips d'ella, els d'una nimfa ja vençuda, i les vociferacions dels del rotllo, les del cor bàquic, cantant victòria.

A la tardor, l'aire gelat de la Segarra encombrava els cimals de Montjuïc. Innocenci i Angelina cercaven els redossos acollidors de Vallvidrera i Sarrià. La poca gent que hi passejava feia un posat agradable. Eren persones d'aspecte morigerat, que els miraven amb simpatia, a punt de bescanviar amb ells la salutació espontània i franca dels camperols. Indubtablement res no tenien de comú amb els qui acaparaven els ous en cambres frigorífiques, ni amb els qui falsificaven els aliments, ni amb els qui fomentaven la pugna entre el capital i el treball i mataven pels carrers,

ni amb ningú ~~[illegible]~~ dels qui no servessin escrita dintre el cor, la màxima evangèlica: estimeu-vos els uns als altres com germans. I Aspreu, per convicció, i Angelina, per instint, estimaven el frare apacible que caminava ~~[illegible]~~ calmós amb el breviari a la mà; la parella honesta = primets i modestets = embadalits en contemplar la ciutat a vista d'ocell; el matrimoni santificat per tres o quatre fills que els precedien, amb ~~[illegible]~~ assenyat capteniment; els vells seguits d'un cotxe per si, ~~[illegible]~~ els fallessin les cames; ~~[illegible]~~ l'inofensiu caçador que ~~[illegible]~~ passejava l'escopeta, i el bon casat que ~~[illegible]~~ passejava la muller; i el jove ~~el~~ boy-escout que passejava la indumentària.

Però en quant baixaven del ~~[illegible]~~ ferro carril de
Sarrià, a la Plaça de Catalunya, llur cor, que dalt
de la serra era tendre i obert, s'enduria i s'im-
permeabilitzava. Encepegaven amb tants i tants des-
coneguts revestits ~~[illegible]~~ d'indiferència i d'orgull! I aquests
desconeguts marxaven tan apressats. Carrers, i
tenien tan poc mirament en no atropellar-los!...

Amb franquesa; massa germans! Els en so-
braven, i allò d'haver-los d'estimar a tots,
ara els semblava una imposició arbitrà-
ria; un deure ~~[illegible]~~ superior a les possi-
bilitats humanes.

#

XII

Finida la gran guerra, estroncades les ambicioses empreses del naviler milionari, inservible la seva flota, llençat ell a l'embriagadora cursa dels negocis arriscats i de la vida social dispendiosa, sobrevingué la fallida. Libertad fou traspassada a un consorci sospitós. Ningú no sabia fixament qui eren, ni d'on havien tret els diners, ni què es proposaven. Es parlà de fondos secrets, de concomitàncies amb el govern central, d'uns propòsits de xantage molt dissimulats...

Perejordi havia mort. Ocupava el seu lloc el valencià disentidor, el de l'ullal subversiu.

El presentiment d'una ~~desbarata~~ desbandada inquietà a tots els redactors, molt abans que ~~sobrevingués~~ es sapigués del cert el traspàs. Es juramenta

ren; o sortirien tots ofegats. Però Riera i Soler i Vila, quan signé hora de complir ~~[illegible]~~ l'acord, incapaços de renunciar, per companyerisme, a un sou que els feia goig ~~[illegible]~~ optaren per restar. La nova gerència de Libertad per tal de no alarmar als llegidors amb una completa renovació de personal i de ideologia, actuava falaguerament. El cas fou, que la conducta poc honesta d'aquests destacats redactors del diari va ésser imitada ~~fou imitada~~ pels demés. Asprim i Costal, fet i fet, rebien la paga d'un mes a la bestreta, i ~~[illegible]~~ es veien obligats a passar la porta. Asprim, aquesta vegada, es sentí ~~[illegible]~~ humiliat i adolorit. Aparentment se l'acomiadava per inútil, i no pas a causa d'una possible ~~[illegible]~~

incompatibilitat doctrinària amb la nova empresa, car aquesta incompatibilitat no havia existit en tractar-se de Riera i Soler i Vila, que eren els dos homes més representatius i més adictes de la política del naviler. Les esperances, els entusiasmes, la fe i el candor que havia posat en ~~els~~ les seves cròniques, eren llençats al carrer, dins la senalla de l'escombriaire sense consideracions ni paliatius. Donà l'adeu al seus lectors en una crònica sensacional. Contava la seva elegia de manobra de la ploma, obligat a reprendre novament el dolorós peregrinatge dels sense feina, a la ~~recerca~~ recerca d'un recorret en qualsevol redacció on decantar sobre les quartilles ~~el seu front cansat~~ la seva testa cansada i prematurament grisa. "La dispesera li havia tret el plat

de taula, i ell havia pres el seu petit sarró de
nòmada, hi havia encabit el seu tinter que
no coneixia la matràfola, el seus papers imma-
culats d'il·lús, el seu raspall que no tolera la
pols ni la sutzura, les seves pipes de recan-
vi, inspiradores, el crostó de pa que li ~~[illegible]~~ reboteren
en passar la porta i el ganivet de la ironia.
I tornava a marxar món enllà, cantant en-
llà».
Ja fos per distracció o per estudiada com-
plicitat, aquesta paràbola fou inserida, ~~pro-~~
~~[illegible]~~ contrariant fortament tant els
vells com els nous mangonejadors del perió-
dic
Pocs mesos després, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ el galdós consorci deixava morir d'

anomenà Libertad. Uns quants joves del partit catalanista burgès, cansats de caminar, massa temps, amb peus de plom, ~~es proposar~~ determinaren d'utilitzar-la convertint-la en l'òrgan de llur impacient dissidència. En la nova vida s'anomenaria Llibertat. i no cal dir en quin idioma parlaria.

Innocenci no dubtava pas que el seu comiat injust i denigrant mereixeria una reparació.

Tots els seus antics companys, des del porter en amunt, també ho creien. En trobar-lo, per atzar el saludaven efusivament, tot ~~[illegible]~~ adreçant-li ~~[illegible]~~ les mateixes o semblants esperançadores paraules:

— Apa, que aviat tornarem a ser-hi. Enyoren ben bé la ploma!

Per primera vegada en la seva vida de periodista experimentava ~~[illegible]~~

l'engrescador efecte d'una inesperada i since-
ra companyonia. Li semblà d'haver esdevin-
gut útil i, potser, indispensable, i la contingèn-
cia de tornar a ~~oc~~ ocupar el mateix lloc d'
abans en la catalanitzada Llibertat, es conver-
tí en certesa. Això doncs motivà que no desis-
tís del projectat estiueig d'Eugènia i Angeli-
na en una vila costera. Li havia fet possi-
ble l'amistós oferiment d'una humil famí-
lia de pescadors que s'~~[illegible]~~ avingué a estatjar-les per
pocs diners. Amb tot, representava un "sa-
crifici" Junoscana i la seva muller se l'havien
imposat, ben persuadits que la benefactora in-
fluència del Mediterrani — inassolible a ciu-
tat — era absolutament indispensable a llur fi-
lla. ~~[illegible]~~

411

Aspriu tenia el bon costum d'estalviar a Eugènia tot allò que pogués preocupar-la, més del que ja ho estava. Li ocultà l'esdevingut amb motiu del traspàs de Llibertat, mateix que va ocultar-li la malifeta de Pau Garcia. Temia que, massa previsora, davant la incertesa del demà, es resistís a sortir de Barcelona.

Ell hi restà, com li seguís escrivint el "sen" explai barbar" diàriament. L'interessava de no perdre de vista la marxa dels tràmits conduents a l'aparició de la reformada Llibertat. Per aquest afer havien estat muntada una oficina al carrer de Lancàster, el cap de la qual era un periodista que semblava sentir per Innocenci un especial afecte.

Innocenci anava a veure'l de tant en tant i parlaven una estona, tot fumant una cigarreta, de l'endegament del diari. I d'aquesta conversa

Innocenci en sortia, més i més convençut, que la seva reintegració a llibertat no solament era considerada lògica pels organitzadors del diari, sinó ja convinguda.

La desvagà augmentava l'enyor que produïa en ell l'absència inacostumada de l'esposa i de la filla. I un diumenge determinà de juntar-s'hi, per uns quants dies. Partí de bon hora. El cel era radiant, i la mar, llisa com un espill. El tren de la maresma corria suaument a frec de l'aigua, a penes fer torrejada d'unes randes d'escuma. Les barques dels pescadors, immòbils, vistes contra llum, amb les veles emo-tigades al llarg dels pals i entre les boires del matí, [illegible]

413

semblaven ~~[illegible]~~ un escampall d'encapantxats fantasmes ~~[illegible]~~ banyant-se en un birbilleig d'argent

Innocenci experimentava una joia infantina, com si aquell curt viatge fos una definitiva evasió de l'empresonament ciutadà, de les preocupacions i dols d'un captiveri eixorc, i al final l'esperessin, ultra l'esposa i la filla petita (la gran era promesa), l'anhelat repòs espiritual, tan convenient per a deslliurar l'anòs de poesia rupestre, aquell valuós dipòsit que la naturalesa li havia confiat, considerant-lo un fervorós intèrpret de la seva magnificència ~~[illegible]~~ creadora.

Des de la finestrella del vagó, en un revolt de la costa, ~~[illegible]~~ albirà el poble, ajocat entre vinyes i garrofers, terme ~~de [illegible]~~

del seu improvitzat viatge. ~~[illegible]~~. Una singular emoció ~~[illegible]~~ el reprengué abans d'arribar a la casa dels pescadors on sojornaven Eugènia i Angelina. Pensava en la sorpresa que els hi daria, ~~[illegible]~~ i toxament de ~~[illegible]~~ besar-les, ~~toxament~~, com si fes un any que no les hagués vistes ni sabut res d'elles. No les trobà a la casa. Feia estona que ~~[illegible]~~ havien sortit ~~[illegible] la platja~~. Li indicaren ~~[illegible]~~ el lloc on acostumaven d'anar; una caleta poc o gens concorreguda, lluny de flirteig i de proeses natatòries. Li va caldre de seguir un tros de camí ral que dominava la platja. Es creuà amb un home pelut i esparracat, conductor d'un gran caixó guarnit ~~[illegible]~~ de quatre rodes molt baixes i tirat per dos ~~tres~~ gossos

acoblats i un de rista. Aquest últim duia a la boca un espardenyeta vella, amb vetes vermelles i uns senzills brodats d'una mateixa color. Innocenci endevinà que era d'Angelina, i no pogué explicar-se com aquest esdeveniment casual l'entendrí, a la faisó d'una benvinguda anticipada i miraculosa. Va semblar-li que el gos havia recollit el petit espardenyot amb devoció, com un objecte santificat que dol d'abandonar a la pols d'una ruta i a la profanació dels vianants. Estimà aquell animal intel·ligent i romàntic, i li desitjà bon camí i bona arribada. Innocenci somreia tot atalaiant la costa i apropant-s'hi, posseïdor d'una anècdota que elles celebrarien. Al sorral endaurat i vibrant de llum, entre unes penyes de color d'or, blanquejava, enlluer

nador, un tenderol. De sota, a l'ombra, la silueta inconfusible d'Eugènia, lliurada a una labor de punt, aparegué a l'esguard de l'Innocenci: Un poc més enllà una petita figura esbelta i àgil i embrunida guimbava al batarrell del sol. Cinc minuts més tard la tenia penjada al coll, mentre Eugènia venia a rebre'l. Quin bon vent el duia? Mentí; car parlar d'una esperança per fonamentada que sigués, no era suficient a destruir el mal efecte de la realitat que la motivava. El mar, el cel, l'arena refulgent, els vesllums de les ones manyagues, el bleix apacible del garbí i el murmuri de la tímida ressaga, no autoritzaven pas un sol mot que destruís la joia que s'escarrassaven a vessar gene-

rosament damunt d'ells. Aspriu s'era embriagat. Delirava. Amb la filla i l'esposa ben aprop sota el tendal, es sentia capaç de tot. Amb la imaginació anava a cercar a muntanya els estrenus companys de rusticitat, els amics de la seva descurada i inútil joventut. Ja no eren incompatibles amb elles. ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

Des d'ara podrien conviure amistosament, harmonicament, compartir l'amor d'ell i la seva activitat. A l'hora de dinar l'optimisme d'Innocen-

ci decaigué un bon xic. Eugènia, en un racó dels
~~tr...~~ fogons diria's que jugava a condimen-
tes. Una petita cassola, un grapadet de ~~mostos~~
mol·luscs, un tomaquet, una paparineta d'
arròs i un ensaladé d'aigua bullent, contrasta-
ven massa amb les exigències de l'estómac
d'ell, estimulat pels efluvis marins i per la
satisfacció de trobar-se entre elles en un matí
radiant de claror i de puresa. Però més que la
decepció egoista del seu robust organisme, l'afectà
el descobriment d'una frugalitat que podia
destruir la tonificadora influència ~~del bany~~
de sal i de la mar.
Desgana o estalvi? Tant era.
Els canells d'Angelina li semblaren més

419

prims que una hora abans, la seva brunesa més esgrogueïda, el seu pit més estret, els seus ulls menys vius, les seves rialles menys naturals...

Els àpats al castell de la tenda aliena, amb un pressió d'estovalles, servint-se d'un sol plat i de coberts de fusta, equivalien a un retret com tant a la ficció que s'entussaudien a prolongar, a la temeritat d'aquell estimeig mesquí, inútil. A la nit, sota una teulada que irradia va la calor solar arreplegada durant la tarda, en un llit de matrimoni amb clots i menys tampoc que impossament, gairebé, la separació de cossos, escoltant el ritme i esclat de les ones que la finestra oberta deixa penetrar llunyanament, i el nou res desficiós d'Angelina, com ell amarada

en suor, Asprin es sentia desgraciat. Impossi-
ble d'aclucar els ulls, ~~de~~ d'interrompre la pro-
cessó de pensaments que anaven martiritzant-
lo, cadascun amb un glavi distint, però tots
ferint-lo ~~[illegible]~~ en el viu de la seva consciència
de pare escarmentat.

A primers de setembre, sense ~~[illegible]~~ trobar un mitjà que els permetés d'obrar ~~[illegible]~~ altrament, hagueren de retor-
nar a Barcelona, just a l'hora que s'iniciava
en Angelina ~~[illegible]~~ l'efecte saludable del
guimbar ~~[illegible]~~ per l'arena ~~[illegible]~~
* del xipollejar ~~en~~ per la rossaga i del ~~[illegible]~~
reposar, mig nua, al baturrell del sol. Amb
quin aire més abatut es vestiren tots tres la correcta
i engabanyadora roba ciutadana, i esperaren el tren

i s'encabiren en un vagó de tercera i contemplaren, al llarg de la costa, el sortós i divertit romandre de les famílies burgeses, sobrades de vida i mancades d'obligacions!

Asprin, en arribar a Barcelona, va personar-se de seguida a les oficines del carrer de Lancaster. Començava a sentir-se inquiet de veure que allí, ningú no s'hagués preocupat de saber si existia. Hi trobà el company fomentador de les seves esperances, qui no semblà pas massa content de veure'l.

= Quan sortim? preguntà Innocenci.

= Voleu dir quan surt Llibertat? D'intre poc; es qüestió de quinze dies.

Asprin esbatanà les parpelles. Es donava compte de l'importància que tenia la rectificació de la seva pregunta.

Sentí que s'esgavellava quelcom que li era indispensable per no considerar-se burlat i traït.

Gosà replicar a penes:

= I bé, i jo?

= Vos?... De vos, us seré franc, no se n'ha parlat. Ignoro quin criteri segueixen l'elecció del personal. Us aconsellaria d'anar a veure Soler i Vila o Ribera. Ells us poden aclarir l'enigma, i més no.

Precipitadament, sense acomiadar-se, ni dir piu, ni fer un gest que traduís la gran decepció que sofria i la ira que l'arborava, Asprin sortí de l'oficina. En ésser a l'escala, l'exaltament momentani s'havia transformat en defallença. Cada sabata pesava un quintar, i els graons tenien una altura vertiginosa. A baix, ensopegà amb Costal, que pujava. Costal es precipità als seus braços.

= On creu? Tant que us he cercat! Ja deuen saber...
Els intel·lectuals fan com aquella mula episcopal del conte de Daudet; son capaços de guardar-se set anys una guitza. Ribera i Soler i Vila, marrameu!... Ni el dret de queixar-vos us concedeixen, i això que ho feren tan bellament,
Amb tu més ja hi compten, però jo vull tenir l'honor de seguir-vos. Vine a dir-los-hi. Bé, adeusiau. Porto una mica de pressa. Ja ens veurem.

Castal va estrènyer la mà d'Asprin i s'enfilà escala amunt.

Asprin, després d'uns moments de reflexió al llindar de l'entrada, sortí al carrer a pas llarg. Un inusitat rampell d'energia se l'enrossegava. Mai de la seva vida no s'havia sentit tan actiu, a causa potser de que tampoc mai com ara s'havia crescut tan aprop del benestar desitjat, per a

estimbar-se,
(de bell nou, en l'indigència. Ell mateix es feia
creus de la pròpia ~~[illegible]~~ andàgina, mentre pujava en un
entresol del carrer d'Escudillers i ~~empentava~~
empenyia una porta, que no oferí resistència
a la seva presió. Diria's que ~~es ficava~~ s'havia introduït en una
gàbia de feres. Arreu l'esguard topava amb
formidables reixes. Reixes a la porta del carrer,
reixes a les llucernes de l'escala, reixes a les obertures que donaven al pati; reixes als balcons i
reixes a l'interior que podien, en un moment
donat, interrompre la ~~[illegible]~~ comunicació dels
passadissos i de les estances. I no obstant. Aspriu es trobava a la redacció del diari batejat
amb el ~~[illegible]~~ nom pacífic i formal ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ de Seny Català, evangeli del regionalisme ~~[illegible]~~

atemperat, amic de viure en pau, el mateix amb la república que amb la monarquia. Tot aquell excés de ferro, baldament oprimís el cor, era una atinada ~~precaució~~ mesura, fruit de tristes experiències, ~~destinada~~ encaminada a oposar-se a qualsevol subversió dels destinats a reprimir-les.

Prèvia una curta espera, el director ~~del~~ de Lerry Català va rebre Innocenci. ~~[illegible]~~ Era un home alt i feixuc, lent de ~~[illegible]~~ paraula i de moviments, amb uns ulls botaruts, rodons que hi veien poc, a desgrat de les ulleres, i miraven amb una ambigüitat ~~[illegible]~~, mandrosa. ~~[illegible]~~ En parlar, mentre un dels angles de la boca romania clos l'altre s'esbiaixava ~~amb una inexpressió~~ comunicant

a les fesomies una expressió ingènua, una mica totxa. El líder regionalista, que presumia de saber triar els homes necessaris a la bona marxa dels afers la direcció dels quals els era encomanada, l'havia importat de llunyanes terres. El poder endevinador del líder, en aquesta ocasió, li calgué de vèncer una capa d'adipositat neutra, inexplorable que, no tots els saurins haurien estat capaços de penetrar.

A desgrat d'això, si bé no encepagà amb un home genial, no hagué de penedir-se d'haver-lo escollit. Villena (així s'anomenava) era una deu abundosa d'honradesa, de voluntat, de perseverància, d'adhe-

sió, i, sobretot, de servicial modèstia, com aquesta última que fou aprofitada per un poeta ironista, (qui es proposava desbancar-lo) per a aplicar-li el xocant i celebrat qualificatiu de sub-vice-director de Seny Català.

XIII

La vida d'Asprin s'encarrilava. Havia estat admès a Seny Català, publicació sòlida sostinguda amb el concurs de financiers d'industrials, de burócrates i polítics adinerats. Villena, el director, li demostrà d'antuvi un apreci satisfactori, car

i encarregà d'escriure les crítiques teatrals i una crònica per setmana, encàrrec que venia a ésser una aprobació a la tasca que anteriorment havia fet a Libertad.

El sou que cobrava, atès el valor adquisitiu de la moneda en aquell temps, i comparant-lo amb els que havia cobrat fins llavors, si no resultava del tot satisfactori, tampoc era mesquí. Per altre cantó la vida familiar s'havia simplificat amb el casament de Carme. Ella havia escollit, ben lliurament, el company de la seva vida, i escrivia, des de l'estranger, que era feliç. Cap pare de manera sentimental no suporta, amb una satisfacció absoluta, el maridatge d'una filla. Es un veure-la furtada per un intrús, un abandonar-se'n per

una separació atzarosa i per un demà
problemàtic; una renúncia a mirar-la a sentir-
la i a besar-la cada dia i a ocupar, al costat de
la mare, el lloc de preferència dins son cor. I un
hom sent la punyida de l'abandó, de la ge-
losia, del postergament, i un hom enveja els
animals que saben oblidar els fills un cop
agambats, i àdhuc els desconeixen. I uno-
cervei, demés, sentia la recança d'haver de re-
nunciar a un bell somni; el del triomf de
Carme concertista, encara que hagués estat a costa del
triomf d'ell com a escriptor. En hores de defallença, d'abso-
luta desconfiança en si mateix
s'angoixava amb la idea de veure, si més
no, la seva filla convertida en una pianis-
ta eminent. S'avenia a seguir-la (durant) les

transformar-se en ridícula senyora
les seves tournées; a ~~[illegible]~~,
de companyia i a
~~romandre~~ ignorat, invisible en un racó de ca-
merino, mentre ella radiant, envoltada d'amics, ~~[illegible]~~
i d'admiradors
~~[illegible]~~, de poncelles ~~[illegible]~~, li llançava,
diria aquelles frases agudes i desconcertants
que constituïen l'encís de les seves conver-
ses. I amb quin goig es sentiria fracassat i es
(immodest, xerraire,
transformaria en mosca i en un pare ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~, pregoner de la fama d'ella! S'
avesaria, ~~[illegible]~~ com altres que havia conegut,
a pluralitzar, en referir-se a coses a la glòria
sa filla. Diria amb èmfasi: «Hem fanatitzat
el públic; aquest piano no ens respon mas-
sa bé; no podem acceptar aquesta contracta;
la crítica ens ha fet justícia; estem estudi-

diana una sonata colossal.... Tot això motivà que el dia de les noces Aspruni es complagués en fer una mica el bot. Durant la cerimònia = que fou íntima i senzilla = adoptà un posat d'indiferència i desprès, s'esforsà a mantenir el seu paper desairat, en dissimular tot vestigi d'entendriment i per veure que sabia, tan bé com els mateixos nuvis, que en aquella ocasió la seva presència i el seu amor, no els feia menester per a res.

Eugènia no encertà a comprendre la veritable causa de l'estrafolari capteniment del seu marit. Li concedí més importància de la que en realitat té el rebec d'un un infant que no ha après encara a fingir ni a mostrar-se generós, per a lliurar alegrament la

seva joguina predilecta, a un altre el qui també la desitja i la mereix. Eugènia va increpar Innocenci com si hagués menyspreat Carme més enllà de tota mesura i de tot perdó, Gropada d'istiu; llampecs i trons efímers que es resolgueren en enyorança ben compartida.

Lentament el benestar anà introduint-se en la llar d'Asprim. La crítica d'estrenes no era pas una feina massa abassegadora. Cada setmana, després d'escriure la crònica dominical, ~~setmanal~~ li restaven un parell de dies, i a vegades tres, que podia dedicar a col·laboracions d'una certa importància ~~pa~~ honestament pagades.

Villena ~~e~~ era dels qui penjen els rosaris al capçal del llit, i si altra utilitat no li reportava aquest costum, aconseguia almenys de desmentir la ~~[illegible]~~ excessivament ~~[illegible]~~

escampada creència en què els homes bons són durs d'entranyes. Villena era bo. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Tractava els seus subordinats amb ~~[illegible]~~ certa manyagueria. Les seves amonestacions tenien un caient paternal. Es limitava a dir: "Ha estat molt comentat que hagueu fet això i deixat de fer allò!", i ho subratllava amb una mirada curta i fugissera dels seus ulls botaruts i amb el seu mig riure esbiaixat, de dents ~~[illegible]~~ enfora. Amb tot en ocasions, molt de tard en tard, sota el matalàs ~~[illegible]~~ edipoès, sorgia l'arrebatament, l'exabrupte epilèptic. I llavors era capaç d'arribar a la violència de paraula i d'obra, però també de demanar perdó cinc minuts després. Aforin es feu càrrec que Villena tenia a dintre ques-

com malaltís, una corda desafinada que era necessari de conèixer ~~[illegible]~~ per no tocar-la. Els altres companys no li produïren ni fred ni calor. Sabien l'ofici i coneixien la doctrina que defensava Seny Català, la història del partit i la vida i els fets dels seus capdavanters i treballaven ~~[illegible]~~ fanàticament, amb una prosa ~~[illegible]~~ incolora, sense nervi, de mal pair. Aviat es sentí capaç de conviure amb ells ~~[illegible]~~ tota la vida. ~~[illegible]~~

Mai no discreparia de llur manera de jutjar les coses del cel ~~[illegible]~~ de la terra, car es disposava a defugir tota discussió; i tampoc

no hi renunciaria per cap altre motiu, car d'antuvi es proposà suportar-los tal com eren: de fer-se insuportable tal com fos. Seny català era l'únic port de refugi que li restava en la mar procelosa del periodisme barceloní redactat en català, i va amarrar-hi la seva nau amb cordes d'estoïcisme i de prudència.

I un matí, impensadament, es llevà net d'inquietuds, net de presses, net de ran-rans de consciència. Eixí al balcó, . I fou sorprès de trobar que els arbres brotonaven, que les tulipes florien en els parterres d'un jardí pròxim i que, perdu-

da entre les cornises dels terrats revolava una papallona blanca. La primavera havia arribat sobtadament per a Asprim, i li somreia. Tragué la petaca de goma, hi introduí la seva grossa pipa de llenyater, hi afetxegà el tabac i va calar-la. Li mancava ben poc per a sentir-se venturós. El cas era que els torterols de fum blavís que expel·lia amb calmosa voluptuositat, apomellant els llavis, prenien sovint la forma d'un interrogant. ¿Què li mancava per tal que la inesperada i sensual delícia fos completa? Ah, sí! Aquells misteriosos bosquerols als qui; després de concedir-los-hi l'honrosa categoria de personatges evangèlics, els havia abandonat dins l'obscura presó d'un calaix de escriptori; ~~[illegible]~~ mereixien d'èsser alliberats.

[illegible] . Asprin s'acuità a alliberar-los. Amb el gest humil i pàdic del sacerdot que obre un sagrari, estirà el calaix on guardava el manuscrit, tant de temps oblidat. L'emocionava un dubte: ¿hi trobaria uns quants cadàvers momificats o uns cossos encara tebis i palpitants? Li semblaren viables, però excessivament simples, informes, barroerament construïts. Asprin, mateix que els escultors, li calia de treballar sobre un tros de matèria més o menys abocetada.

Després venien el modelar, el fer i desfer, l'ànsia de perfecció, els dubtes, les decepcions i els engrescaments i per últim el retoc minuciós motivat per interminables exigències, [illegible]

I en retocar assolia la justa recompensa de les dolors passades, indispensables a tot infantament; aqueix goig exclussiu dels artistes, barreja, diria's, de la sensual emoció dels amants correspostos i de la vanitat despòtica dels guerrers victoriosos. Reprengué amb il·lusió l'obra abandonada; oblidà en quin planeta vivia, quins deures i obligacions pesaven damunt d'ell, quina cosa eren els diners, la societat i la família. Es trobà convertit en un màgic d'il·limitat poder. S'embriagà amb la pròpia omnipotència. Sota l'imperi de la seva voluntat un gran lapse de temps pretèrit es transformava en present. Els dies, els mesos i els anys, sofrien un atur; els fets restaven immobilitzats fixes, estergits, oferts a la contemplació de tothom, mateix que en una pel·lícula obtinguda mitjançant un meravellós objectiu, capaç de filmar amb llum retrospectiva.

I boscos talats tornaven a verdejar, a oferir

ombra als homes i als animals; masos i cabanes enderrocats, a soplujar-los i escalfar-los i camps perduts, a donar-los vianda i alegria. I els companys d'Asprim envellits i invalits recobraven la joventut i l'agilitat i alguns de morts ressucitaven. I ell, el tot poderós els veia sorgir i atançar-se, obedients a l'encís irresistible de la seva ploma. I de bell nou s'acombaiava amb ells. Partien de bona ~~[illegible]~~ hora, sota els estels matiners i tornaven ja nit entrada, ~~[illegible]~~ amb fosca o clar de lluna. Venien de trescar per serralades abruptes, de perseguir feram d'existencia dubtosa o efectiva, feros o timida, abrusats pel sol canicular o encalzats per les rufagades hivernenques del Montseny. ~~[illegible]~~ I junts i ben avinguts triofaven dels perills i de la basarda. Els cinc sentits ajudaven a Asprim a la miraculosa reconstrucció del mars heroic. La retina el fornia de visions serenes

i dramàtiques: afraus idíl·liques i gemades, roquissers fantàstics on llodrigaven les guineus i niaven les milotxes, cimals tenyits de llum purpúria del sol ixent, sotalades ~~[illegible]~~ impenetrables, paoroses, obacs enteixinat de ridortes i garrussos, torrents d'aigües clares, ermots coberts d'argos i romagueres, pollets ~~[illegible]~~ de serps i de llangardaixos, surèdes immenses, adustes covadores de misteris inquietants, miradors de llunyanies on la vista es perdia en una immensitat boirosa, entendridora, on es feia visible la rodonesa del món i suggeria pensaments trascendentals i torbadors, sobre ~~[illegible]~~ l'espai infinit, els astres incomptables, l'eternitat i el futur destí dels homes.

I l'oïda hi ~~[illegible]~~ recordava els ~~[illegible]~~ bells motius de l'eterna simfonia dels boscos: el remorejar del vent en les capçanes dels arbres, el tamborineig de la pluja en el fullam, el cant dels grills i de les granotes, el te-

4415-272

tric de la cabrota noctàmbula; escotxinar de les perdius; el parrupejar dels tudons i de les tórtores; el so de les esquelles ~~de~~ dels remats i d'algun flaviol de pastor; i altres sons menys plàcids; glapir de gossos, trets d'escopetes, esgiells de llebres i conills atrapats, bonicors llunyanes dels torbs estivals, rugits d'huracà i ~~esf~~ formidables espatecs dels llamps que estellaven sureres i encenien pallers. Alhora li revenien al paladar ~~to~~ sabors diverses; de cebes esclafades a cops de puny, d'arengades rostides al caliu d'un foguerò, de l'oli pur d'oliva que les amania i de la llesca de pa torrat que n'era eixamorada, menjades tretes dels sarrons, durant un armistici en plena muntanya. I també d'altres menjars servides en cuines fumades i en taules rústegues, ~~to~~ a l'escalfor de ~~[illegible]~~ la llar, on ell s'eixugava la mollena dels peus, mentre la neu davallava quietament i silenciosament ~~del cel gris~~ al defora: fesols menuts acabats de coure a la flama dels tions, ~~[illegible]~~ cols verdes amb alli-oli, patates bullides, xafades en una cassola descomunal ~~amb una llossa de~~

amb una llossa recremada i ensiamades del sofregit de xulles de porc... L'olfacte col·laborava amb el gust en aquesta sensual revifalla. I li feia perceptibles les olors apetitoses que al migdia o a la vesprada el sortien a rebre a la porta dels hostals i de les masies quan ell hi arribava afamat, i aquelles altres que li eren familiars durant el seu vagar contemplatiu ~~tan vagabondeig contemplatiu~~ o belicós; sentor creossotada del fum de les carboneres i la balsàmica de l'olla dels carboners penjada d'una forqueta d'alzina sobre les flames d'uns branquillons, aromes de la poetitzada farigola i de la sepulcral perpetuïna que li perfumaven els passos i fragàncies dels embardissaments de vidielles i xuclamels, càlides sentors de la pinassa trepitjada, suaus efluvis humits dels bolets i dels camps recent fangats i baf ardent de cabres i ovelles.

Però molt el tacte intervenia, igual que els altres sentits, en les màgiques evocacions d'Asprin. La seva epidermis tornava a sentir la frescor dels herbeis on ell s'havia ajassat i de les gorgues de la riera on pescava barbs i anguiles, i, a l'hivern, la tebior pietosa i soporífica dels marges assolellats a redós de tramuntana, els pinlots de les orelles dels matins de gener quan les seves sabates ferrades, patinaven en els xaragalls glaçats i els ferros de l'escopeta li cremaven les mans, la carícia del griso que entrava pel finestronet sense vidres de la cambra dels masovers; i l'impressió gelida dels llençols rasposos, teixits amb cànem ~~[illegible]~~ filat per la masovera, quan ell es colgava en un mal llit de polots, sobre una màrfaga de palló i d'avall d'una teulada seca, patiments que li eren compensats amb escreix, per voluptuoses reaccions sota els abrigalls o escalfant-se en imposants fogueres, o per tota diada de bon sol i de peripècies engrescadores.

A mesura que Asprin avançava en la

narració poemàtica, creixia la seva càndida vanitat de taumaturg. S'imaginava d'ésser senyor de les coses creades, amo dels núvols, del vent, de la neu i de la pluja. I en disposava, ben segur d'haver-los domesticat a força de no témer-los, de franquejar-s'hi, de perdonar-los-hi els greuges que n'havia rebut. I, mateix que els elements, l'obeïen les herbes, els insectes, les aus i els quadrúpeds, i tot allò vist pels seus ulls, jutjat per la seva intel·ligència, estimat del seu cor. I ho cridava per llurs noms, i no ignorava llurs virtuts, ni llurs misteris. Ells li agraïen que els concedís una ànima i una sensibilitat proporcionada a la categoria de cadascun. I si en qualsevol mo-

ment notava una petita resistència, un lleu desamor, quelcom que apeixugués el seu pensament de místic, ho atribuïa a haver perdut el seu estat de gràcia. I desitjava purificar-se de tota sutzura de civilització i esdevenir més transparent, més ingenu, més primitiu, a fi de reconciliar-se amb la natura i aconseguir d'ella que no li tanqués mai, la divina arqueta dels seus secrets i dels seus tresors.

Eugènia i Angelina, el miraven treballar amb una mica d'inquietud supersticiosa. Adhuc la menuda no gosava atansar-s'hi. Hi havia en els ulls del pare una certa agressivitat de delirant. Però a l'hora de dinar

bé calia, d'una manera o altra, tornar-lo a la raó. El cridaven, i fins a la tercera o quarta vegada ell no les sentia. Era tan lluny! Vagava per tocoms tan deserts i feréstecs! I's sentia tan venturós!

Aspriu esdevingué un home calamitosament distret. Entrava a casa seva i es descuidava de saludar al qui li obria la porta. ~~[illegible]~~

A taula, no sabia pas què menjava ni què bevia i deia, amb prou feines, ~~[illegible]~~ les paraules justes per a demanar el que li feia menester o refusar allò que li desagradava.

Aa prim, ja usualment, feia ben gairebé cabal de les paraules que figuraven en el rebregat protocol de les relacions superficials. Mai no havia escoltat el que li deien en presentar-li una persona. No podia pas afirmar-se que obtés els noms i els cognoms dels novells coneguts, car mai no li havien passat més endins del lòbul de l'orella, com tampoc li havien passat el oferiments de domicili=fets entre encaixades de comiat al pas d'una porta o al carrer = ni la mena de [illegible]

parentius que unien les persones més o menys compreses en el comú denominador d'amics d'ello

d'Engènia. Així riscava de cometre un deva-
ssall de desatencions i d'inconveniències, com és
ara entre altres aplicar el malnom a una persona, amb la qual
conversava cregut que l'anomenava correctament.
[illegible]
[illegible]. Sort que la seva insociabilitat, ultra
la poca afició a la crítica menuda, l'allunyaven
d'aqueix terrible perill. Però entre l'anar més
distret que mai i ésser de natural poc fisso-
nomista, solia passar indiferent pel costat
dels companys i coneguts i, en canvi, saludava,
[illegible] prenent-los per altri, i malfiant-se
del propi tarannà, als qui inadvertidament
se'l miraven amb certa insistència.
Si l'acompanyava Angelina ella l'adver-
tia amb la deguda anticipació, quan calia sa-

ludar, però li era impossible d'advertir-li quan no calia. I tant la filla com la muller el sentien absent, rumiant no sabien pas què, lliurat a uns altres amors. Si almenys el veiessin alegre!.. Però allò que escrivia devia èsser terriblement afflictiu. Quan ell era fora de la seva petita cambra de treball, s'atrevien a ficar-s'hi, a sedassejar una mica, amb prudència = Déu les guardés que amb llur alenar moguessin un sola quartilla. Damunt la taula escriptori tot estava desordenadament, cosa que escandalitzava Eugènia. Era mateix me ~~un~~ el llit revolt per un ~~cos febrós~~ malalt que es debat entre les urpes d'un males hores i hores. Altrament res no s'hi advertia de tràgic ni d'embruixat ni d'

encomanadís. ¿I quants dies li havien calgut, al bo d'Innocenci, per a enllestir tan poca feina? (a penes un través de dit d'original que ella endevinava enclòs entre les tapes d'una carpeta.) Angelina, amb tot, sortia de la cambra escriptori del seu pare impressionada. Intuïa les estranyes i complicades alquímies espirituals; les subtils manipulacions d'idees, i la despesa de fluid nerviós que testimoniava aquell enrenou, i començava a creure que el seu pare no era pas un home vulgar.

#

XIV

Els dies que Aspreu havia aconseguit que la feina li sortís una mica al seu gust, Eugènia i Angelina li ho coneixien, només en la manera de seure a taula i de desplegar el tovalló. Durant l'àpat es dignava ponderar la sabor d'una menja, fer una estiradeta als rulls de la menuda, preguntar ~~preguntar~~ per la salut d'una persona ~~coneguda~~ ja enterrada un setmana abans, o per una qüestió que li havia estat aclarida més d'un cop, o bé donar una notícia vella com l'acaba a pen-

= El papà sempre ve de l'hort = exclamava Angelina, enriolada a més no poder ~~[illegible]~~.

El dies més carregosos ~~[illegible]~~ per a Aspruó, eren el que, ~~[illegible]~~ a fi d'atendre l'obligada tasca del diari, tenia que interrompre una d'aquei-xes ratxes de frescor intel·lectual, amb les quals la providència sol premiar als escriptors de tard en tard; llavors que agafant al vol una idea en seguirien unes quantes com <d'impressió ~~les~~ cire-res d'un cistell. Algun matí es ~~[illegible]~~ ~~llevava~~ llevava ple de suggerències, (l'inconscient havia treballat ~~[illegible]~~ de ferm durant la nit) es delia per anar al seu despatx i prendre la ploma,

~~[illegible]~~

i calcar imatges, frases, períodes sencers que li semblaven vibrants i expressius, elaborats en la mitja-hora (ben coneguda dels escriptors) de romandre, després de desvetllar-se, estenallat al llit amb les mans sota el clatell i els ulls clavats en qualsevol tara del sostre durant ~~a~~ la gran ~~[illegible]~~ mitja hora, la mandra es potencia, miracle: santedat ~~[illegible]~~.

I tant de greu li sabia de llençar aquells dons de la divina gràcia que, si es tractava d'escriure l'obligada crònica setmanal, amb un gairebé inapreciable remordiment de consciència, s'ho deixava córrer. Villena solia tirar-li encara amb la frase irònica de congratular-lo: «Ha estat molt comentada l'absència de la vostra crònica en l'edició del diumenge?»

Aquesta inofensiva advertència no podia menys
de convidar a Asprin a repetir la omissió.
En tractar-se de les crítiques teatrals, tanmateix
era ~~completada~~ ja altra cosa. Asprin sabia que si finida la re-
presentació no anava a donar una nota infor-
mativa de l'última hora a la impremta, i si l'
endemà, al matí, no escrivia, almenys, mit-
ja columna d'anàlisi bo o dolent, discrepa-
ria dels restants companys amb greu desmè-
rit d'ell i del diari. I encara que considerés
malaguanyada aquesta pressa, sobretot
si es comparava amb la calma i sovint amb
l'oblit, dels encarregats de parlar dels lli-
bres, no tenia altre remei que seguir el camí
apressat per la rutina. I el seguia, però sem-

un humor de jutge biliós, per bé que man-
tenint-se sempre fidel a les seves honrades
i puritanes conviccions, i procurant de justifi-
car abastament les sentències. Només calia
veure el gest de desencís i d'amargor que pre-
nia la seva boca, mentre, repapat negligentment en una bu-
taca, seguia les peripècies de l'escenari amb l'
esguard, per a comprendre, que aquell no era
el seu lloc, que la literatura teatral corrent
no l'interessava gens, i que tampoc no l'inte-
ressaven els judicis crítics que era forçat a
emetre. Els seus pulmons no gustaven
de respirar l'aire corromput de les sales
d'espectacles ni el seu geni obert i lleal,

de transigir amb el doll de farsa que s'esca-
pava ~~[illegible]~~ del prosceni endins, abans
de la representació, durant la representació
i després de la representació. El paper pintat, les
cares maquillades, la roba de disfressa, el par-
lar extrafet, les taules amb escotillons i les llums
d'artifici, amb les quals coses es possible d'es-
carnir tot allò que existeix ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ dintre i fora dels homes, resulta-
ven incompatibles amb el seu amor a la
realitat estricta ~~[illegible]~~, com ho resultava, amb la seva ~~[illegible]~~
honradesa, ~~[illegible]~~, les intrigues i lluites feroces d'en-
tre bastidors. La vida falsa i trapella de
l'escena, comparada amb la que ell s'esforsava
a reproduir en el seu modestíssim laboratori;

457

a dalt amb la seva experiència de caçador pro-
ta ..., pagava el treball ~~...~~ le calar-de les ga-
fes i aixecar el cap per veure-la.

A l'acabament de l'~~...~~ hivern, Aspreu havia
enllestit ~~...~~ l'obra destinada a l'Edi-
torial Catalunya. Villena (cal que resti em-
signat a l'Història) hi col·laborà amb la
seva tolerància d'home coneixedor del que
es un son de periodista, la fe d'un predesti-
nats i les necessitats d'una família. Per
Pasqua Florida aparegué el volum. Germo-
cencí fou amatent a recollir-ne un exem-
~~...~~
plars abans que els repartissin per
les llibreries. Tot caminant devers

satisfet i orgullós, ——→

casa seva ~~[illegible]~~ el feia
anar d'una ma a l'altra, com si mai ho
hagués vist ni palpat un llibre. Ni el fo-
rmat ni el dibuix de les cobertes li acaba-
ven de plaure. Però el cor fruïa d'una emo-
ció descoratjada d'aquelles que deixen un per-
durable record. «Pocs dels vianants que cir-
culen ~~[illegible]~~ devora meu, ~~[illegible]~~
=es deia Innocenci= son tan venturosos com
jo en aquests moments, ni tenen els motius
que jo tinc per a ~~[illegible]~~ sentir-se envanits».

I li semblava enganyós ~~[illegible]~~ aquest exul-
tament, tan ~~[illegible]~~ contraposat era amb
el seu caràcter i tan estrany a la constel·la-
ció malastruga, ~~[illegible]~~ sota la qual s'imaginava

d'haver nascut. Què feia, doncs, la ciutat? S'arruïnà? El tenia en oblit? La resposta no es feu esperar. Era a entrada de fosc. En arribar davant de casa seva, des de l'altre costat del carrer veié Eugènia i Angelina, que enraonaven amb la portera, com si els en passés alguna, una mica excitades. I veritablement era així. Eugènia, amb la veu alterada, amb pocs mots i amb la mà, li explicà que, després de maldar una bella estona per obrir la porta del pis, havia hagut de renunciar-hi. Innocenci ho trobà estrany, però ho atribuí a poca traça i impotència de riure i de la nerviositat de la seva muller. Va prendre la clau del pis de la mà d'Eugènia i se'n pujà, decidit, es-

cala amunt, no pas del tot tranquil, val a dir-ho. Ell també s'enfadà; ~~[illegible]~~ : es fa sà nerviós, sense resultat. La clau donava el tomb i els ressorts del mecanisme ~~[illegible]~~ funcionaven normalment. La porta, empenyent-la fort, cedia de l'indret del pany, però més en sobre no es separava del marc ~~[illegible]~~ si hi fos clavada ~~[illegible]~~ pro molt, com ~~[illegible]~~ Cuitaren a cridar el ~~[illegible]~~ serraller. El serraller comparegué al cap d'una estona. Portava una revinguda palanqueta i el seguien dos guàrdies del cos de seguretat. L'experiència professional del serraller, li havia ensenyat que quan l'amo d'un pis no pot obrir la porta

servint-se de la clau es que els lladres han passat el llisquet de part de dintre a fi de treballar a la segura. Els policies desenfundaren llurs pistoles. Aspremi s'alarmà. Els lladres, en el cas, improbable, de no haver atinat a fugir en notar el remenament de la porta, ~~no~~ l'espantaren ~~tant com~~ menys que aquelles armes, ~~que~~ car en moltes ocasions es disparaven amb anticipació i no pas sempre de cara a l'enemic.

El camí seguit pels assaltants s'endevinava sense esforç. Cap professional d'aquestos que hagués tingut un concepte mitjanament honrós del seu ofici, no hauria pas gosat vanar-se d'haver descendit des de la barana del terrat a la galeria ~~de~~ ~~l'últim pis~~ descoberta de l'últim pis, afavorit per la circumstància de que el sostre d'una cambra de mals endreços ~~li hagués servit d'escala~~ servís perfectament d'escambell. I si un cop a

la galeria, s'encepega amb un finestró obert, que permeti, un cop trencat un vidre, d'introduir la mà i girar la falleva, l'acte pot resultar estimulant però mai admirable.

Per si els malfactors s'haguessin dormit rucament ~~[illegible]~~ dins del pis, un dels policies se'n pujà al terrat, a tallar-los-hi la retirada. L'altre restà protegint el cerraller. El cerraller s'esdernava provant d'alçapremar la porta. I la porta gemegava, es vinclava, cruixia i amenaçava d'estellar-se abans que el llisquet cedís. El punt d'honor li ho impedia. Perquè li haurien posat si no? Tots els llisquets son a les portes per a defensar i protegir els de dintre exclusivament. Els estadants, a causa d'aquesta limitació de facultats, solen abstenir-se d'usar-los servint-se, amb preferència dels panys de seguretat, i, en voler parlamentar amb algun sospitós, de les cadenes. I era molt natural que

no és així

els lliquets s'aprofitessin ~~d'uns ecs~~ de casos excepcionals,
com aquell, per a demostrar la raó de llur pre-
ciosa existència.

Aspirin des del terrat, on el policia li supli-
cà que pugés com a gent, escoltava els esbufecs,
el panteixos i els sospirs d'impotència del manyà i els
gemecs patètics de la porta martiritzada.

No restaria d'ella més que un pilot d'es-
telles! Tanmateix aquest magnífic ~~[illegible]~~
nombre d'armes que tenia al ~~[illegible]~~ davant, bé podia,
~~[illegible] l'ajuda de [illegible] descendre [illegible] pels criminals.~~
sol o amb l'ajuda d'un company, descendre
pel mateix camí que havien fet els lladres, ja
que el seu ofici era perseguir-los. Els aga-
faria, si encara fossin a dintre o, altrament,

evitaria, almenys, el sacrifici de la porta [illegible]
el valor de la qual caldria sumar al dels, ob-
~~[illegible]~~
jectes i diners ~~[illegible]~~ robats. Però malaguanyat per
un ~~[illegible]~~ tan feixuc i ordinari! Anava tan polit,
feia tan de goig amb el seu casc de feltre, la seva
guerrera amb sobremànegues vermelles, els seus
pantalons amb la costura ribetada ~~[illegible]~~ del mateix color, els seus
botons estarrejats, les seves polaines xarolades i les
seves botes llampants! ~~[illegible]~~ Era pru-
dent, sensat i pietós insinuar-li res més que
insinuar-li la possibilitat de prestar un
bon servei a canvi de descompondre la seva correc-
ta i marcial figura, i de rebregar ~~[illegible]~~ l'uniforme
i de ratllar tantes coses brunyides, lliscant pa-
rets avall? No era un contrasentit pensar que po-
gués lliurar-se a acrobatismes amb un sabre pen-

jat al cingell i amb dobles soles als peus? Àdhuc
Innocenci permetia de cometre un abús retenint-
lo tanta d'estona allà dalt, a la fosca, ~~a la porta~~ sota les cordes dels
estenedors, invisible del públic. ¿No l'estafava
als qui ~~el mantenien~~ ajudaven a mantenir-
lo pagant religiosament els tributs nacionals, i
als quals en conseqüència, tenien més dret que qual-
sevol l'obscur Innocenci Arpí a ~~[illegible]~~ servir-se'n,
a admirar-lo i a refiar-se'n?

Els veïns havien acudit al replà més
proper al pis honorat pels lladres, llimitant
entre el desig de tafanejar i una certa malfiança
en ~~[illegible]~~ contingències imprevistes. Un cruixit de fibres ~~[illegible]~~ esqueixades, sec, estrident,
un raaac més formidable que ~~[illegible]~~
els anteriors, el que si fos discret ~~prudent~~ de compa-
rar un mànec amb un tocòleg, correspondria

al crit esgarrifós d'una mare anunciador d'un
infantament acomplert, impresionà ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ a tothom. La porta del pis havia cedit. El llis-
quet no. El llisquet servava entre les seves garres una
grossa estella, mateix que un lleó un esqueix ~~[illegible]~~ de carn
massa de la seva víctima.

Asprin fou cridat pel guàrdia que custodia-
va el manyà. Calia que anés davant, ressegint ha-
bitació per habitació tot encenent ~~[illegible]~~ els llums i copsant
si els lladres no s'havien fet escàpols i els passava
pel cap de resistir = el primer cop o la primera bala.

Asprin no es pot pas dir que tingués por. Do-
nava per segur ~~[illegible]~~ que els lladres eren fora, però re-
cordava, amb cert enyor, aquelles lots que els
detectius de pel·lícula, en semblants casos,
solen usar, mai no resguardats pel cos de la
persona robada.

i s'abrandí s'enlluernés

L'aspecte del pis feia plorar. Els llits eren desfets, els armaris oberts, els calaixos espenyats, les robes i els objectes terra enllà. Els lladres, segurament ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ defraudats en llurs esperances, degudes a la fama de ric que tenia el barri, es dedicaren a una furiosa recerca de diners imaginaris ~~[illegible]~~ I amb quin subtil coneixement ho feren ~~dels~~ amagatalls preferits de les persones desconfiades i gasives! ~~[illegible]~~ Únicament la taula escriptori d'Aspriu estava intacta.

Quin nas!

L'import del robatori no fou gros. No podia ser-ho! Uns joiells d'Engràcia, unes pessetes (en gràcies, ~~[illegible]~~ car el mes estava a les acaballes). Sort

468

duros en barra que eren d'Angelina. Asprim
bona
hauria perdonat als lladres d~~esbona~~, si s'ha-
guessin abstingut d'endur-se'n aqueixos diners
la mena
que ~~Angelina~~ guardava amb molta d'il·lusió, com
si fossin el més gran dels tresors. Els havia guanyat
ella, ~~ella~~ (ella!!) brodant un mocador, per en-
encarrec d'una senyora amiga. I no era la pèr-
dua del valor d'aquelles dues monedes que la
feien plorar ~~tant~~, era que unes altres d'equi-
~~tatament conmovedora~~
valents no l'haurien consolada, car les ~~pr~~
primeres que hom ~~esperança~~ aforeya treballant,
més que monedes son medalles, son conde-
coracions rememoradors d'un prematur heroïs-
me ~~de~~ d'esclava del pecat original.

Un altre sentiment commovia Asprim
~~Ataulfo~~
en trobar-se amb l'entrage violentat.

Ell considerava el ~~[illegible]~~ domicili familiar ~~del~~ ~~[illegible]~~ com un refugi del trist ciutadà, allò que és un catau ~~[illegible]~~ per a ~~[illegible]~~ certes bèsties del bosc. El ciutadà s'hi redossa quan es sent perseguit malalt o moribund. Però, ben-se així, que fins no era inexpugnable; que uns homes fantasmas = la cara i l'aspecte dels quals endevades tractava d'imaginar-se = l'havien violat ~~[illegible]~~ amb llurs petjades furtives, amb l'escorcoll de llurs mans i amb l'avidesa sinistra de llurs esguards. ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ ~~amenaçats~~

I en pensar això li vingué una esgarrifança, diria's heretada de l'home ~~[illegible]~~ primitiu, quan descobria

~~a~~ la seva caverna el rastre escunyedís d'

un serpent. [A mans dels lladres, els guàrdies

~~desconeguts~~ s'endugueren ~~[illegible]~~ el robat a

la delegació. Allí forniren les dades necessàries

al comissari per a escriure el corresponent atestat

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ A les deu de la nit

~~ren després haver sopat.~~ Ningú no havia sopat: tots

l'interromperen. Ningú ... convingueren reunir-

defallien. De comú acord convingueren reunir-

se de bell nou després d'una hora i mitja. Llest

el document, ~~ja testat~~ encara calgué que Asprer anés al

Palau de Justícia, a declarar davant del jutge

de guàrdia. L'interrogatori fou llarg i minu- ~~[illegible]~~

ciós. A les dues de matinada finia la inútil

diligència. L'endemà, ~~[illegible]~~

~~d'altres~~ noves molèsties. De bona hora un agent de
policia truncava al peu d' Aspriu, a
mig dia un altre, a la tarda un tercer, qui anun-
cià la visita del comissari general. Tots recorregue-
ren l'estatge, habitació per habitació; inspeccio-
naren moble per moble, calaix per calaix, objecte per
objecte. Després, calgué de repetir-los-hi l'història
detallada del robament, enumerar els objectes
robats, i avaluar-los a bell ull. El senyor co-
missari general, comparegué acompanyat de
tres o quatre agents de la primera volada. El
comissari general era un home d'uns cinquan-
ta-cinc anys, de bona estatura, tirat
i elegant. Duia una armilla de fantasia cadornada d'
una fina cadena d'or que, a través
d'un trau, anava d'una butxaca a l'altra.

Un respectable i voluminós abdomen feia fest més vistents l'armilla i la cadena. Dessota el nas curbat i robust li negrejava artificialment un bigoti aristocràtic de puntes refilades i erectes.

Ell i els agents pujaren al terrat. Sense que calgués ordenar-los-hi, amb un dolit i afició instintius de gos basset, els agents es dispersaren pels terrats veïns enfilant-se o deixant-se caure parets amunt o parets avall, a l'ensumada de rastres. El senyor comissari esperava amb calma, tot fumant una cigarreta emboquillada el resultat d'aquella batuda mateix que un caçador ja madur i reumàtic espera el primer glapit de la canilla. Els vells agents s'havien perdut de vista darrera torratxes, baranes i ximeneies o bé engolits

pels desnivells de les cases. Quan regressàrem, un d'
ells s'acuità a mostrar-li, d'un aire triomfal, unes
partícules de cera ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ deixades, en al-
~~[illegible]~~ de la porta del terrat adjacent.
mullar el forat del pany,
Els altres no havien estat tan sortosos, però
llurs observacions = un ~~[illegible]~~ rastre d'espardenya
en l'arrebossat d'una paret, l'empremta d'unes
mans en una carnisseria, cal saber després pel fregadís
d'un cos, ~~[illegible]~~ la tela metàl·lica que separava un
terrat de l'altre mascarada... = no deixaren d'
ésser ben expressives. Net i clar, els escaladors
de ~~[illegible]~~ pissos feien passeres dels terrats. Hi teníem
vivències ben convergents, i menys abruptes segura-
ment que ~~[illegible]~~ els que donaren fama i glòria als genis alpins.

Una setmana després la llar d'Innocenci es convertia en
un blocaus resistent. La porta era gairebé nova, el pany
de seguretat, nou del tot i més ferm que l'altre, una to-
la claveteja̧da protegia la fusta prima de la part baixa
dels balcons i, a mig aire, una cadena reviraguda,
mentre estaven ajustats, i una barra de ferro tra-
vessera quan calia barrar-los ~~[illegible]~~ a la nit o ~~durant les~~
en les ocasions que el pis restava sol. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~. La nerviositat d'Eugènia
i Agetina ho exigí. No obstant, ~~[illegible]~~ encara a vegades
les alarmava, sobretot durant les llargues
vetlles de l'hivern ~~[illegible]~~, sorolls reals o imaginaris que
venien del defora o bé, de part ~~[illegible]~~ de dintre,
~~[illegible]~~ la falsa visió d'ombres bellugadisses ~~[illegible]~~
més enllà ~~[illegible]~~ del cercle de la llum directa. No pas
saven tants ensurts, un segle enrera, les dones de
qualsevol hostalot situat al peu d'un ~~del~~ camiral de

molta nomenada, perseguit pels trabucaires. I
el cas era que Asprún, el muntanyenc, l'estre-
un caçador, no podia riure's de les aprensions
d'elles. La conflagració mundial havia apilat a
Barcelona el bo i millor dels indesitjables interna-
cionals, i lliures audàcies de tota mena servien d'exem
ple estimulant als nostres ~~[illegible]~~ malfactors.
Asprún es sentia temptat de carregar l'escopeta
i posar-se-la a l'esposa del llit. El mal era, ~~[illegible]~~
= com (deia ell als amics que li retreien, parlant del ro-
bament, la seva, condició ~~[illegible]~~ d'home de guerra, ~~[illegible]~~
d'ull certer i pels segurs = que una arma llarga en
un pis ~~[illegible]~~ estret, com son els de ciutat, ~~[illegible]~~ cada
vé inmanejable car s'entrebanca arreu com la
llarga (canya ~~[illegible]~~ d'un desenteranyinador.

XV

El robament del pis d'Innocenci, en coin-
cidir amb l'aparició del llibre produí l'efecte
d'un reclam. Molts ho donaven per cert. És el
que ells deien: Què hi haurien anat cercar els
lladres, a casa d'un escriptor? El cas fou que, esvaïts
els efectes depriments d'aquell episodi, Aprin
pogué respirar la inefable aroma de l'èxit. Amb
rara unanimitat la crítica i també el públic,
convingueren que havia escrit un bon llibre.
Serra Català va publicar el retrat de l'autor a
dues columnes, acompanyat d'un article de pre-
sentació del volum, els termes del qual, tan afala-
gadors eren i tan de trascendents li ~~feien~~ arribaven a Inno-
cenci, que es sentí aclaparat. Diria's que li ~~[illegible]~~ havien

posat damunt de l'esquena un pes superior a les
seves forces. Però dintre d'ell començava a
a produir-se aquella remor
excitant precursora d'una festa grossa. Una es-
pecial circumstància el feia créixer. Angelina era
al llit, convalescent d'una grip gansonera, amb tem-
peratura molt alta i mal de gorja. Aspriu
només es sentia venturós en aquests moments,
quan reapareixia el somriure als
llavis d'una filla seva, després d'una malaltia
greu. Això li havia fet pensar si la felicitat dels
homes consistiria, simplement, en l'ab-
sència de tota dolor corporal, de tota pena de l'
ànima. La petita glorificació d'ell, en coincidir
amb la millora de Angelina,
era un esdeveniment cabdal. El
glatir del cor d'Innocenci es transformava en un

tristeig de campanes, i a dins del pit sonaven músiques, i s'omplenava d'una claror estat de gresols encesos, d'atxes de vent i de focs d'artifici. Oh, geni jove! Angelina, ja és una doneta capaç de judicar ço que significa un retrat i unes lloances a les columnes d'un rotatiu. I vet aci que el seu pare va i li porta Sang Català, obert per la plana on ~~ell~~ el rostre d'ell apareix esflorant un mig riure un si és ~~una~~ o no és ~~mitja~~ amarg i on es parla de l'obra publicada en termes que no gosa llegir, car s'avergonyeix de merèixer-los, encara que desitja, amb veemència, que siguin llegits per ella i que ella el faci llegir a la seva mare. I es capté a fi d'aconseguir-ho, no esmerçant paraules ni raons indirectes, sinó deixant el diari damunt del llit ~~a~~ en previsió d'una possible tafaneria. [Definitivament ~~Es~~ es veu obligat a reconei-

xa que el llibre li ha dut bona estrangança. Semblava que tingués el peu al coll de la ciutat i que la ciutat es donés per vençuda. ~~Reconei-~~ ~~Acceptava~~ Convenia, si més no, que era un bon escriptor intuitiu, un místic rústica, un home d'humor melancòlic, un infant que plora dins la nit, com el definia un poeta barceloníssim en una esquema de retrat cabalístic. Aspriu acceptà, ben content, l'armistici i el concepte que havia merescut ~~de~~ ~~la~~ de la seva enemiga, sempre més falaguer que el que ell hauria gosat d'esperançar.

Açò li donà coratge. I després d'un ~~temps~~ període de repòs sentí, de bell nou, el desfici d'una altra gestació. Pogué dur-la a terme feliçment. Estava de sort. Quan ell s'imaginava haver abusat, amb excés, de la ~~benevolença~~ benevolència del senyor Villena, i esperava una amonestació en

poc seriosa, es trobà premiat amb un augment de sou. ~~[illegible]~~ Innocenci ho agraí, potser indegudament. El consell administratiu de Seny Català, s'~~[illegible]~~ acomodava a la llei de salaris promulgada per l'Institut de Reformes Socials. De vegades la sort imita les desgràcies; no van pas soles. L'augment de sou anà seguit de l'esmena d'aquell error de càlcul del poeta, membre important de patronat que regí el col·legi on Innocenci lletrava de professor.

Per un llarg espai de temps la calma regnà a la llar d'Asprim. La ~~[illegible]~~ salut d'Angelina semblava perfecta. El seu ~~[illegible]~~ cos anava formant-se ~~[illegible]~~ harmònic i graciós; i la seva intel·ligència no tenia res de vul-

gir; en el vestir i en l'agençament de la seva persona revelava un especial bon gust. El seu pare se l'emportava al teatre les nits d'estrena. Angelina no es divertia pas gaire. Trobava insubstancials les obres i s'estranyava ~~s'indignava contra~~ de les noies de la seva edat que ploraven en drames que feien riure i reien en comèdies que feien plorar. Això, tanmateix, plaïa a Agustí, quasi s'ho escrupolava de pensar que la seva filla arribés a ~~pogués un~~ semblar-se al nombrós estol d'afiliades a la Caputxeta Blanca, una mena de congregació molt de moda llavors, que no solament s'estenia com el gram per Barcelona, sinó també per altres ciutats, viles i pobles de Catalunya. Veritable passa de carrincloneria seràfico-literio-sardanística, sorgida d'un lloable intent patriòtic

482

mal orientat.

Asprin, per tal de mantenir^(la seva filla) sana de cos, com sembla que no sigui d'esperit, fa un parell d'istius que la treu ~~[illegible]~~ de Barcelona acompanyada d'Eugènia. La treu en condicions del tot incomodes. Una vídua els cedeix dues habitacions amb llits. Una vídua els cedeix dues habitacions amb dret a la cuina. La casa de la vídua estiuenca, ^(la planta baixa), fresca i endreçada. Té un pati ~~[illegible]~~ fresca i endreçada. Té un pati cobert per una ~~[illegible]~~ ufanosa parra. Un cossi amb una hortènsia blava ocupa el centre i als voltants, en terraplens, floreixen els geranis i les fucsies. Asprin té vacances que li permetran de passar un mes amb ~~l'esposa~~ ^(la muller) i la filla. Disposen de bons llits i de bons valencians de llana i mengen peix fresc de tant en tant. Anna Gelina comença a ~~[illegible]~~ ^(Menjar-se) el mar sense cara-

basses ni suros. Els pescadors, tot mirant-la, diuen
entre ells: Fillets, quin mena agresta, mosseta!
A la platja ha conquistat molts amics i amigues.
Barquegen, fan excursions (pare, mare i fills), guimben i riuen.
Pel setembre tornen a Barcelona. Jaume
comença reprèn les seves ocupacions, però ni en-
tusiasmat ni decidiós. Després de l'activitat
mental que ha esmerçat en escriure la seva
obra, l'abelleix concedir-se un descans re-
parador. El treball que usualment l'imposa
Seny Català sol fer-lo sense encaparrar-s'hi.
Procura, això sí, que tingui, almenys, una
certa dignitat. Les cròniques setmanals les
medita i les escriu amb calma. No corre ni s'
impacienta. Si no pot lliurar-les el dissabte
a la tarda, pensa que, anant normalment,

tot el que més, ~~[illegible]~~ haurà l'escoltar la vetlada
i inofensiva reconvenció del senyor Villena: «Ha es-
tat molt comentada etc...» L'hora de la lliçó que ha
donar al col·legi (ell l'anomena la Casa de Caritat) li
serveix de passa-temps i l'anar-hi, de passeig. Altra-
ment sap que les seves crítiques teatrals no guariran
res; que ofen gran pega i que no mereix agraïment
la que amoixa, i que la severitat aplicada a les obres catalanes, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
segons opinen els innombrables patriotes que assis-
teixen a les representacions, equival al crit
de "mori Catalunya". Sap que l'efecte de les seves
censures, seran neutralitzats per les notes ditiràm-
biques redactades ~~en~~ les contaduries, les que proba-
blement ~~seran~~ apareixeran inserides a la mateixa plana i
al costat mateix de ço que es proposen contra-

dir (aquest enorme i insidiós privilegi és pagat amb la misèria d'una o dues butaques de pati cedides a cadascun dels diaris, en relació amb llur importància.) Sap també, que cada defecte que descobreixi en l'obra estrenada es transformarà en uns quants que els autors criticats, llurs familiars, llurs amics, llurs admiradors, el públic fanàtic i l'empresari, trobaran en les seves obres presents, passades i futures. I Aspriu es lamenta, amb ironia, que siguin els drames i comèdies dolents dels altres els que el desacrediten a ell.

En les vetlles que té estrena, sobretot a l'hivern, ara que el menjador de casa seva està protegit del fred per una discreta calefacció, li reca de deixar la intimitat de l'esposa i de la filla, aquell ambient saturat de veritat i senzi-

lleva, per a ficar-se al palau de la ~~[illegible]~~ farsa, on es riu
es plora, es parla i s'acciona segons les normes d'un
convencionalisme estantís, on gairebé cap actor no és capaç
de dir: Bon dia amb la naturalitat que un vianant
dels nostres camins ho diu a un altre que passa el cos
tat seu.- ¿Quina compensació podia trobar a allò
que deixava, presenciant intrigues amoroses que
~~[illegible]~~ ens han estat contades
ja pels grecs, les quals ens ofereixen dues solucions
úniques: la mort o el casament? El consolava per
o molt la companyia d'Angelina. Ells dos es di-
vertien molt més fins la representació que du-
raven la representació. Aspirin anava a escriure la
nota informativa de darrera hora a la impremta
situada al carrer de Valldonzella. Caminava fent
braçet amb la seva filla, enjogassats en empentar-

se infantilment. La baixa temperatura del carrer repre-
nia Angelina, que es posava a tremolar. Llavors ell,
procurava de fer-la reaccionar caminant de pressa,
~~[illegible]~~ enrossegant-se-la a gran gambades i exage-
rant-les grotescament. I reien. En aquella hora=
quarts de dues de la matinada = els carrers que els
calia d'atravessar des del Romea a la ~~impremta~~
impremta com gairebé tots els ~~situats~~ de la ciu-
tat vella situats a la banda de ponent, no po-
dien oferir als ulls càndids d'una donzella més
que escenes inequívoques de mercadeig indeco-
rós. Aprim procurava de fer passar An-
gelina pels menys concorreguts de compradors
i venedores; per aquells on la carrera del tran-
seünt noctàmbul, consistia solament en l'
espera dissimulada d'un parell o tres de bar-
jaules sota d'un fanal. [El porter de la impremta

ta veia arribar al crític i a la seva gentil companyo-na tots somrients i excitats. El porter sopa, berena o dina — cal dubtar que ell mateix sàpiga com deu qualificar aquell repàs — en un racó del vestíbul, asse-gut en un llarg banc destinat als venedors, que vin-dran, més tard, a esperar el repartiment de l'edició. És un homenàs panxut, cara-gros i embo-fegat de galtes amb pocs cabells al crani, sota dels quals i devora el coronell s'hi transparenta una llúpia grossa i lluent com una pruna clàudia. Va en cos de camisa, i du el pantaló mal cordat, deixant que la vi-sual penetri per una escletxa comprometedora, que s'obre i es clou a compàs del seu respirar asmàtic. Enforquilla la vianda, continguda en una fiambrera, amb una especial avidesa de vell diabètic. Una noia de dotze a catorze anys — la seva filla — dorm asseguda en el mateix banc amb el cap estintolat a la paret i la boca llastimosament oberta. Entre

ambdós, en el seient, hi ha un tros de pa de barra, una taronja, un ganivet i una ampolla mig plena d'un vi espès i negre. Aquest grup vagament il·luminat a través d'unes vidrieres per la llum d'una bombeta elèctrica penjada en l'interior, damunt de la rotativa, impressionava tristament Guanovecuni.

Quin estrany viure el d'aquells éssers! Com era artificial i destructor! Pel contrast li feia recordar les menjades dels bosquerols, asseguts en la pullaraca d'un roure o en el tou d'herba seca d'un marge, amarants de la tebior del sol, mentre la cogullada se passejà joguinosament pel terrosser del guaret amb la seva caputxeta erecta.

El porter envellit en aquell racó brutot i negre, de la impremta, era un adicte incondicional de Seny Català i admirava els qui hi escrivien, en especial aquest crític «que les cantava clares» de geni senzill i franc qui semblava estimar la filla tant com ell la seva.

Invariablement, cada nit d'estrena, en veure entrar Aspriu amb Angelina ~~sota~~ després de saludar-los molt amable ~~[illegible]~~ preguntava amb molt d'interès:

= I bé; com ha anat?

Entusiasta del teatre català, on solia passar les tardes ~~[illegible]~~ dels diumenges, li plaia de saber, abans que ningú, l'opinió «infal·lible» del qui ell considerava el més sincer dels crítics. Aspriu mai no era gaire explícit.

= Ja poden comptar, com sempre. Es a dir: l'èxit de consuetud, l'inevitable quan tot el públic és parent o amic o invitat per l'autor

L'aparició d'Angelina a la impremta, giragonsant per entre rengles de caixes, de taules de compaginar, de motllos, de tamborets i de tarimes, abans d'assolir ~~[illegible]~~ l'entrada de la redacció; (la porta directa de la qual era barrada a la nit) atreia els esguards del personal. I Aspriu pensava amb un

cert orgull: la troben bonica.

A tot això arribà un dia que a les penyes literàries en les converses dels entreactes, ~~en~~ als cercles íntims es sentirà a dir "Aspriu s'aburgesa." Va posant una simpàtica panxeta, fuma en una pipa anglesa i es torna pretenciós, car ha deixat, temps ha, el seu jaqué de proletari i ara porta una caçadora de pana feta a mida i un barret ploma, de color marró, com si fos qualsevol aristòcrata d'aficions agrícoles o cinegètiques, propietari de castells i de vedats, la reconeguda elegància del qual exigeix alguna variació per a no esdevenir intolerable. Demés, observen com alguna vegada porta les sabates enllustrades." I podrien haver afegit: i en un banc de Barcelona té dipositats uns valors, no gaires, producte de l'estalvi constant de la seva muller.

I no deixarà d'ésser cert; Innocenci Aspriu s'havia aburgesat. Actualment té els seus anys, el cabell gris. les entrades del front, en eixamplar-se, amenaçaven de fer-lo calb, cosa que, ~~altrament~~ per altra part, imprimia a la seva testa un aire distingit i venerable. Estava en l'edat que s'inicia en els homes un defalliment d'energies vitals; quelcom que s'assembla a la menopausa femenil, ~~causa~~ motiu de transtorns circulatoris i nerviosos. I Aspriu, que ja no té angoixes, ni feines peremptòries, ni cap impuls creador que l'agullonin, es pren el luxe de tornar-se neurastènic. La neurastènia és un mal de rics i desvagats. Solen arreplegar-la els homes que deixen una ocupació abassegadora, per tal de fruir de la vida que no han viscut i dels diners arremassats que, finalment, de res no els serveixen. Així doncs, més que la viduïtat anterior,

més que la parxeta, més que la pipa anglesa i més que les sabates enllustrades la neurastènia confirmava l'aburgesament d'Aspriu. Una indisposició pròpia del temperament hemorroidal, d'agraïxes que a penes ningú gosa anomenar per a no suggerir visions catastròfiques, l'havia retingut uns quants dies al llit. Des que feu coneixença amb el doctor Aguilera, semblava que es morís de ganes d'aprofitar-se d'aquella capacitat, que d'antuvi li atribuí, d'atrapar qualsevol mal, per entafurat que estigués en els racons més recòndits de les entranyes humanes.

El doctor Aguilera ha compareguat amatent a la crida d'Aspriu. Ha entrat al pis divertidíssim. Abans de veure'l, ja sap que no té res. Coneix de sobra aquests terribles caçadors, els grans enfortits per la

intempèrie, colrats pel sol i per la tramuntana, amb
una circumferència toràcica que s'apropa al
metre, poc familiaritzats amb la febre i amb la dolor,
s'espanten per poca cosa. Quan l'entitat li diu
la índole veritablement innoble del mal que pateix, el
doctor bota de la cadira en sec i esclafeix una curta i
grossa rialla, com si hagués escoltat un acudit
d'efecte irresistible. Asprin es-
perava i temia pudorosament, la inspecció del tors endanyat.
Però el doctor Aguilera es limita, després d'es-
coltar la documentada història de la malaltia que Asprin li ex-
plica amb un estil rigorós i patètic,
a mirar-lo fixament mig minut.
I de sobte allarga el braç dret, i amb l'
índex de la mà, li senyala la regió frontal
gairebé despoblada de cabells, la boca amb els que-

xals corcats, la pell seca del rostre i uns relleus molt
pronunciats que van en direcció a l'extrem de les un-
gles de les mans, i li fa saber que és artrític. Se-
guida li demana alguns antecedents de família i
de què varen morir els seus pares. Innocenci tem
les conseqüències de la seva resposta. ~~[illegible]~~,
Valdria dir d'accident, car és una mort que ra-
rament s'hereda, però no sap mentir i diu:
= De feridura.
= Veiem, exclama el doctor, l'apoteosi final!
Innocenci ja està servit; ja no escolta res més
del que segueix dient-li el seu amic. El gran
~~confiança~~ crèdit que li mereix fa que les seves pa-
raules tinguin la força convincent d'un
augur infal·lible. Ja sap doncs quina mort
l'espera, però abans de morir es veu un any o més
invàlit, fastigós, convertit en nosa i turment

dels sens. L'endemà al matí, mentre, assegut al llit,
llegeix el diari (car està molt millorat de l'afecció
local) la neurastènia s'apodera d'ell en pocs
minuts. Ha començat per sentir una pressió a
la gorja. Diria's que una mà enguantada li ~~[illegible]~~
oprimeix suaument ~~[illegible]~~ la nou del coll. No s'explica què pot
ésser, ni què pot significar. Sospita si serà el
cor. I el cor es dóna per entès, i es posa a bategar
furiosament. Aspriu rebat ~~[illegible]~~ ben lluny el diari,
i s'aixeca tremolós i embasardit. A la tarda va
a veure el doctor Aguilera. Pel camí, el salta un
indefinible malestar. És una sensació de fluixe-
dat extrema ~~interna~~, com si es fongués per dintre ~~[illegible]~~
i s'anés buidant ~~[illegible]~~ fins esdevenir un esco-
rrill llefiscós, causa de relliscades pels transeünts.
~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~de~~ Asforini. Amb molt de treball arriba a la clínica. A la sala d'espera li ve un ofec que se li fa irresistible per moments. No sap pas perquè pot abstenir-se de demanar auxili o ~~[illegible]~~ de violentar la porta de l'estància, on el doctor mai no acaba d'examinar un client. Quan li toca el torn es precipita ~~[illegible]~~ allí, com una persona amb les robes enceses es precipitaria en una bassa d'aigua. El doctor Agusolena li pren la pressió arterial tot fent-li remarcar la poca flexibilitat dels vasos acusada en ~~de les pulsacions acusada en~~ l'aparell per les batzegades ~~[illegible]~~ que pega ~~[illegible]~~ l'agulla registradora de les pulsacions. Té de pressió ~~arterial~~ disset amb una mínima de deu. Fora pipa, fora vi, fora licors forts... El doctor s'interromp, car s'adona que Asforini està espantat. ~~[illegible]~~

Llavors riu, bromeja, es mofa dels homes pusil·lànims,
per veure si l'anima. Però Aspriu, en aquells mo-
ments l'odia.

En arribar a casa no pot suportar més la de-
pressió que l'aclaparava. Ultra l'angoixa de sentir-
se fondre's per dintre, nota que el cap va tornant-
se-li ingràvit, buit, que desapareix, que se li en-
laira tot oscil·lant a la faisó d'un globus
ple de fum. S'allita altre cop. Demà escriu-
rà una lletra al doctor. Li dirà que no vol sa-
ber mai més res de les pròpies artèries, de si
son dures o elàstiques, de si la sang que hi circula
es clara o espessa, de si ell ha de deixar la
pipa, el vi, la carn i les salses grasses... ni del que
hauria de prendre. Com li semblà que allò ani-
ria llarg, es farà visitar pel metge de l'Associació

de Periodistes i tindrà els remeis de franc. Que el perdoni, però a ell li convenia un doctor a l'antiga, un vulgar organicista, que s'hagués limitat a receptar-li deu cèntims d'ungüent de carabassa, en compte de profunditzar més endins de la part malalta.

El metge de l'Associació de Periodistes era un senyor elegant, menut i rodanxó, pulcre i propens a l'esmers de diminutius. Tenia mans de dama, un petit bigotí retallat, una veu prima i dolça i els gestos calurosos d'home pacient. Estudià amb molta cura els reflexes del malalt i la seva manera de caminar. Finit l'examen, va sermonejar-lo. Provarà de convencer-lo que el millor metge per a les malalties nervioses és el mateix malalt i la voluntat la millor medicina. Sobretot, va dir-li; si no teniu confiança en vos mateix, tingueu-la en mi: això vol significa que heu d'ajudar-me, que almenys heu

d'entestar-vos a ser obedient. Pensen que jo confio en vos; que poso el meu crèdit professional a les vostres mans. Amb això i unes injeccionetes, us posaren ben aviat eixerividet i bé.

L'endemà Eugènia anà a trobar el metge, suplicant-li que li parlés, amb tota franquesa, sobre l'estat d'Innocenci. El pronòstic no fou gens alarmant. Després d'unes extenses digressions referents a les moltes dificultats que ofereix a tothom la vida moderna i l'enorme desgast de nervis que ocasiona, insistí en que a Innocenci li convenia més que altra cosa distracció. «També ella, Eugènia, havia de col·laborar a la bona obra de posar el seu marit eixerividet i bé. Vigilar-lo. Quan el veiés massa sòpit i encaparrat, urgia desensopir-lo i desencaparrar-lo, fos com fos, mal i engués de treure'l de casa tan si com no, o de fer-li agafar una enrabiada.» Eugènia seguí els consells

del metge al peu de la lletra. Moltes vegades després es preguntava com era que la seva muller s'hagués tornat tan repatània, però quan el prenia d'un braç i se l'enrossegava al carrer no podia estar-se d'agrair-li-ho. Cert que el ficava temeràriament entremig de la circulació on calia fer l'ull viu i tenir l'orella atenta a la campaneta dels tramvies a les botzines dels autos i als esclafits dels cotxers que l'obligaven, tanmateix, a servir-se de les cames i del cap amb força llestesa les unes i amb força claretat l'altre, talment com un home sa.

La convalescència va durar-li sis mesos. No estava per res ni podia fer res, que no fos preocupar-se d'una estranya titil·lació llefiscosa que sentia molt endins del paladar. Es passava les hores al balcó, contemplant com els paletes que treballaven en aixecar una casa d'enfront, posaven

un mos cada cinc minuts i fumaven una cigarreta cada deu, amb la qual conducta redimien el proletariat mundial de la tirania burgesa i aixecaven els gansoners i els ineptes a l'altura dels més actius i espavilats.

En certs dies, que s'aventurava a sortir de casa per iniciativa pròpia, ~~[illegible]~~ sobtadament el reprenia una d'aquelles angoixes inefables amb ~~[illegible]~~ mans freds i evasió ~~[illegible]~~ aeronàutica del cap. Si això li succeïa al mig del carrer feia un suprem esforç. El record d'haver empenyorat la paraula, comprometent-se a vetllar per l'honra professional del ~~[illegible]~~ dolç i simpàtic metge de l'Associació de Periodistes, l'obligava a reaccionar, i reemprenia ~~[illegible]~~ la marxa amb penes i treballs.

A vegades, a la nit, durant un dels seus acostumats insomnis, (solia aprofitar-los per a ~~[illegible]~~ reviure

imaginàriament fets llunyans, amargs o engrescadors) s'adonava, amb ~~satisfacció~~ alegria, que el seu cervell ~~es cap-~~ funcionava ~~tenia~~ amb inavesada lucidesa. La preocupació dels seus transtorns neuròtics feia estona que no havia comparegut. I ara mateix, ella conviviria amb altres pensaments no gens penosos, sinó vulgars i fugissers.

I s'entretenia en estudiar les evolucions d'aquesta mescla, des que la preocupació havia aparegut com un floc de boira en el cel clar de ~~la [illegible]~~ l'intel·lecte, fins que tot plegat es desmarxava i confonia formant un núvol obscur. I en aquestes, de cop i volta = Aspriu s'entrebaltia = es donava compte que el seu cervell queia en un marasme ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ estrany, que un negre abisme emplenava el seu crani. Sols una guspira de consciència = lluerna en nit tenebrosa = li restava encara, per di-

cernir que aquell estat era atormant. I s'imaginava que ja no pensava en res; que no podia pensar en res; que es tornava foll. A la llum diürna de l'endemà, reconeixia que quan un home pensa que no pensa en res bé és que pensa en alguna cosa. Altres obsessions l'atormentaven, tant o més irracionals que aquesta, les quals, un cop passades, qualificava de ximples, però sense poder-se'n desfer del tot. I més insociable que mai defugia el tracte amb els amics i coneguts. Trencava de carrer o donava mitja volta si algun se li atansava de cara. Sabia que tots li aclapararien amb una mateixa cançó enfadosa. "Que es penjés un sarró a l'esquena, que els nerviosos no volen ésser planyats, que prengués conyac, dutxes i valeriana, que era pitjor el que ells mateixos havien

passat anys enrera, que tal doctor i tal altre eren els més entesos en neurologia, i li donaven llum adreça per si li plagués de consultar-los. I generalment, en explicar-li els remeis i el règim dietètic emprats per aquests especialistes, resultaven tan diversos amb els que seguia ell, que perdia la confiança en ~~bizarradeta~~ simpàtic metge ~~de les imperfeccions~~ dels diminutius, que era la única cosa que el podia guarir.

XVI

Fa un quart de segle que Aspriu camina pel senderó ni planer ni florit de les lletres. Quan ~~[illegible]~~ ell recorda i medita com ha estat d'àrida i trasvalsada la seva existència, es fa creus que hagi pogut suportar-la. Amb tot, li semblava que era ahir que donava el primer pas. «Verament les

hores = filosofa = transcorren més ~~[illegible]~~ de pressa si un viu
submergit en una ~~preocupació~~ dèria constant que si ~~[illegible]~~ anem
~~[illegible]~~ darrera dels plaers, ~~[illegible]~~ fugicers i atzarosos. Sols
~~[illegible]~~ les immobilitza la impaciència per la felicitat espe-
rada i jo no he pas tingut aquesta mena de mal-
~~[illegible]~~
decaps.»// ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ S'havia trobat vell sense adonar-se'n,
i desitjava passar comptes. Havia triofat, havia
estat vençut? Ho ignora. Ell té la convicció d'
haver romàs fidel al seu temperament; als seus amors
i als seus odis; a la seva fatalitat. Res més. La com-
pren = i està tip de llegir-ho i de sentir-ho a dir = que
ni un sol home ha aconseguit de coneixer en vi-
da, ~~[illegible]~~ la valor absoluta de la seva obra. Cal que en
passi el temps, cal que en passi la mort. Però què
en pensen d'ell els seus llegidors? Quin crèdit me-
reix, en la fira actualment, ~~actual~~ intel·lectual ~~[illegible]~~ de casa nostra?

Ell no ha pas treballat per a fer-se admirar, ni per a ~~arre-~~
~~ra~~ ramassar llorers, ni per a donar motiu a un arqui-
tecte de construir un monument estrafolari. Aspirà
desitjà saber, només i d'una vegada, si en seguir la seva
vocació, a costa de penes i sacrificis, els intel·ligents
ho consideren un heroisme o una rucada. Dels crí-
tics no se'n pot pas queixar. L'han enlairat prou per
què ell, poc acostumat a caminar per les altures, ex-
perimentà un començament de vertigen. Alguns, en
parlar del seu llibre, han fet al·lusió, a guisa de pre-
àmbul, a uns quants anys de mutisme, a la lentitud
a donar obres noves, al llarg silenci interromput,
i al fruit madur del seu talent, que devia al pú-
blic i que el públic esperava, la qual cosa li produí
~~[illegible]~~
l'efecte de velats retrets a mandres i negligències
criminals, pròpies d'escriptors ~~que~~ un poc baliga-
balagues, que no miren per ells ni per la pàtria.

I no obstant! quines privacions; quins defalliments, quins episodis de la seva tragèdia familiar no havien emplenat aquells anys de mutisme, aquella lentitud en produir, aquell llarg silenci aquella espera del públic!. Entretant la moda literària = la durada de la qual no és pas més llarga que la vida mitjana d'un gos = havia donat, almenys, un parell de tombs.

I els cabells d'Aspriu blanquegen i les prematures arrugues del seu front [illegible] s'han multiplicat i entrecreuat i formen una mena de mosaic, i tota la seva figura, robusta i escardalenca, té un aire serè i la seva boca somriu amb la punta d'amargor que dóna l'experiència i la pàtina dels anys. [illegible] Però ¿no és aquest el moment precís en què el jove agosarat [illegible]

~~sentien~~ senten fretura d'apedregar llurs mestres? Aspriu ha hagut d'escoltar veus dissonants que l'atenuaven degarnen. Retreien l'estil fotogràfic, el naturalisme repugnant, la vella ploma d'oca, o bé, en lloc de parlar concretament d'ell, parlaven de Standhal i de Flaubert, «després de les novel·les dels quals, comptades proses narratives pagaven la molèstia de ~~[illegible]~~ passar-hi els ulls.» I un que es considerava ajudant clínic de Freud havia escrit: «Nosaltres no deixarem d'aplaudir ~~[illegible]~~ algunes visions d'Innocenci Aspriu, però de seguida apretarem a córrer en sentit oposat.» Oh, un primer èxit tothom l'admet, un segon ja és discutit i un ters intolerable! Aquesta consideració l'aconortava, com també el recordar-se que ell havia estat crític de Llibertat perquè el director d'aquest diari el ~~[illegible]~~

suposa inepte per a tota altra activitat periodística. I des de llavors no havia deixat de repartir censures que, per ben justificades que fossin, havien ferit l'amor propi dels qui el tenien excessiu i no es conformaven amb el honorabilíssim títol d'aspirants a gran home. A desgrat de tot, Aspriu experimentava la dolorosa sospita d'ésser mereixedor, precisament, d'aquelles censures que més al viu el ferien. En canvi, no així dels elogis que més el satisfeien. No atorgava pas gran confiança i no reconeixia gaire autoritat a la lletra impresa, car tenia ben present que quan ell era un trist provincià, infectat tot just del virus literari, a través dels articles crítics, comentaris i notes de la premsa, Barcelona se li havia aparegut com un inexhaurible planter de genis.

Ningú no passaria ni en el teatre ni en la novel·la ni en l'art ni en la poesia. La veritable dificultat

per als autors d'aquella època, diria's que era, obligar a un crític seriós, tingut per equànim a parlar malament de llurs produccions. Asprin, demés, trobava pueril certes remarques que li dedicaven. Un li atribuïa aficions botàniques, un altre propòsit d'enriquir la llengua catalana, aquell deia que era un formidable lector de llibres d'Història Natural i aquell que volia donar lliçons d'agricultura i cinegètica. Tot això perquè decorava la seva prosa d'herbes i flors conegudes de tothom i usava termes espesats dels llavis de la seva mare, i dedicava als animals i plantes una atenció especial, franciscana, i descrivia les no gens extraordinàries batudes de conills i de sanglars, fidelment. I heus-se així de quina guisa el poeta era transformat en herbolari, l'instintiu aplegador de paraules vives, en filòleg i l'èpic narrador de l'aspra prosa existència dels pagesos, en hostaler. Asprin

no aconseguia d'~~explicar-li~~ explicar-se la causa d'ésser-li atribuïts tants de coneixements, més gaire suposant als homes de lletres de la ciutat una incomprensible ignorància del que naix pels camps, del qui hi pastura, del que hi vola pel damunt.

Decididament no era refiant-se dels crítics que podria esvair els seus dubtes sobre ~~el~~ la valor real de la seva personalitat. I els amics? Disposava d'alguns de ben sincers. ¿Però no els encegaria l'afecte que li tenien i la identitat de criteri que els havia unit? No l'admiraven ja per inèrcia? ¿Qui, altrament, gosaria respondre de llur bon gust i de llur capacitat? ¿No els veié molts cops entusiasmar-se durant la lectura d'una obra, que ell s'hauria guardat prou de signar? I els companys? Ah, els companys! No oblidaria mai més les tertúlies de l'American-Bar, aquella taula plena d'engrunes d'eminències.

queixalejades lentament, amb la refinada voluptat d'un carnívor tip, que ja només tritura per golafreria. Escoltava la veu àtona, sense sexe, del gran dibuixant i crític, que es permetia de fer excursions vandàliques per tots els camps de les més nobles activitats humanes. Aspriu tornava a esgarrifar-se; tornava a comprendre, com llavors, la gran dificultat de triomfar de tanta erudició petulant, de tanta xerrameca verinosa. Cert que no tots els companys eren de la mena dels de l'American-Bar, però, fet i fet, sempre calia tenir en compte que llurs bones paraules podien ésser dictades per l'esperança d'una adulació recíproca. Tal vegada la única manera de copsar de llur boca una sentència que reflexés llur ferm convenciment, seria parar l'orella darrera d'una porta, de seguida d'haver-los-hi girat l'esquena. ¿Però qui es capaç de destruir, a gratcient, la venturosa ignorància que del pre

som i del que signifiquem entre els homes? Pas Aspriu, car ell té de si mateix un concepte mesquí i una vaga esperança d'equivocar-se, i seria immensament desgraciat en veure-la fallida. De petit, mai no havia tingut la pretensió d'ésser el més llest ni el més valent dels nois que ell tractava; de jove no s'atrevia pas a fer l'amor a cap noia excessivament bonica, convençut que no la mereixia i d'home, ni els seus fills ni el seu rellotge foren un escull per a la seva modèstia, com sol esdevenir a molts. Aspriu, ara, es contenta situant-se en un lloc destacat entre les mitjanies. No és gran cosa; gairebé no és res, però a l'ombra de les seves aspiracions limitades, hi troba un repòs i una dolcesa benefactora. Mira el cimal on el sol llu, sense renunciar a intentar la penosa ascensió, un dia o

515

altre, quan, a l'escalf de la llar pròpia, recobrí energies
i ànsies d'excel·lir. Mentre durà la neurastènia
aprengué a no separar-se de l'esposa i de la filla, a gus-
tar de llurs falagueries i atencions i a reflexionar
que potser havia estat envers elles, una mica adust i
desagraït. Li plau la vida familiar. Ja no fantasieja
ni s'evadeix espiritualment; ja no abandona
el seu lloc de cap de casa per a recorrer terres salvat-
ges en companyia d'uns èssers sobrehumans que
Eugènia i Angelina tenien por de conèixer, car els sem-
blaven encarnats en ple desvari. S'ha acabat allò de sentar-
se a taula com un autòmata, allò de no saber quines menges
es posava a la boca, allò de clavar els ulls en un in-
dret, com si allí hi veiés quelcom encantador; i allò de no ado-
nar-se de si la vianda, el pa i el vi abundaven o escasse-
javen. La frugalitat continua regnant a la taula d'
Aspriu, però tots hi troben el que els fa menester,

i els diumenges i festes senyalades hi ha l'extraordinari de dos tortells de pesseta, un de nata i un altre de crema; i de cent en quaranta, una ampolla de cidra xampanyada. Però és la pau que hi regna el que els fa més profit. Avesats als sofriments, a les estretors i a tota mena de sorpreses cruels, l'avui, morigerat com és, els apar inmillorable. L'esdevenidor ja no els espaordeix. Aspriu cobra puntualment el sou del diari i el de l'Escola, i els estalvis d'Eugènia van fent-se més considerables i les rendes trimestrals també. Altrament, les col·laboracions d'Aspriu són més ben pagades que antany. I ço que per a molts seria un passament, per a ells és una riquesa.

Adhuc Aspriu es permet de dir plassenteries en lliurar a la seva muller, a fi de mes, les quantitats recaptades d'ací i d'allà.

—Mira, talment fa fàstic tant de diner! Què en farem?

Durant les llargues vetlles d'hivern aquella pau

familiar esdevé més íntima i profunda. Crema una estufa de petroli [illegible] i sona un aparell de ràdio al menjador.

Aquests dos estris no s'adiuen pas massa amb els gustos i amb el tarannà d'Aprius. Però l'escalfor i la música (una suportable retransmissió d'un concert d'orquestra) el penetren benafactorament, mentre saboreja les viandes senzilles i ben cuinades que ara Eugènia li posa al plat. Enfront hi té Angelina. És meravella de veure com les seves formes [illegible] de rara delicada han pres ufana [illegible]. No sap avenir-se de l'esveltesa escultural que han anat adquirint. [illegible] És com si hi hagués hagut entre ell i ella una separació d'anys. Potser si que, durant molt de temps, els ulls del pare, revirats endintre i devers el pretèrit, han deixat de veure les coses immediates. Vet aquí que troben la filla en la plenitud triomfal de l'adolescència. Com n'està content!!

No l'encega pas l'amor de pare. Comprèn que Angelina no és [illegible] una beutat extraordinària, inspiradora de follies, malferidora de cors... És quelcom superior, tanmateix.

És d'una bonhomia insinuant, que com un més hom la

contempla més es fa admirar, més esclavitza, més dreturerament va a l'ànima, sense avalotar els sentits. Asprin, mentre duren els àpats i en els llevants de taula, no pot separar l'esguard d'ella. L'encisa l'abundància del seu cabell lluent i onejat, els trets regulars i distingits de la seva cara ovalada; la corba escultural del seu coll mòrbil; la discreta carnositat dels seus llavis somrients i més que res el mirar acaranador dels seus ulls, grossos vellutats protegits per les celles negres fines perfectament arquejades, com si la mà d'un depilador artista hi hagués intervingut. ~~[illegible]~~

Asprin és feliç. Ningú no podrà dir que la seva vida hagi estat inútil, havent posat al món ~~una~~ semblant criatura. ~~[illegible]~~ Angelina ve a ésser una compensació de les dolors i misèries que ha sofert com a home i també ~~[illegible]~~ de la seva despreciable mitjania de llibertat. Podrà viure d'ací endavant sense altra ambició que la de tenir-la al seu devora, fins que les mans d'ella li ~~[illegible]~~ cloguin els

ulls. ¿Però abans no ~~[illegible]~~ li robarà algú? ¿Què pensa fer-ne d'ella el destí? La filla gran se li emportà un home, la mitjana, Déu! Per sort, sols de tant en tant se li ocorre de fer-se semblants preguntes. Llavors s'embarassardeix, llavors apar que Angelina ~~[illegible]~~ endevini els seus pensaments, llavors el mira fit a fit, i aquesta mirada li recorda la d'Anna Maria. Té quelcom que impressiona; quelcom de planyívol, de suplicant, de compassió...

#

~~[illegible]~~